Numer poświęcony Górnemu Śląskowi
Cena 40 gr.

NARÓD i WOJSKO

ORGAN CENTRALNY FEDERACJI POLSKICH ZWIĄZKÓW OBROŃCÓW OJCZYZNY

KOMITET REDAKCYJNY: **RYSZKIEWICZ JÓZEF, WALEWSKI JAN**

Nr. 14 | **Warszawa, dnia 15 października 1934 r.** | **Rok I.**

DR. MICHAŁ GRAŻYŃSKI
(pseudonim Borelowski)

Misterjum instynktu narodowego

Fragmenty wspomnień z walki o Śląsk 1920—1921*)

Dziesięć lat upłynęło od chwili, kiedy porwaliśmy się ostatni raz do walki o wolność Śląska. Spory to szmat czasu, a przecież wszystko we mnie żyje, jakby wczoraj się to dokonało. Gdzieś w głębokich pokładach duszy i w pamięci ostał się nienaruszony odcinek życia, szumiący młodą krwią, wymalowany romantyzmem snów i wzniosłością ideałów, brzmiący bezkompromisowym czynem. Kiedy się tak obracam wstecz i patrzę na drogi mego żywota, śląski okres jawi się w mej wyobraźni jak wizja wielkich przeżyć w zawierusze doniosłych pragnień i działań.

Byliśmy wtedy wszyscy młodzi, hardzi, nieustępliwi. Mieliśmy niewzruszoną wiarę w słuszność i zwycięstwo naszych ideałów. Pamiętacie te chwile — dawni towarzysze broni! My nie urabialiśmy pojęć Polski, nie tworzyliśmy jej definicji, ale braliśmy ją z serca i pełną, promienną jej treść rzucaliśmy w dusze, które nagle błękitniały, rozbłyskiwały i rozwijały się jak kwiaty, huczały burzą pragnień i wołaniem o czyn. Budził się w nich odziedziczony kapitał wieków, dokonywało się w naszych oczach cudowne misterjum instynktu narodowego. Pijani byliśmy wtedy myślą, trzeźwi wolą. Wstępowaliśmy w osadach fabrycznych do mrocznych izb, gdzie kryły się nędza, ból i nieokreślona tęsknota, wskazywaliśmy wroga i poprzez nienawiść wyczarowywaliśmy ofiarną miłość; szare ściany zdobiliśmy różami marzeń o szczęściu, które należy wykuć młotem czynu. Głosiliśmy ewangelję walki o wolność. Biliśmy się o nią. Braćmi byliśmy z ducha, żołnierzami z pod tego samego znaku. I to wszystko w nas żyje. Dlatego i dziś tworzymy jedną, duchową, nierozerwalną rodzinę.

Przyszedłem na Śląsk w pierwszych dniach sierpnia roku 1920 jako ochotnik-żołnierz. Urodziłem się w ziemi krakowskiej. Nigdy przedtem ze Śląskiem i Ślązakami nie zetknąłem się. A przecież wszedłem z miejsca, odrazu w wasze grono nie jak mechanicznie zespolone ogniwo, ale jako współczynnik tych samych procesów duchowych, wyprowadzonych z prawieków polskiej duszy. Stawaliśmy się natychmiast przyjaciółmi. To samo zjawisko powtórzyło się w stosunku do tych ochotników, którzy nadciągali z Poznańskiego i z b. Królestwa Polskiego. Mimo różnicy pochodzeń tworzyliśmy jakby jedno ciało i jedną duszę. I to nie są słowa, a najrealniejsza rzeczywistość. Tkwi w tem jedno z najpiękniejszych mych wspomnień o cudzie odnalezienia się.

Kiedy zastanawiałem się niejednokrotnie nad charakterem śląskich powstań, oraz miejscem ich w dziejach walk o niepodległość, to zawsze uderzały mnie w nich pewne specyficzne cechy, które powstaniom tym nadają zupełnie odrębny i swoisty charakter, a które składają się na to, że Śląsk przez nie właśnie wniósł do naszej, ogólnej polskiej tradycji historycznej zupełnie nowe wartości. Bo zważmy:

Wszak lud śląski był przez wiele wieków odcięty niemal od wszelkiej łączności z resztą narodu polskiego. Na ziemi tej zginęła z czasem tradycja książąt piastowskich i wspomnienia rycerskich czasów tak dalece, że nawet w pieśni ludowej nie zachował się jej ślad. Jedynym widomym znakiem polskości na tym terenie był piękny, zamknięty w archaicznych formach język tutejszego ludu. Od zachodu szedł nieubłaganie nacisk niemiecki, tępiący polskość wszystkiemi możliwemi środkami. Pod jego naporem cofał się lud polski aż na przedpole Opola. Zdawało się, że lud ten, pozbawiony zupełnie warstwy inteligencji, nie mający kontaktu z wpływami kultury ogólnonarodowej, ulegnie w tej walce.

Tymczasem stało się przeciwnie. Właśnie w momencie największego nacisku, pod koniec XIX wieku i w początkach XX, dokonuje się wśród niego ten proces, który ja nazywam misterjum instynktu narodowego. Z tej szarej, jednolitej masy ludowej wydobywają się na powierzchnię działacze o nieszlacheckich, ale prostych i tak twardo brzmiących nazwiskach, jak twardy jest ten lud, działacze, którzy z głębi jego duszy wydobywają poczu-

Dr. Michał Grażyński

Od lat dziewięciu wojewoda śląski, którego zasługi i autorytet najlepiej określają te słowa, wyjęte z Jednodniówki „Plon niesiemy, plon", wydanej na Dożynki Śląskiej Młodzieży Powstańczej:

„Nie mogla zaiste Polska i jej Włodarz Prezydent Państwa zrobić lepszego wyboru. Oddanie Powstańcowi rządów Wolnej Ziemi Śląskiej to zaszczytne uznanie Czynu Powstańczego, to świetna w skutkach decyzja. Rezultaty jej widoczne dzisiaj na każdym odcinku życia społecznego, gospodarczego, politycznego i państwowego Śląska. Mówią o nich setki tysięcy dusz polskich na Śląsku kochające swego Wojewodę jak Ojca, mówią o nich drogi, budynki szkół, linje kolejowe, nowe ośrodki pracy, ogniska kulturalne i narodowe pokrywające gęstą siecią cały Śląsk. Ale najwięcej powie przyszłość, wzrosła z znojnej orki i siewu Człowieka, kochającego całem sercem i duszą Śląsk i jego lud. Czyn jego bowiem rozpoczęty nadodrzańskim szlakiem trwa bez przerwy. Jest coraz większy, znojniejszy. Jego genjalny umysł, poświęcenie, cnoty, któremi świecąc wychowuje cały Śląsk, tworzy dzieło, które o Wojewodzie Powstańcu mówić będą wieki".

[1]) Wyjątki z pracy, ogłoszonej w pamiętniku „O wolność Śląska".

cie narodowe. I tak, wśród największego ucisku ze strony państwa niemieckiego, idzie coraz potężniejszy, coraz bardziej bojowo nastrojony ruch narodowy, obejmujący coraz większe zastępy ludności, a kończący się ostatecznie w najpiękniejszej manifestacji ducha polskiego, jaką są niewątpliwie trzy powstania śląskie, będące najbardziej ludowemi ruchami zbrojnemi w Polsce. Nakreślona w tych kilku słowach geneza procesu uświadomienia, tworzy ten odrębny ton w dziejach polskiej tradycji, który należy podkreślić i wydobyć na powierzchnię.

Ten moment chcę tutaj w sposób jaknajbardziej zdecydowany uwypuklić, aby ostatecznie rozprawić się z mylnemi w tym zakresie poglądami, szerzonemi nietylko przez publikacje niemieckie, ale i utrzymującemi się nieraz w polskiej opinji. Cała robota przygotowawcza do wszystkich powstań, a więc i do trzeciego, spoczywała prawie w całości na miejscowym elemencie śląskim. Jako kierownik prac organizacyjnych, stwierdzam to z całem poczuciem odpowiedzialności, a będę miał to sposobność udowodnić w szczegółowych częściach mego opracowania, z którego w tej chwili podaję niektóre tylko skrócone fragmenty. Większa ilość oficerów ochotników napłynęła dopiero w końcowej fazie przygotowań oraz w momencie walki zbrojnej, co jednak nie zmienia charakteru ruchu zbrojnego, jeżeli chodzi o jego niemal stuprocentową rodzimość. Stykałem się przez cały czas tej pracy na terenie z tymi ludźmi, patrzyłem na ich zapał, punktualność w obowiązkach, ofiarność w działaniu, ale także na ich ryzykanctwo i butną niekiedy porywczość; mam prawo i obowiązek wydać sąd o nich, bo nikt tak, jak ja w tym czasie nie był im bliski. Widziałem ich w codziennej pracy organizacyjne i zbiorowej akcji bojowej. Spotkamy się z nimi wszystkimi na kartach tego dzieła tam, gdzie ich postawiło życie lub rozkaz organizacyjny.

...Szczegółowy przegląd całego materjału ludzkiego, jaki wypełnił szeregi oddziałów powstańczych, jest jednym wielkim argumentem, stwierdzającym ponad wszelką wątpliwość, że powstania śląskie w całości swojej nosiły charakter nawskroś rodzimy, wyszły niejako z trzewi tutejszego ludu i dlatego słusznie należy się im określenie najbardziej ludowych ruchów zbrojnych w dziejach polskich walk o wyzwolenie. Przez te powstania stwierdził najdoskonalej polski chłop i robotnik na Górnym Śląsku swe samopoczucie narodowe, miłość Ojczyzny i zdolność do ofiarnego czynu w służbie najwyższych ideałów. Krwią własną nawiązał nić przerwanej tradycji historycznej, a przez zbiorowy bohaterski czyn stworzył pokład wielkiej legendy przyszłości, dla której własna, przebrzmiała, daleka przeszłość nie dawała mu materjału. W powstaniach śląskich tkwi początek nowej, wielkiej, polskiej tradycji historycznej tej ziemi, którą z resztą Państwa scementowała w sposób najdoskonalszy — przelana dobrowolnie krew śląskich powstańców...

Dobiegłem końca tych myśli, któremi chciałem się podzielić na łamach Jednodniówki powstańczej. Wspomnienia te mają niewątpliwie w sobie dużo goryczy, ale i wiele promiennej radości. Pomimo wszystko, trzecie powstanie to wielki fakt historyczny, nietylko jako cudowna manifestacja uczuć narodowych, ale także jako pozytywna wartość. Trudy nasze i boje nie poszły na marne. Nie ulega dziś żadnej wątpliwości, że trzecie powstanie wpłynęło w sposób decydujący na zmianę pierwotnych zamierzeń w sprawie podziału Górnego Śląska. Otrzymaliśmy więcej terenu, niż pierwotnie miało nam przypaść. I to jest jedna nasza nagroda, a druga tkwi w tem, o czem mówiłem na wstępie.

Trzeciem powstaniem zamknęliśmy w sposób godny cykl walk o niepodległość Polski. My, żołnierze trzeciego powstania, dorzuciliśmy nowe wartości do historji narodowej. Pamięć czynów powstańczych przetrwa na tej ziemi wieki. Dumni jesteśmy z tego, że ofiarą krwi wkupiliśmy się w całość Rzeczypospolitej i żeśmy naszej Polsce wnieśli w posagu piękny dorobek naszego radosnego poświęcenia.

ROMAN VOIT

Ku udoskonaleniu ducha polskiego

„Jednym z ważnych obowiązków wobec Państwa i Narodu to pracować nad duchowem, ideowem i kulturalnem zjednoczeniem wszystkich obywateli Państwa w psychicznie i uczuciowo zespoloną całość — wierząc, że czynów wielkich zbiorowym wysiłkiem naszym dokonać zdołamy".

W czasie niewoli politycznej wyrobiła się w narodzie pewna charakterystyczna cecha — duch konspiracyjny. Stan taki wytwarzał w jednostkach silniejszych atmosferę buntu przeciw pojęciom władzy, lojalności i posłuszeństwa zaborcom, w jednostkach zaś słabych niewola polityczna wyrobiła serwilizm — jako instynkt mas i ludów podbitych.

Duch ten konspiracyjny tkwi jeszcze w wysokim stopniu w społeczeństwie niepodległego Państwa. Wyrazem tego jest okazywana przez pewne grupy społeczeństwa nieufność do czynników rządowych, identyfikując je podświadomie, lub z braku zrozumienia z czynnikami zaborczych rządów, czasem zaś nieufność ta polega na braku dobrej woli, co podkopuje egzekutywę państwową i osłabia ją w walce z niewidomymi prądami życia publicznego. Powoduje to także w swej konsekwencji brak wzajemnego zaufania w społeczeństwie samem.

Cechy te, nabyte niewolą długich lat, nie znikną odrazu. To też my właśnie Peowiacy — jako dawni ludzie świadomej konspiracji — musimy dziś te głębokie bruzdy, poorane przeszłością smutnych dziejów zależności politycznej, niwelować, w celu pogodzenia tych przepaścistych dawniej dla nas pojęć — Rząd i luźne jednostki. Pogodzenie tych dwóch pojęć w duszach obywateli naszego państwa musi być jednem z zadań w pracy nad uzdolnieniem społeczeństwa do bytu niezależnego.

W pracy tej wiele wysiłku trzeba poświęcić nad przekuciem i udoskonaleniem ducha polskiego — w dążeniu do wytworzenia silnych charakterów o wielkiem poczuciu odpowiedzialności, nieugiętych i karnych w pracy, w której zagadnienie społeczne i obywatelskie winno znaleźć jak najszersze zastosowanie — w należytym zrozumieniu dobra publicznego i w umiejętności bezinteresownego podporządkowania interesu osobistego — celom ogólnym t. j. Państwu.

Tylko przez udoskonalenie siebie i swoich wartości można spełnić należycie swoją misję w zbiorowości państwowej i społecznej, tworząc w swej zbiorowej działalności, zmierzającej do wspólnych celów i zadań — tę wielką myśl obywatelską — jako pojęcie zbiorowych zadań, celów i obowiązków, oraz głębokiej wiary w ich wielkość i świętość.

Im bowiem naród więcej uświadomiony, im głębsze wartości moralne i etyczne w nim tkwią, im szlachetniejsze społeczeństwo, im zdolniejsze do ofiar i poświęceń, im ma głębsze poczucie współprzynależności do środowiska, w którem żyje, — tem państwo samo, jako wyraz wartości zbiorowego bytu narodu, społem żyjącego, będzie mogło łatwiej podołać zadaniom i pewniej oprzeć się na silnych podstawach — jako wartościach społeczeństwa.

W dążeniu do udoskonalenia zasadniczych podstaw bytu swego kraju musimy o tym kulcie wychowawczym pamiętać, aby w zbiorowym wysiłku umieć każdą pracę oprzeć na niezawodnych pierwiastkach ideowych — przy budowie, która ma być celową i wolną od błędów.

Życie nasze tak w zawodowej pracy, gdzie musimy wnosić wielkie zasady etyki zawodowej, jak w życiu społecznem, prywatnem i rodzinnem, musi być takie, aby było żywym przykładem, jak należy po obywatelsku traktować swoje obowiązki, w które musimy wnosić tę atmosferę zaufania do ugruntowanych zasad moralnych, które mamy przekazać po sobie jako dorobek pokolenia, w dążeniu do uszlachetnienia polskiej rasy duchowej całego społeczeństwa.

Jako rycerze i apostołowie, wierni idei Marszałka Piłsudskiego, musimy pamiętać, że jedynie w oparciu na zdrowej strukturze duchowej, moralnej i fizycznej społeczeństwa, solidarnej jego spoistości i w celowej pracy dla spraw ogólnych, oraz w uzdolnieniu do ofiar i poświęceń, może być mowa o prawdziwej mocy i potędze Narodu i Państwa.

Stefan Rayski

Ś L Ą S K

Przez krwi morze i ognia, łuny groźne i zgliszcza,
przez tęsknoty żar wielki i spiżowy swój trud
ku Ojczyźnie swej dążył, patrząc, jak się sen ziszcza,
sen — marzenie o Polsce, której życia wskrzesł cud...

Szedł z bijącem wzruszenia rytmem — dobrem swem sercem,
z dłońmi, które wyciągnął, by powitać — Ją znów...
Po tak wielu lat trosce, po tak długiej rozterce
łzami rosił ziszczony — najjaśniejszy ze snów!

A gdy znikły graniczne hańby dziejów znamiona,
padł Ojczyźnie — On, wierny syn Jej — z szlochem do nóg
i całował Jej stopy, kajdanami strudzone,
w szczęściu dzięki zanosząc, że już złączył ich Bóg...

Dawne śluby odnowił śląski rycerz niezłomny
i połączył się z Polską węzłem trwalszym nad zgon —
i przy boku Jej stanął, świeżych ran swych niepomny,
zasłuchany w grający Zmartwychwstania pieśń dzwon!

Oto stoi na straży — na zachodnich rubieżach —
olbrzym, władca podziemnych skarbów, kopalń i hut,
śni się znowu legenda o zaklętych rycerzach
brzmią słowa: nie damy ziemi, skąd jest nasz ród;

Raczej w boju śmiertelnym śmierć nas wszystkich pokona,
zanim Śląska wyrzekniem się i zajmie go wróg!
Oto Polska znów syna swego tuli do łona,
świętym odtąd im będzie każdy kamień i próg!

Polskim Górny Śląsk musi zostać zawsze, na wieki!
Niechaj echem się gromkiem niesie święty ten zew.
Polskim będzie, zdeptawszy hańbę obcej opieki,
tak, jak polską jest dusza jego, serce i krew!

Praca nad odbudową gospodarczą

Wywiad z Prezesem P. K. O. dr. Henrykiem Gruberem

Dr. Henryk Gruber
Prezes P. K. O.

Z poważnym działem publicznego życia Górnego Śląska w okresie jego powrotu do Macierzy wiąże się nazwisko obecnego prezesa P. K. O. dr. Henryka Grubera, który w roku 1921 był członkiem delegacji polskiej na Górny Śląsk. W tym też charakterze dr. Gruber przewodniczył komisji, która przejmowała od Niemców ubezpieczenia społeczne na Górnym Śląsku i wskazała pierwsze zasady polskiej organizacji ubezpieczeniowej tej odzyskanej dzielnicy. Jeśli się doda, że autorem całego działu ubezpieczeń społecznych w konwencji górnośląskiej jest właśnie dzisiejszy Prezes PKO., która działalność swoją rozszerzyła ostatnio na Górnym Śląsku bardzo wydatnie także dzięki oszczędnościowo — ubezpieczeniowej akcji Federacji P. Z. O. O., — wydaje się rzeczą nieodzowną do śląskiego numeru „Narodu i Wojska", uwzględniającego także tę gałąź pracy federacyjnej, poprosić Prezesa Grubera o wywiad, rady i uwagi w dziedzinie wewnętrznej kapitalizacji.

Jestto tem więcej na czasie, że mamy już za sobą pięć lat akcji oszczędnościowo - ubezpieczeniowej.

Do owych też chwil wracamy we wstępnej rozmowie, na którą dr. Gruber był łaskaw uprzejmie się zgodzić, a teraz przypomina sobie nawet ten dwuwiersz Mieczysława Romanowskiego, który wtedy zacytował w przemówieniu inauguracyjnem podczas podpisywania umowy PKO. z Federacją w kwietniu 1928 r. Brzmiało to tak:

...„ach, kiedyż wykujem strudzeni oracze
lemiesze z pałaszy skrwawionych"...

— A właśnie ta akcja, prowadzona przez Federację — nawiązuje do słów tych dr. Gruber - - jest niejako przestawieniem ludzi, którzy ongiś walczyli o Polskę z bronią w ręku, na stałą robotę konstruktywną i społeczną t. j. na budowanie własnego gospodarstwa.

— Drugą nowością — ciągnie dalej Prezes PKO. — jest zespołowa działalność akwizycyjna. Dotychczas bowiem utarło się w opinji publicznej, że dla tych spraw koniecznie powołany jest sprytny agent, który musi przekonywać klijenta, aby się ubezpieczył na życie. Tymczasem okazuje się, że społeczne ujęcie tego zagadnienia daje doskonałe rezultaty.

— Akcja ubezpieczeniowa, która miała dotychczas znaczenie niemal wyłącznie komercjalne, przybrała w ramach Federacji charakter zespołowej pracy. Zrozumienie właściwej istoty ubezpieczenia, które robi się dla samego siebie, wyrasta tu do zagadnień ogólnej kapitalizacji, dzięki programowemu i konsekwentnemu propagowaniu jej przez b. wojskowych.

— Jakie jest zdanie pana Prezesa o wynikach dotychczasowej pracy Federacji na tem polu?

— Są one najzupełniej zadowalające — odpowiada dr. Gruber — muszę przytem dodać, że dodatnie wyniki są możliwe tylko wtedy, jeśli się znajdzie człowiek, który potrafi ludzi zapalić do danej sprawy i wzbudzić entuzjazm. Federacja jest w tem szczęśliwem położeniu, że na jej czele stoi tej miary człowiek, co gen. Górecki, który umie porwać i rozentuzjazmować masy. Powodzenie tej akcji jest zatem w pierwszym rzędzie zasługą Prezesa Federacji.

Usłyszawszy te pochlebne słowa o naszej organizacji i naszym Prezesie, najzupełniej zresztą zasłużone, pragnę jeszcze w rozmowie tej dowiedzieć się, jak prezes P. K. O. zorganizował wogóle akcję tej instytucji w kierunku kapitalizacji wewnętrznej.

— Jesteśmy instytucją — mówi dr. Gruber — która przeniknęła głęboko do polskiego życia gospodarczego. W tej chwili mamy 1.400.000 książeczek oszczędnościowych w ruchu czyli, że co 29-ty obywatel państwa jest naszym klientem. Suma kapitału złożonego w P. K. O. na rachunku oszczędnościowym wynosi obecnie 767.000.000 zł., a obrót w ubiegłym roku sprawozdawczym wynosi 26 miljardów zł. Ponadto prowadzimy na wielką skalę ubezpieczenie na życie. Poza Federacją cały szereg związków ma u nas ubezpieczenie grupowe.

— Jak Pan Prezes zapatruje się na projekt przymusowej oszczędności, który ukazał się w prasie?

— Projekt ten nie jest mi znany. Tem niemniej nawet wówczas, gdy oszczędza się dobrowolnie, istnieje jeszcze pewien przymus, który sam sobie człowiek nakłada, myśląc o dniu jutrzejszym i przyszłości.

— A jednak, Panie Prezesie, pewien przymus a może raczej dyscyplina byłby wskazany — pozwalam sobie wtrącić. — Idealnym naprzykład dla tej sprawy objektem byłoby wojsko, właśnie dlatego, że jest zdyscyplinowane, że jest kwintesencją wiary w przyszłość państwa i że dało już nieraz dowód swego wysokiego patrjotyzmu, gdy w chwilach ciężkich finansowo dla państwa odwoływano się do ofiarności wojska.

— Myśl propagandy oszczędności wśród wojska — oświadcza dr. Gruber — uważam za szczęśliwą. Żołnierz tak oficer, jak i podoficer, wychodząc z wojska w życie cywilne miałby odrazu kapitał na zagospodarowanie czy też nawet na „czarną godzinę". Mamy już całe pułki Wojska Polskiego, które ubezpieczyły swoich oficerów i podoficerów w P. K. O. Niektóre pułki zajmują się same inkasowaniem składek, które potem do nas odsyłają, z tego inkasa czerpiąc dochody na robotę kulturalną w wojsku. Zaznaczyć muszę, że we Francji w niektórych pułkach, nowomianowani oficerowie, meldując się w pułku, pokazują dowódcy swoją książeczkę oszczędnościową, na dowód z jakiem nastawieniem społecznem do tej armji przychodzą.

Ten ostatni szczegół utkwił mi specjalnie w pamięci. Przypominam sobie z moich czasów wojskowych, gdy na łamach „Polski Zbrojnej" forsowałem myśl zbiorowego ubezpieczenia się oficerów, a dr. Gruber, który podówczas był dyrektorem departamentu w Ministerstwie Skarbu, na moje zaproszenie referował tę sprawę na zwołanem w tym celu zebraniu oficerskiem. Sprawa wtedy nie poszła, była zdana zbyt wiele na dobrowolne zgłaszanie się kolegów.. Czyżby teraz nie był czas na wprowadzenie jej na szersze kręgi naszego wojska?

Wł. D.-W.

TADEUSZ MICHAŁ NITTMAN

„ZABAWA W ŚLĄSK"*)

Za domem naszym, duży, zapuszczony ogród schodzi do Wisły. Tam urządziliśmy zabawę w Śląsk.

Na zarośniętych chwastami ścieżkach leżały gnijące liście. Drzewa stały nagie, z opuszczonemi ramionami konarów. Po przejściowym śniegu wiatr nadrzeczny wysuszył błoto.

— Ten ogród to będzie Śląsk! — zadecydował Jędrek.

— Tam, za parkanem widać nawet dymiące kominy! — wtrącił Leszek poważnie. — Bo ja byłem tam i widziałem; zeszłego roku z ojcem...

— To kominy wiślanych parostatków — objaśniłem.

— Nic nie szkodzi — rzekł Adaś — grunt, aby dymiły.

*) Niniejszy fragment wyjęty jest z książki dla młodzieży o Polsce dzisiejszej p. t. „Mały Piłsudczyk", która ukaże się niebawem na półkach księgarskich, wydana nakładem „Głównej Księgarni Wojskowej".

— Zaś ale to będzie góra św. Anny! — dodał Pilek swą dziwną gwarą, wskazując palcem niewielki kopczyk, pokryty stosem zwiędłych liści.

— Tam były najzaciętsze walki...

— Tylko szkoda, że to nie maj! — odezwał się Adaś.

— W maju bowiem 1921 r. — począł nam opowiadać Leszek z ogniem w oczach — wybuchło trzecie i ostatnie powstanie śląskie na wieść, że w Paryżu, wbrew poprzednim obietnicom, nie chcą całego Śląska przyłączyć do Polski!

— Rychtig! Tak było! — potwierdził nam to nasz nowy przyjaciel o przedziwnem imieniu rzymskiego rycerza. — Mój tata był tam też. Przekradł się z Poznania jako ochotnik...

— A dlaczego nasze państwo nie wsparło tych biednych powstańców?— zapytałem.

— Ano, bo wonczas Szwaby by też tak zrobiły i wybuchłaby nowa wojna między Niemcami a Polską. Mogliśmy tylko po cichu Ślązakowi pomagać...

— Mój ojciec wziął wtedy urlop z pułku i poszedł na Śląsk w cywilnem ubraniu, bo w mundurze polskiego oficera nie miał prawa...

— Więc słuchajta, chłopaki, moja mama beła Ślązaczka, to ja tam najlepsze wim, jak i co się zdarzyło. Ona opowiadała mi nieraz. Chcecie, to obejmę nad tą całą zabawą komenderunek? — rzekł Pilek uroczyście. — Ja będę Niemcem?!

— Zgoda! Doskonale! — zawołaliśmy uradowani. Myśleliśmy już o tem, ale nie śmieliśmy mu tego zaproponować, aby nie czuł się dotknięty.

— Ale Niemcem, to tak tylko na niby! — zaniepokoił się Veigel przez chwilę.

— Naturalnie! — zakrzyknęliśmy chórem. Zapewnialiśmy go przytem, iż oczywiście wiemy doskonale, jakim to on jest szczerym i prawdziwym Polakiem.

— Wiecie, mam świetną myśl! — zawołał nagle Jędrek i pokłusował w kierunku domu. Po chwili wręczył Pilkowi starą, zakurzoną „pikielhaubę", mówiąc:

— To stoi od dawna u ojca na szafie. Pamiątka z pobytu Niemców w Warszawie. Wykradłem ją. Myślę, że tatuś się nie spostrzeże, a potem znów postawimy na miejsce. A tu — masz karabin!

Wręczył mu przytem naszą wiatrówkę, zostawiając dla siebie kopystkę Justysi, z przyczepionym do niej nożem kuchennym, jako bagnetem. Był to z jego strony dowód wysokiego poświęcenia, że komuś obcemu powierzył naszą ukochaną strzelbę.

Pilek umiał to ocenić. Wsadził hełm niemiecki na głowę, aż mu spadł na oczy, mimo żeśmy go wypchali papierem od środka. Wciąż był jeszcze za duży na niewielką głowę Pilka. Wiatrówkę założył na ramię.

Wyglądałby nawet w tym rynsztunku naprawdę groźnie, gdyby nie okulary, z których był bardzo dumny. Nasz prezent! Przez okrągłe szkiełka niebiesko przeświecały poczciwe oczy.

— A jak byli ubrani powstańcy? — dopytywał się Adaś.

— Byle jak, co kto miał pod ręką!

TADEUSZ KOPEĆ

Życie kulturalne Śląska

Kolebką kultury śląskiej nie jest miasto, lecz wieś śląska. Z niej to przed zaledwie 80 laty wyszły dzisiejsze masy górników, hutników, rzemieślników i kupców, by tworzyć nowoczesne wielkie osiedla przemysłowe. Przerzucając się doniedawna masowo ze wsi do miast, stale odświeżali robotnicze osiedla miejskie. A choć dostawali się w nowe warunki amerykańskiego tempa i gonitwy za zarobkiem, najbardziej posunięta mechanizacja i szarzyzna życia nie zabiła w nich rodzimych wartości kulturalnych.

Na czoło przejawów życia kulturalnego Ślązaka wysuwa się zamiłowanie do muzyki i śpiewu. Koncertując przed dziesiątkami lat wśród łąk i pól śląskich, zespoły grajków wiejskich zastąpiły dziś amatorskie orkiestry. Namiętność do muzyki pozostała niezmienna. Niema chyba w całej Polsce dzielnicy, w którejby tak żywo biło tętno życia amatorskich zespołów muzycznych, jak na Śląsku. W każdej mieścinie, osadzie robotniczej, w każdej wiosce mamy po kilka amatorskich orkiestr, wykazujących poważny poziom techniczny i artystyczny.

Są to przeważnie orkiestry mandolinowe lub mandolinowo-skrzypcowe. Czasami zespoły poprostu kilkunastu harmonji ustnych, czasami kilkanaście cytr. Nie brak zespołów, wyposażonych we wszystkie instrumenty muzyczne.

Ślązaka znamionuje w muzyce wielka aktywność, talent improwizacyjny, zamiłowanie do improwizacji oraz pogoda, jasność i prostota. Nie znosi on roztkliwiania się i płaczliwości, obojętna mu jest refleksyjność czy opisowość, kocha się w muzyce żywej, jędrnej i zdrowej. Taka muzyka odpowiada jego charakterowi. Tem tłomaczy się również, że wszelkie imprezy koncertowe mają powodzenie na Śląsku tylko o tyle, o ile słuchacz znajdzie w ich treści punkty styczne z własną aktywnością.

Aktywności i improwizacyjnym zdolnościom Ślązaka odpowiada wielkie bogactwo form pieśni ludowych i tańców. Szereg wydanych już zbiorów pieśni i tańców śląskich obejmuje setki numerów. A jest to jedynie mała cząstka tego co posiadają zbieracze pieśni ludowych, a tem mniejsza tego, co nie zostało zebrane i co tworzy każdy dzień.

Nie mniejszą twórczość obserwujemy w poezji ludowej. Niema również w Polsce drugiej dzielnicy, w której tak silny jest pęd pisarski, takie bogactwo wierszy, tworzonych przez ludzi prostych od pługa i kilofa. Zapewne pozostawia ta poezja wiele do życzenia pod względem formy i rymu. Zapewne jest w swej prostocie naiwna. Nigdy nie wolno jednak zapominać, iż tworzyli ją i tworzą ludzie, w których siłą starano się wkorzenić obcy język, którym do dziś dnia brak tego czy innego słowa polskiego, którzy nie władając biegle językiem literackim, tak często w obcem środowisku wstrzymują się od wyrażania swych myśli i uczuć. Kiedy o tem się pamięta, niechęć do przysłowiowych „częstochowskich" rymów ustępuje miejsca podziwowi nad płodnością pisarską tych ludzi i głębokim patrjotyzmem, tchnącym z tych często niezdarnych utworów.

A sztuka ludowa? Czyż trzeba przypominać piękno śląskich kościołów drewnianych, krzyży i „Bożych Mąk" przydrożnych, bogactwo ceramiki i pięknie wyszywane hafty, wskazujące na duże zdolności artystyczne.

Całe to bogactwo form kultury ludowej jest olbrzymim terenem pracy dla badaczy folkloru.

Prace w tym kierunku na szerszą skalę podjęto po odzyskaniu Niepodległości dopiero po 1926 r. Z inicjatywy wojewody śląskiego dr. Grażyńskiego powołano do życia w pierwszym rzędzie Muzeum Śląskie. Pod troskliwym kierownictwem p. dr. Tadeusza Dobrowolskiego postawiło sobie ono za cel przedstawienie regjonu śląskiego w oparciu o tło ogólnopolskie. Posiada dział przyrodniczy, etnograficzny, sztuki kościelnej, przemysłu artystycznego, galerję malarstwa i zbiory graficzne. Prowadzi działalność propagandową za pośrednictwem radja i prasy. Wyniki badań naukowych ujmuje w specjalnym „Wydawnictwie Muzeum". Poświęcone ono zostało sztuce, archeologji, kulturze materjalnej i duchowej, przyrodzie martwej i żywej. Dotychczas wydano 14 prac w formie osobnych książek. Skromne miejsce, wyznaczone na 5-ym piętrze gmachu wojewódzkiego, uniemożliwia zebranie całego bogatego materjału kolektorskiego, jaki znajduje się na Śląsku. Stąd projekt budowy wielkiego gmachu muzeum naprzeciw województwa.

Specjalne badania naukowe przeprowadza Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku, mające pewne tradycje, dużo pozostawiające do życzenia pod względem fachowego kierownictwa.

Wielkie nadzieje wiąże tutejsze społeczeństwo z powstałym w bieżącym roku Instytutem Śląskim, którego prezesem jest min. Eugenjusz Kwiatkowski, a dyrektorem dr. Roman Lutman, zasłużony organizator Instytutu Bałtyckiego. Utworzony w inicjatywy wojewody śląskiego Instytut ma na celu działalność naukową w zakresie zagadnień, odnoszących się do ziem i spraw śląskich, szerzenie ich znajomości zagranicą.

Instytut mieści się w Domu Oświatowo-Kulturalnym. Wielki, świeżo ukończony gmach obejmuje dwie duże sale wykładowe, czytelnię i szereg sal mniejszych, które pomieścić mają bibljotekę Sejmu Śląskiego w łączności z bibljoteką Tow. Pomocy Nauk liczącą przeszło 70.000 tomów, Towarzystwo Czytelni Ludowych, Zw. Teatrów Ludowych, Tow. Pomocy Nauk na Śląsku, oświatę pozaszkolną, harcerstwo. Będzie to wielki pałac nauki i oświaty — centrala ruchu kulturalno-oświatowego na Śląsku. Jeśli dodamy do tego teatr miejski w Katowicach, wyjeżdżający z gościnnemi występami na prowincję, otrzymamy obraz głównych instytucyj kulturalnych na Śląsku.

Obraz życia kulturalnego na Śląsku nie byłby pełny, gdybyśmy nie podnieśli niezliczonej ilości kursów, uniwersytetów ludowych ad hoc powoływanych, odczytów, które cieszą się tu liczną frekwencją. Wszystkie one wyrażają niewątpliwy pęd Ślązaków do wiedzy. Wogóle na Śląsku dla spraw nauki, wychowania obywatelskiego, a w szczególności pielęgnowania rodzimej kultury wielkie jest zrozumienie u wszystkich warstw społecznych. Dobrze, że jest tak, bo w stosunku do wielkiej ilości prac o Śląsku, jakie podjęto swego czasu w Niemczech, prac o wyraźnym charakterze i tendencji trzeba jeszcze dużego wysiłku, aby zarówno w kraju jak i zagranicą ukazać w pełni i prawdziwem świetle Śląsk i jego kulturę.

— objaśniał nas Veigel z powagą. — Przeważnie w zabrane Niemcom mundury. Nie brak też było bluz górniczych. Bo przecie większość tych wojaków, to śląski lud roboczy. 600 lat pod Niemcem jęczał, a przecie ani języka, ani wiary swej się nie zaparł. Dla odróżnienia — powstańcy nosili na ramieniu biało-czerwone opaski. Widziałem takie fotografje u ojca...

— Nie może być tak! Ja też będę Niemcem — oświadczył Jędrek — boby było za dużo was, powstańców, na jednego Pilka.

I rozpoczęła się wspaniała zabawa. My, jako powstańcy zaatakowaliśmy pierwsi i „Niemcy" cofali się na całej linji. Potem zrobiliśmy rozejm. „Niemcy" zaraz to wykorzystali i obsadzili ten kopczyk w ogrodzie. Więc my skolei zdobywaliśmy tę „Górę św. Anny". Strzelaliśmy przytem z korkowych pistoletów. Oni natomiast rzucali na nas z kopczyka kasztany-granaty i zeschłe gałęzie — miny.

Rozgrzewaliśmy się coraz bardziej i nacierali z poza drzew i krzaków z coraz większą furją.

Już mieliśmy właśnie zdobyć „św. Annę", gdy nas mamusia zawołała do stołu.

— Bójcie się Boga! Jak wy wyglądacie?! — burczała nas mamusia.

Byliśmy w istocie uwalani liśćmi i ziemią, jak nieboskie stworzenia. Nawet wzorowy Leszek nie wyglądał lepiej.

— Mamusiu! — wołałem z żalem — Jeszcze chwilkę, jeszcze walka nie rozstrzygnięta. Mieliśmy właśnie Szwabów przegnać za Odrę! — (Odrą była ścieżyna, biegnąca w głębi ogrodu).

— To tak, jak było naprawdę! — odparła mamusia, starając się napróżno wyrwać nas z ogrodu. — Chodźcie już wreszcie, bo zupa stygnie na stole i ojczyk będzie się niecierpliwił!

Z żalem przerwaliśmy zabawę, idąc ze spuszczonemi głowami za mamusią.

Tylko Leszek perorował:

— Potem podzielono niestety Śląsk na dwie części: Większą — niemiecką i mniejszą — polską, czyli dzisiejszy Górny Śląsk.

— Przy nas jednak zostały kopalnie i huty, największe bogactwo Śląska! — dowodził Pilek.

— Największe bogactwo — rzekła mamusia — to serca polskie tego wiernego ludu śląskiego, który przez setki lat modlił się po polsku i marzył o Polsce. Tych serc za dzisiejszą granicą zostało jeszcze miljon..

Tak doszliśmy do domu. W sieni musieliśmy długo wycierać nogi, a potem posłano nas do łazienki. Justysia ze szczotką, gderając, starała się nasz wygląd doprowadzić do porządku.

— Nie chcę mieć przy stole gromady łobuziaków z Powiśla! — brzmiało nam w głowie powiedzenie mamy.

Niebawem wymyci i wyczyszczeni, zjawiliśmy się w jadalni i stanęli rzędem pod ścianą.

Ojczyk uśmiechnął się przyjaźnie do naszej hultajskiej piątki. Wstał z kanapy, podszedł do nas i każdemu podał rękę. Najserdeczniej powitał Veigla, którego historję znał ze wszystkiemi szczegółami. Pochwalił go, że tak sobie dzielnie daje radę, choć sierota i obejrzał jego nowe okulary, co chłopca wprawiło w zachwyt.

— A więc walczyliście całe przedpołudnie o Śląsk, jak słyszałem?

— Tak jest tatusiu! — zaraportował Jędrek.

— Ten bój bohaterskich górników, ze starej piastowej ziemi — mówił ojczyk — zakończył trzyletnią prawie epopeę wojenną Polski Odrodzonej. Wojna z Ukraińcami, Czechami, Rosją, a na koniec z Niemcami kosztowała nasz naród niemało krwi. Najlepsi z pośród nas dali życie w ofierze, by państwo nasze, napadnięte u progu wolności przez złych sąsiadów, lekceważących naszą siłę, mogło wreszcie odetchnąć pokojem i rozpocząć wielkie dzieło utrwalenia tak krwawo zdobytej niepodległości! Polska wolna — pamiętajcie o tem — nie przyszła nam za darmo! Zdobył ją trud ofiarny wielkiego wodza i dzielnych jego żołnierzy... No, a teraz siadajmy do stołu. Apetyty są, mam nadzieję?

Nie daliśmy sobie tego dwa razy powtarzać. Rzuciliśmy się wygłodniali na pełne talerze smakowicie pachnącej zupy pomidorowej.

W międzyczasie, korzystając z zamieszania, uproszona przez nas Justysia wsunęła się cichutko do ojcowskiego gabinetu i postawiła pruską pikielhaubę na swojem miejscu. I tak nam się to upiekło!

Górny Śląsk i jego stolica

Historję miasta Katowic należy podzielić na trzy okresy, a mianowicie: Katowice od początku powstania aż do końca wojny światowej — Katowice podczas ciężkich walk powstańczych, oraz Katowice przy Macierzy Polskiej.

W okresie pierwszym kronika wspomina o Katowicach dopiero poraz pierwszy w roku 1598, jako o kolonji, leżącej po prawej stronie strumyczka Rawy, a należącej do wiele starszej, bo już w roku 1414 wzmiankowanej „Kuźnicy Boguckiej" położonej

Katowice przed laty 86-ciu

po lewej stronie Rawy. Kuźnica Bogucka pod obecną nazwą Bogucice jest przedmieściem Katowic i ma dla hutnictwa na Górnym Śląsku historyczne znaczenie, gdyż dnia 9 września 1486 roku dał Książe Kazimierz w Cieszynie zezwolenie na uruchomienie Kuźnicy Boguckiej ob. W. Rudzkiemu, który ze swej strony upoważnił ob. Jerzego Klepowskiego do utworzenia pierwszego pieca hutniczego na Górnym Śląsku. Obywatele ci temsamem stali się twórcami dzisiejszego ciężkiego przemysłu na Górnym Śląsku.

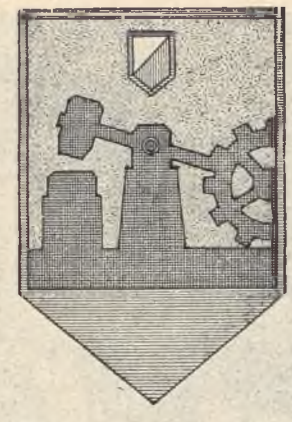
W roku 1783, a więc 151 lat temu, Katowice liczyły zaledwie 294 mieszkańców, z czego wynika, że warunki rozwojowe miasta musiały być wówczas wyjątkowo niekorzystne. Dopiero od roku 1846, gdy wybudowano linję kolejową Wrocław — Świętochłowice — Katowice — Mysłowice, nastąpił właściwy przypływ ludności, zwabionej nietyle nowo-wybudowaną linją kolejową, co możliwościami zarobkowemi przy miejscowej produkcji przemysłowej, która od końca XV wieku stale wzrastała. Nic też dziwnego, że liczebność Katowic stale zwyżkuje: rok 1870 mieszkańców 6.780; rok 1880 mieszkańców 12.285; rok 1890 mieszkańców 16.285; rok 1900 mieszkańców 31.205; rok 1910 mieszkańców 43.175; rok 1920 mieszkańców 50.000; a w okresie spisu ludności z dnia 9 grudnia 1931 roku liczba ludności miasta Katowic wynosiła cyfrę stosunkowo już olbrzymią bo 126.120.

W początkach XIX wieku, dzieci z Katowic uczęszczały do szkół w Bogucicach, gdzie wykłady odbywały się po polsku, aczkolwiek wówczas już poczęto kłaść duży nacisk na znajomość języka niemieckiego. Gwałtowne i metodyczne niemczenie Katowic rozpoczyna się w roku 1841, i od tej daty rozpoczyna się bezwzględne tępienie wszystkiego, co ma jakiś charakter polski i prześladowanie języka polskiego tak w szkołach jak i urzędach. Celem prędszego i skuteczniejszego zniemczenia całego Śląska, założyli Niemcy cały szereg różnych związków niemieckich o charakterze najwyraźniej antypolskim.

Po wojnie francusko-niemieckiej, kiedy Francja jako pokonana w tej wojnie, musiała Niemcom zwycięscom zapłacić niebywale olbrzymią na owe czasy kontrybucję wojenną — Niemcy zużywając część tych pieniędzy na akcję antypolską, stali się dla ludności polskiej naprawdę niebezpieczni. Walka była nierówna. Niemcy wkrótce utworzyli w Katowicach środowisko kultury niemieckiej, a miasto przybrało już zupełnie charakter niemiecki. W roku 1907 wybudowano teatr miejski za pieniądze nadesłane z Berlina — dla utrwalenia niemczyzny, a podczas inauguracji otwarcia tego teatru jeden z mówców hakatystów powiedział, że: „w gmachu tym nie padnie nigdy ani jedno słowo polskie". Pomimo całej odporności polskiej, miasto Katowice przedstawiało obraz miasta rdzennie niemieckiego, nierokującego wówczas żadnej nadziei dla narodu polskiego.

Gdy w drugim roku wojny europejskiej, dnia 11 września 1915 roku, Katowice obchodziły uroczyście 50-lecie istnienia swego, jako samodzielnej gminy miejskiej — ówczesny burmistrz Katowic (Pohlmann), oświadczył, że „gdyby nie wojna, miasto byłoby wybudowało dom koncertowy dla dalszej chwały niemczyzny". Tenże burmistrz w swej przemowie okolicznościowej tak mówił o przyszłości Katowic: „nie bez szczególnego wpływu na miasto będzie koniec wojny światowej i zawarcie pokoju", — oraz, że „możliwem jest, że z zakończeniem tej wojny odwróci się oblicze wszystkich od zachodu, ku któremu dotąd wyłącznie było zwrócone, a zwróci się ku wschodowi" — dodając te górnolotne słowa: „Ex oriente lux". Na zakończenie podkreślił pan burmistrz: „w razie, gdyby sąsiednie granice polityczne miały się zmienić, miasto Katowice pójdzie ku donioślejszej przyszłości...".

I sprawdziły się słowa p. burmistrza, chociaż w znaczeniu innem, bo granice zmieniły się na niekorzyść Niemców — otwierając Katowicom drogę do Polski. Trzy graniczne słupy niemiecko-rosyjsko-austrjackie, które znajdowały się tuż przy Katowicach pod Mysłowicami, spaliły się, a z dymu tego powstał biały orzeł, który zaprowadził Katowice ku stolicy Polski Warszawie.

Herb m. Katowic

Około roku 1900 rdzenny element polski poruszył się na Śląsku i rozpoczął wzmocniony ruch narodowy. Zaczęto organizować się gospodarczo. Powstawały polskie banki i różne przedsiębiorstwa, spółki i t. p.

*

Okres drugi obejmuje czasy walk powstańczych i plebiscytowych, które mają zaczątek od dnia 27 lipca 1918 roku, gdy nastąpiła klęska armji niemieckiej nad Marną. Gdy wybuchła rewolucja w Berlinie i zrewoltowane tłumy żołnierskie strzelały tam po ulicach, na Górnym Śląsku poważnie organizowano się i pracowano nad usamodzielnieniem się narodu polskiego na warunkach Wilsona, mocą których miały wszystkie ziemie, należące do Polski przed rozbiorem, wrócić do Państwa Polskiego. Gdy Berlin przejrzał na oczy, że lud śląski żąda wolności na zasadach wilsonowskich, zorganizowali Niemcy w odwecie dla krnąbrnych Polaków „Grenzschutz" pod kierownictwem najokrutniejszego z katów, komisarza rządu Horsinga, który wkrótce przybył do Katowic i objął władzę na Górnym Śląsku. Zaraz na wstępię ogłosił on stan oblężenia, wprowadził sądy wojenne, które wydawały masowe wyroki śmierci na najdzielniejszych synów ziemi śląskiej. Je-

Objęcie Górnego Śląska przez Wojska Polskie w dniu 22 czerwca 1922.

Wjazd kompanji honorowej powstańców śląskich pod dowództwem kpt. Ludygi-Laskowskiego. U góry wkroczenie do Katowic.

Na powitanie Wojska Polskiego w Pszczynie
U dołu: Parada w Tarnowskich Górach.

dnocześnie zakazał urządzania wieców polskich.

Nie chcąc dłużej znosić takiej niewoli, chwycili Polacy za oręż (16—17 sierpnia 1919 r.) idąc do otwartej walki przeciwko wielkorządcy i jego zbirom. Rozpaczliwa walka była nierówna wobec dobrze wyekwipowanego żołdactwa pruskiego w broń nowoczesną, i skończyła się niekorzystnie dla ludu polskiego, a wszyscy bojownicy tego powstania musieli uchodzić do pobliskiego Sosnowca, znajdującego się już w wolnej i niepodległej Rzeczypospolitej. Bojownicy ci wydali (7 października 1919 r.) do pozostałych braci na Górnym Śląsku manifest, żeby dalej trwali przy swoich dążeniach i zastępowali tych wszystkich, którzy musieli uchodzić z terenu walki.

W lutym 1920 r. objęła Komisja Międzysojusznicza władzę na terenach plebiscytowych i lud polski przygotował się do walki plebiscytowej. Niemcy natomiast na każdym nieomal kroku prowokowali, oraz utrudniali spokojną pracę, żeby pokazać całemu światu, że bez ich rządów Śląsk nie jest w stanie się rządzić.

W sierpniu 1920 roku, gdy cała Polska krwawiła w obronie swych granic przed bandami bolszewickiemi, Niemcy wydali odezwę żądając wstrzymania wykonalności Traktatu Wersalskiego co do t. zw. Korytarza i Górnego Śląska. Jednocześnie wywołali strajki na kopalniach i hutach. Oprócz tego bojówki niemieckie zaatakowały wojska francuskie w Katowicach i zniszczyły polski Komisarjat plebiscytowy oraz zamordowały w bestjalski sposób dr. Mielęckiego, gdy na ulicy udzielał pomocy lekarskiej.

Prowokacje te i wogóle bezczelne postępowanie Niemców spowodowały, że ich organa policyjne i wojsko, przybyłe z Niemiec, musiały opuścić Górny Śląsk. Natomiast rozporządzeniem Komisji Międzysojuszniczej z dnia 2. VIII. 1920 r. utworzono Policję Górnośląską, złożoną w połowie z Górnoślązaków-Polaków, a w połowie z Niemców.

Po tych walkach orężnych, nastąpiła dopiero najpoważniejsza i zarazem najniebezpieczniejsza walka plebiscytowa. Okazało się, że nie jest ona ani łatwa, ani równa. Do walki tej przyłączyli się wszyscy niemieccy urzędnicy, gdyż administracja była w rękach niemieckich. Pozatem, Niemcy wykorzystywali wszystko, co tylko wykorzystać mogli przeciwko Polakom. Pociągnięciem dość groźnem dla Polaków było wydanie odezwy przez biskupa wrocławskiego kardynała Bertrama, który wzywał ludność, żeby przy plebiscycie oświadczyła się za Niemcami. Ludność polska na ten niefortunny krok Kardynała zareagowała bardzo ostro i natychmiast w Rzymie uzyskała cofnięcie wydanych przez ks. Bertrama zarządzeń, godzących w polską rację bytu na Górnym Śląsku.

W tak trudnych warunkach rozgrywała się walka plebiscytowa, prowadzona nieustępliwie, aż do plebiscytu, który się odbył dnia 20 marca 1921 r.

W Katowicach oddano wówczas 23.000 głosów za Niemcami a 4.000 głosów za Polską. Z cyfr tych wyzierała jakaś niesamowita zgroza i... szacherki. Na zasadzie tych wyników Polsce przypaść miało zaledwie około 25% terenu plebiscytowego. Gdy lud śląski dowiedział się o tych zamierzeniach krzywdzących, chwycił po raz trzeci za broń (2—3 maja 1921 r.). Tę zaciętą walkę prowadzono aż do końca czerwca 1921 r., a w początkach października Rada Ligi Narodów przyznała Polsce tę część Śląska, którą obecnie posiadamy.

Dnia 20 czerwca 1922 roku wkroczyły do Katowic owacyjnie witane Wojska Polskie. W obecności przedstawicieli Rządu i Sejmu Rzeczypospolitej odbyła się dnia 16 lipca 1922 roku w Katowicach uroczystość symbolicznego przejęcia Ziemi Śląskiej, tej prastarej dzielnicy piastowskiej, która została w roku 1335 oderwana od Rzeczypospolitej.

*

Od tego czasu rozpoczął się dla Górnego Śląska okres trzeci — okres najmilszy sercu polskiemu pod hasłem rozrostu potęgi Polski Mocarstwowej.

Po objęciu Górnego Śląska przez władze polskie, miasto Katowice opanowane było przez dawno zagnieżdżony żywioł niemiecki, który rekrutował się przeważnie z elementów urzedniczych wogóle, a przedewszystkiem zatrudnionych w Magistracie i jego agendach. Odniemczanie w Magistracie szło dość ciężko do 1928 roku, a dopiero od tej daty nastąpiły radykalne przemiany, gdy stanowisko prezydenta miasta Katowic objął dr. Adam Kocur, który jako współuczestnik w ruchu powstaniowym i plebiscytowym, najlepiej rozumiał, że spolszczenie Katowic winno się rozpocząć od Magistratu.

Katowice są miastem wydzielonem z powiatu i siedzibą Województwa Śląskiego i wszelkich urzędów wojewódzkich oraz Sejmu Śląskiego, Sądu Apelacyjnego, Okręgowego, Dyrekcji Okręgowej Kolejowej, Dyrekcji Poczt i Telegrafów, Urzędu Górniczego, Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, Wyższego Urzędu Ubezpieczeń, Kurji Biskupiej, Dowództwa 23 Dywizji, Komendy Policji i wielu innych jeszcze urzędów. Konsulaty państw obcych. Katowice posiadają 7 kościołów katolickich, jeden ewangelicki, jeden starokatolicki i synagogę. Dalej są 4 dworce osobowe i dwa dworce przetokowe, lotnisko cywilne z własną stacją radjową, i Polskie Radjo.

W obrębie Wielkich Katowic znajdują się następujące zakłady: 4 odlewnie metalu i zakłady przemysłowe: 4 odlewnie metalu i zakłady konstrukcji żelaznej, 4 kopalnie węgla, 5 hut żelaza i 1 huta cynkowa, 2 fabryki maszyn i 1 fabryka porcelany, fabryka motorów elektrycznych, rafinerja olejów mineralnych, 2 tartaki, 5 cegielń, młyn parowy i wiele innych zakładów mniejszych. Zasługuje na uwagę fakt, że Katowice i pod względem wysokości nie dają się zdystansować: ostatnio wybudowano przy ulicy Żwirki i Wigury dom 14-to piętrowy „drapacz chmur". Miasto posiada bardzo wiele nowoczesnych gmachów i urządzeń, natomiast nie ma żadnych zabytków, gdyż powstało wprost w tempie amerykańskiem i zastosowane jest do największego ruchu przemysłowego, a więc jest miastem fabryczno-przemysłowem.

Ponieważ od początku wojny aż do objęcia Śląska przez władze polskie nie robiono nic dla rozwoju miasta, więc trzeba było w ostatnich czasach bardzo wiele wybudować jak również zastosować wszelkie nowoczesne urządzenia, odpowiadające wymogom ludności dużego i ruchliwego miasta, które liczy obecnie 128.341 mieszkańców.

Miasto kładzie duży nacisk na wymagania szkolne i lecznictwo. Oprócz 30 szkół powszechnych, są 4 szkoły wydziałowe, 4 gimnazja, 4 szkoły zawodowe dokształcające, 1 szkoła handlowa, 1 konserwatorjum, 2 szkoły muzyczne, 2 prywatne szkoły powszechne oraz jeden państwowy zakład techniczny, noszący nazwę: Śląskie Tech-

Siedziba Województwa i Sejmu Śląskiego

niczne Zakłady Naukowe, które mieszczą się w największym gmachu, powstałym w odrodzonej Polsce. Miasto posiada również własny szpital dla dorosłych oraz specjalny szpital dla dzieci i szpital dla płuczno-chorych. Pozatem są w mieście szpitale: Lecznica Spółki Brackiej, Zakład Św. Elżbiety, oraz Zakład OO. Bonifratrów. Oprócz tego nowowybudowany Żłobek dla dzieci, Dom dla starców i Schronisko dla bezdomnych. Celem zwalczenia żebractwa powstał ostatnio Dom t. zw. dobrowolnej pracy.

Obecnie miasto ukończyło budowę wielkiego stadjonu, który mieści w sobie dwie duże pływalnie dla publiczności i związków sportowych — objekt ten pod względem wielkości jest niewątpliwie wspaniały.

Wroku 1930 miasto przystąpiło do przebudowy istniejącej rzeźni, która dzisiaj odpowiada wymaganiom przy uboju dziennym 1000 nierogacizny i 600 sztuk bydła.

Wszystkie domy w Katowicach są skanalizowane, lecz jako ośrodek wybitnie przemysłowy, miasto nie posiada czystego powietrza i dlatego też Magistrat zabiega bardzo o zieleń, zakładając parki, skwery i t. p., dając możność pracującej publiczności jak również i dzieciom zaczerpnięcia świeżego możliwie powietrza. W południowej części miasta znajduje się park Kościuszki, który jest pięknie urządzony i wzorowo utrzymany. W parku tym są łąki, przeznaczone specjalnie dla zabaw i gier oraz huśtawki i t. p. urządzenia dla dzieci, z których mali obywatele korzystają całkiem bezpłatnie. Oprócz wymienionego parku, Katowice posiadają kilka skwerów, mianowicie: Plac Wolności, Miarki, na którym Śląski Związek Kół Śpiewaczych ufundował piękny pomnik St. Moniuszce, Andrzeja oraz zwierzyniec.

Jak wynika, miasto Katowice było aż do czasu wojny małem miasteczkiem, liczącem zaledwie 50.000 mieszkańców, a dziś za czasów polskich rozrosło się i liczba mieszkańców wzrosła prawie trzykrotnie.

Prezydentem miasta jest dr. Adam Kocur, wiceprezydentem Stanisław Szkudlarz. Prezesem Rady Miejskiej jest Jan Piechulek, a wiceprezesem prof. Stanisław Ligoń.

Magistrat składa się z 19 członków, Rada Miejska z 60 radnych.

Wuw.

Śląskie linje autobusowe

W Katowicach znajdują się Śląskie Linje Autobusowe jako największe przedsiębiorstwo autobusowe, które zatrudnia 160 pracowników.

Powstało ono z inicjatywy wojewody dr. Grażyńskiego dla ujednostajnienia komunikacji w okręgu przemysłowym.

Kapitał zakładowy tego przedsiębiorstwa wynosi 600.000 zł. Autobusy kursują na 15 linjach, na których w roku 1933 przewieziono 5.380.382 osoby. Przeciętnie w miesiącu przewożono około 250.000 osób. Koszt jednej jazdy waha się od 6 do 8 groszy. Przedsiębiorstwo ma własne wybudowane garaże należące do najlepszych w Polsce.

Bardzo wysoki i nowoczesny rozwój przedsiębiorstwa uskuteczniony został tylko dzięki energicznej działalności przewodniczącego związku p. dr. Stanisława Szkudlarza — wiceprezydenta miasta, oraz p. Miksztana, dyrektora tegoż przedsiębiorstwa.

Miejska Komunalna Kasa Oszczędności

Miejska Komunalna Kasa Oszczędności w Katowicach, założona przez Gminę Katowic w roku 1878, jest najstarszą i największą placówką finansową tego typu na Górnym Śląsku. Pierwszy statut kasy został uchwalony w roku 1885 przez ówczesną radę miejską i obowiązywał — po licznych poprawkach w latach późniejszych — do dnia 31 grudnia 1931 r. Nowy statut po myśli rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13.4.1927 r. o komunalnych kasach oszczędności, zaprowadzony został w Kasie z dniem 1 stycznia 1932 r. Władze Kasy stanowią Rada i Zarząd. Kasa posiada 2 lokale handlowe, a mianowicie: lokal przy ul. Pocztowej nr. 7 w którym mieści się wyłącznie dział wkładów oszczędnościowych i lokal przy ul. Pocztowej nr. 16 w którym mieści się dział bankowy.

Przed wybuchem wojny światowej oszczędności złożone w Kasie wynosiły ca. 20.000.000.— mkn. Kapitał ten uległ w latach inflacyjnych całkowitej dewaluacji. Lata inflacyjne z natury rzeczy nie wytwarzały warunków sprzyjających intensywniejszej działalności Kasy, przeciwnie, spowodowały nawet czasową nieczynność Kasy. Dopiero rok 1924 — okres wprowadzenia stałej jednostki monetarnej stworzył znowu zewnętrzne warunki dla działalności Kasy.

Kasa w pełnem zrozumieniu swego zadania, z całą stanowczością przystąpiła do rozbudowy swego przeznaczonego dzieła, t. j. do krzewienia idei oszczędzania oraz dostarczania kredytów na dogodnych warunkach obywatelom miasta Katowic, a w szczególności kupcom, drobnym przemysłowcom, rzemieślnikom oraz na cele budownictwa. Dla osiągnięcia tych celów został wykorzystany szereg środków propagandowych. Że propaganda Kasy stała i systematycznie prowadzona trafiła na podatny grunt i jak wielkiem zaufaniem i popularnością Kasa się cieszy wśród szerokich warstw społeczeństwa, świadczy wymownie o tem wielka armja oszczędzających w liczbie 33.000 ciułaczy, których Kasa w stosunkowo krótkim czasie dla siebie zjednała.

Zaufanie społeczeństwa jest w zupełności uzasadnione, jeżeli się uwzględni, że Kasa jest instytucją o pupilarnej pewności i że za wszelkie zobowiązania Kasy ręczy Gmina miasta Katowic całym swym majątkiem, wynoszącym blisko sto miljonów złotych.

Niezwykły rozwój, jakim Kasa może się poszczycić, uwidoczniają dobitnie następujące liczby:

Ogólne obroty ze 100.000.— zł. w roku 1924, wzrosły w roku 1933 do sumy 215.000.000.— zł., wkłady oszczędnościowe wynoszące w roku 1924 sumę 33.000.—zł. obecnie przekraczają sumę 28.000.000.— zł., pożyczki wekslowe w tym czasie wzrosły z 63.000.— zł. do sumy 2.000.000.— zł. Dominujące miejsca wśród wszelkich pożyczek udzielonych przez Kasę, zajmują pożyczki hipoteczne na cele budowlane, których dział zapoczątkowany w roku 1927 kwotą 1.500.000.— zł. przekracza dziś sumę 18.000.000.— zł. Dzięki tym ostatnim kredytom wybudowano cały szereg domów mieszkalnych, przez co Kasa w dużej mierze przyczyniła się do złagodzenia klęski mieszkaniowej na terenie Śląska.

Fundusze zasobowe, jakie Kasa już zdołała nagromadzić, są dosyć poważne i wynoszą blisko 2.000.000.— zł.

Doskonałe wyniki pracy, osiągnięte przez Miejską Kasę Komunalną Oszczędności w Katowicach w niedługim stosunkowo czasie, pozwalają żywić głębokie przekonanie, że dalszy jej rozwój przyczyni się wydatnie do ożywienia życia gospodarczego na terenie Śląska.

Rada składa się z 9 osób, zarząd — 3. Ilość pracowników wynosi 34.

Śląska Federacja Wojewódzka

Prezes dr. Kocur

W listopadzie mija 6 lat od chwili utworzenia na terenie Województwa Śląskiego Federacji P. Z. O. O. W dniu 3-go listopada 1928 r. w sali Rady Miejskiej przedstawiciele: Związku Powstańców Śląskich, Zw. Oficerów Rez., Zw. Podoficerów Rez., Zw. Legjonistów, Zw. Rezerwistów, i b. Wojskowych, Związku Podoficerów Ziem Zachodnich, Zw. Sybiraków, i Zw. Inwalidów Wojennych, w obecności przedstawicieli władz Zarządu Głównego Federacji P. Z. O. O. postanowili powołać do życia Federację Wojewódzką, zgłaszając jednocześnie przystąpienie do niej reprezentowanych związków.

Na zebraniu tem dokonano wyboru Prezydjum Zarządu Wojewódzkiego do którego weszli pp.: Dr. Adam Kocur, prezydent m. Katowic jako prezes, Stanisław Małkowski, prokurator S. O. i Jan Karkoszka, poseł na Sejm jako wiceprezesi, Pszonka — sekretarz, Bronisław Morawski — skarbnik, Jan Przybyła, redaktor—jako ref. prasowy.

Prezesem honorowym Federacji na Górnym Śląsku wybrany został wojewoda Dr. Grażyński.

Jako członkowie Zarządu weszli następujący przedstawiciele związków: Zw. Powstańców Śląskich — Dr. Adam Kocur i ppor. rez. Jan Lortz, Zw. Legjonistów — Dr. Kazimierz Nieć i Bronisław Morawski, Zw. Sybiraków — Dr. Zemła i Jerzy Sawicki, Zw. Ofic. Rez. — ppłk. rez. inż. Dalbor i ppor. rez. Edmund Kabicz, Zw. Inwalidów Woj. — poseł J. Karkoszka i mjr. em. Ludyga Laskowski.

Przy uzupełniających wyborach do Sądu Koleżeńskiego w dniu 27 maja zostali wybrani pp. por. rez. Krzymiński Włodzimierz, kpt. rez. Harazin Franciszek, p. Jankowski, jako członkowie p. Dr. Brągiel Józef, por. rez., p. Zand, por. rez. zastępca.

Do Komisji Rewizyjnej weszli: pp. Benisz, Zembok, Fojkis W., jako członkowie i pp. Dr. Wałach z Bielska i kpt. rez. Skrzypek jako zastępcy.

Zarząd Wojewódzki przystąpił do organizacji Zarządów Powiatowych, które powstały kolejno: w dniu 10 marca 1929 w Cieszynie, 13 marca 29 w Król. Hucie, 15 marca 1929 w Katowicach, 17 maja 1929 w Bielsku, 12 listopada 1929 w Tarnowskich Górach i 3 grudnia 1929 w Lublińcu. Organizacja Powiatowych Federacji na terenie pow. pszczyńskiego i rybnickiego została odłożona na później i dopiero w bieżącym roku utworzono Federację Powiatową w Rybniku a w Pszczynie tworzenie Federacji znajduje się w stadjum organizacyjnem.

Federacja, jako formacja nadrzędna doskonale organizacyjnie postawionych na Śląsku Związków b. Wojskowych, brała od chwili swego utworzenia, bardzo żywy udział we wszystkich przejawach życia narodowego i politycznego na Śląsku. Jako

Sekretarz J. Sawicki

pierwszą swą pracę, Zarząd Wojewódzki zorganizował w listopadzie 1928 zbiorowy wyjazd około 2.500 członków organizacyj sfederowanych do Warszawy na 10-lecie Niepodległości.

Spełniając rolę gospodarzy Federacja Wojewódzka gościła na Śląsku w sierpniu 1930 przedstawicieli Zarządu Fidac'u, w maju 1931 wycieczkę Federacji Mozellańskiej, w lipcu 1933 prezesa Fidac'u wraz z przedstawicielami poszczególnych państw wchodzących do Fidac'u, oraz w sierpniu 1933 wycieczkę 300 Kombatantów francuskich.

Z okazji wystąpień rewizjonistycznych zachodniego naszego sąsiada, organizowane były przez Federację protestacyjne manifestacje.

W okresach akcji wyborczych do ciał ustawodawczych Rz. P. i Sejmu Śląskiego, oraz przy wyborach komunalnych, Federacja wzywała członków sfederowanych związków do tworzenia wspólnego frontu pod hasłem doprowadzenia do jednej polskiej listy i to listy współpracy z Rządem.

Na wezwanie Zarządu Głównego przystępowały Zarządy Powiatowe wraz z organizacjami sfederowanemi do organizowania na terenie Śląska pomocy lekarskiej dla bezrobotnych federantów.

Opiekę nad bezrobotnymi federantami i udzielanie im pomocy przy zapośredniczaniu do pracy, wykonują Związki sfederowane samodzielnie.

W Pożyczce Narodowej Federacja wzięła udział, subskrybując z własnych funduszów zł. 1.000 i wezwała wszystkie sfede rowane Związki do propagandy wśród swych członków.

Ostatnio po katastrofalnej powodzi, która dotknęła najbliższe tereny Śląska, Zarząd Wojewódzki przekazał Komitetowi pomocy dla powodzian z funduszów własnych zł. 500. — i zwrócił się z wezwaniem do wszystkich pozostałych Zarządów Wojewódzkich o ofiarowanie na ten cel conajmniej takiej samej kwoty.

Rozpoczęta w 1929 r. akcja oszczędnościowo - ubezpieczeniowa, prowadzona wśród członków związków sfederowanych, dała w rezultacie około 700 członków ubezpieczonych. Podjęta w b. r. akcja zbiorowego ubezpieczania pracowników przedsiębiorstw na G. Śląsku doprowadziła dotychczas do ubezpieczenia przeszło 4.500 urzędników i robotników ciężkiego przemysłu. Należy się spodziewać, że w niedługim czasie, akcja ta ogarnie wszystkie przedsiębiorstwa i zakłady przemysłowe, oraz urzędy państwowe i samorządowe na Śląsku, tworząc olbrzymią armję ubezpieczonych przez Federację.

W pracach P. W. i W. F. biorą przedewszystkiem wybitny udział Związki rezerwowe i Związek Powstańców Śląskich, odbywając ćwiczenia i wspólne koncentracje.

W zdobywaniu P. O. S. i O. S. rywalizują ze sobą wszystkie sfederowane organizacje,

Praca wychowania obywatelskiego prowadzona jest przez wszystkie związki we własnym zakresie, względnie przy pomocy instruktorów, dostarczanych przez organizacje historyczne.

Stan liczebny 11 Związków sfederowanych w Wojewódzkiej Federacji przedstawia się następująco:

	oddziałów	członków
Zw. Legjonistów	5	420
Zw. Peowiaków		1026
Zw. Powstańców Śl.	409	30000
Zw. Sybiraków	1	91
Stow. Weteranów A. P. we Francji	13	373
Zw. b. Uczestn. Wojsk. Straży Kolej.	9	315
Zw. Oficerów Rez.	12	1200
Związek Rezerwistów	79	16800
Zw. Podoficerów Rez.	84	4012
Zw. b. Marynarzy	16	556
Zw. Inwalidów Woj.		12000
Razem	628	66793

Prócz tego istnieją na terenie W. Śląskiego: Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, który zgłosił swe przystąpienie do Federacji, oraz Związek Weteranów Powstań Narodowych 1914—19.

Związki sfederowane na Śląsku posiadają 324 sztandarów, 36 świetlic, 2 strzelnice oraz 3 własne orkiestry.

ZARZĄDY POWIATOWE

1) Bielski: Prezes kpt. rez. Dr. Józef Wałach (ZOR). Sekretarz Antoni Górny, ppor. rez. (ZOR). Skarbnik Józef Lipowczan (Zw. Inwalidów Wojennych). Członkowie Zarządu: por. rez. Jan Sikora (Z. R.). Stefan Kamiński (Zw. Inw. Woj.), Paweł Filipek (Zw. Legjon.), Ryszard Labisz (Zw. Podof. Rez.), Marjan Woźnicki (Zw. Podof.), Henryk Kubiczek i Stanisław Srendzyński (Zw. Powst. Śl.).

2) Cieszyński: prezes Ludwik Skrzypek (ZOR), wiceprezes Szuster Jan (Zw. Inw. Woj.), sekretarz Karamza Franciszek (Zw. Podof. Rez.), zast. sekretarza Prengler Franciszek (Zw. Podof. Rez.), skarbnik Gęsior Franciszek (Zw. Powstańców Śl.). Członkowie Zarządu: Dr. Wajda, prof. Foltyn i kpt. rez. Santarjus (Zw. Ofic. Rez.), Kiebel i Juda (Zw. Podof. Rez.), prof. Szewczyk, Molin, Lisowiec, Kotajny (Zw. Rez.), prof. Borkowski, Pietrzak (Zw. Legj.), Wilczek, Juraszek i Polak (Zw. Pow. Śl.), Martin i Ognodzki (Zw. Inw. Woj.).

3) Katowicki: Prezes por. rez. Józef Jeziorski (ZOR), wiceprezes Feige Franciszek (Zw. Pow. Śl.), II wiceprezes Fojkis Walenty (P.O.W.), Sekretarz R. Niżankowski, por. rez. (Zw. Obrońców Lwowa), skarbnik inż. Krygowski (Zw. Sybiraków), ref. P. W. H. Podsadecki, por. rez. (ZOR), ref. Ubezp. Kapołka Franciszek, ppor. rez. (ZOR).

4) Lubliniec: Prezes Mgr. Smoła, wiceprezes Dr. Stryczniewicz, II wiceprezes Augustyn, skarbnik Iwanuszka sekretarz Krzyszkowski. Komisja Rewizyjna: Dr. Rezacz, Lessel, Kom. Matuszewski.

5) Pszczyna — w stadjum organizacji.

6) Rybnik: prezes Wyglenda Jan Starosta (POW. i ZOR), wiceprezes Pielka Maksymiljan (Z. P. Śl.), sekretarz Poik Leopold Dyr. Zakł. Głuchoniemych (Z. R.), skarbnik Dola Jan (Z. P. Śl. Uch. Gl. Tosz.). Ławnicy: Sobik (POW), Mięsok (Z. P. Śl. Uch. Gl. Tosz.), Szymoszek (Zw. Inw.), Szymura (Zw. b. Marynarzy).

7) Świętochłowice: prezes Tadeusz Szaliński, Starosta (Z. R.), wiceprezes Doleżyk, Naczelnik (Z. P. Śl.), II wiceprezes Karbowiak, Dyrektor (Zw. Legjonistów), sekretarz Dr. Brudniak (Zw. Sybiraków), skarbnik Koluszka (Zw. Inw. Woj.).

8) Tarnowskie Góry — w stadjum organizacji.

ZARZĄD WOJEWÓDZKI

Prezes Dr. Adam Kocur, kpt. rez. Prezydent m. Katowic (ZOR), wiceprezes Tadeusz Szaliński, Starosta Świętochłowicki, por. rez., II wiceprezes Jan Lortz, por. rez. członek Rady Wojewódzkiej (Z. P. Śl.), III wiceprezes Feliks Kupilas (Zw. Pod. Rez.), sekretarz Jerzy Sawicki, ppor. rez. (Zw. Sybiraków), skarbnik Dr. Józef Brągiel, por. rez. (Zw. Sybiraków), ref. P. W. dr. Stefan Jaśkiewicz, kpt. rez. (ZOR), ref. oszczędn. ubezp. Aleksander Dubiniewicz, por. rez. (Z. O. R.).

W skład Zarządu Wojewódzkiego wchodzą przedstawiciele następujących Związków sfederowanych i Zarządów Powiatowych Federacji:

1) Związek Legjonistów: — pp. inż. Wesołowski, , Ogorzał, Rzyman, Stattler.

2) Związek Peowiaków — pp. Dyr. R. Voit, R. Pittera.

3) Zw. Powst. Śląskich — pp. por. rez. Lortz, Feige, por. rez. Mastalerz, Szefer.

4) Związek Sybiraków — pp. Jerzy Sawicki, ppor. rez., dr. Józef Brągiel, por. rez., zast. Duława Paweł, Ferencowicz Leon.

5) Stow. Wet. Armji Polskiej we Francji — brak danych.

6) Zw. b. Uczestn. Wojsk. Straży Kolejowej — pp. płk. rez. Otton Grosser, Henryk Hercig, Aleksander Górny, zastępca Paweł Furgoł.

7) Związek Oficerów Rezerwy — pp. kpt. rez. Dr. Adam Kocur, kpt. rez. dr. Fr. Żukowski, por. rez. Bolesław Borzym zastępca, por. rez. Witold Bobiński zastępca.

8) Związek Rezerwistów — pp. Starosta T. Szaliński, Dr. Robel, Mgr. Stachurski, inż. Mazur.

9) Zw. Podoficerów Rezerwy — pp. F. Kupilas, Johymczyk, M. Mączyński, Zembok.

10) Związek b. Marynarzy — pp. Kom. Dyrna, Ferenc, kpt. rez. R. Oszek, Lassek.

11) Związek Inw. Wojennych — pp. A. Paluch, Jankowiak, Kohn.

ZE ŚLĄSKICH ZWIĄZKÓW SFEDEROWANYCH

Ci z trzech powstań śląskich

Związek Powstańców Śląskich, szczycący się tradycjami walk powstańczych w Polsce, założony został w czerwcu 1921 r., kiedy na froncie powstańczym odgrywały się jeszcze końcowe walki trzeciego powstania śląskiego. Stworzyli ją b. przywódcy śląskiego ruchu powstańczego i komendanci oddziałów, którzy do dziś dnia biorą żywy udział w pracy tej organizacji.

Najmniejszą komórką organizacyjną jest grupa miejscowa, których Związek ma 396. Zarządów Powiatowych jest 18. Naczelną zaś władzę sprawuje Zarząd Główny.

Obok tej struktury organizacyjnej istnieje struktura o charakterze wojskowym. Członkowie danej grupy miejscowej tworzą oddział (drużynę, pluton, wzgl. kompanję, zależnie od ilości członków grupy). 4 kompanje tworzą bataljon, a wszystkie bataljony jednego powiatu tworzą pułk, na czele którego stoi komendant powiatowy, podlegający Komendzie Głównej Związku.

Demobilizowane po trzeciem powstaniu oddziały powstańcze znalazły się w bardzo ciężkiem położeniu. Na terenie bowiem polskich władz państwowych nie było jeszcze urzędu rent, czy pośrednictwa pracy, władza polityczna nie istniała. W tych krytycznych chwilach znalazł powstaniec instytucję, która się je go losem zajęła i śpieszyła mu z pomocą. Kapitał niemiecki był wobec powstańców wrogo usposobiony i tylko pod presją przyjmował z powrotem do pracy robotnika-powstańca. Trzeba było także zająć się losem kilkuset wdów i kilku tysięcy sierot po poległych. Będąca w obiegu marka niemiecka, była znacznie wyższą od zdewaluowanej marki polskiej. Po rozgraniczeniu Górnego Śląska cała falanga b. powstańców i innych działaczy polskich musiała uchodzić z tej części, którą przyznano Niemcom. Trzeba było ewakuować stamtąd broń i amunicję, aby się nie dostała w ręce niepowołane, a była pod ręką w razie potrzeby. Dla licznej rzeszy pracowników i b. przywódców trzeba było stworzyć nowe egzystencje.

Obrońcy Lwowa — Obrońcom Śląska

Podczas uroczystości wręczenia Powstańcom Śląskim w Szopienicach (maj 1921) sztandaru Związku Obrońców Lwowa przemawia mjr. Ludyga-Laskowski. Na prawo siedzi delegacja lwowska, a wśród niej jeden z „Orląt" i autor feljetonu dzisiejszego — rtm. inw. dr. Nittman (×).

Z tych wszystkich ciężkich zadań wywiązał się Związek Powstańców Śląskich należycie.

W końcu doczekano się chwili, w której wojsko polskie wkroczyło na trudem zdobyty Górny Śląsk. W ręce tego wojska regularnego złożył powstaniec śląski broń, którą walczył przeciwko odwiecznemu wrogowi. Organizacja powstańcza nie spoczęła jednak. Wprawdzie okres wyborczy w 1922 roku zrobił wyłom w solidarnym łańcuchu organizacyjnym, lecz nie na długo. Już w lutym 1923 roku zespoliła się cała olbrzymia armja powstańcza nanowo, tworząc do dziś nie-

rozerwalny front powstańczy — Związek Powstańców Śląskich.

W następnych latach szła praca związkowa zgodnie naprzód. Ponieważ w myśl przyznanej Śląskowi autonomji synowie tej ziemi mieli być przez szereg lat zwolnieni z służby wojskowej, przeforsował Związek uchwałę Sejmu Śląskiego, która zniosła ten wątpliwy przywilej, a postawiła młodych Ślązaków narówni z synami innych ziem Rzeczypospolitej, rezygnując z rzekomego uprzywilejowania. Zajęto się losem inwalidów i uchodźców, wystarano o renty dla wdów i sierot, o zaległe żołdy z czasów powstań (bo i takie były).

Zdecydowane stanowisko zajął Związek Powstańców Śląskich w sprawie odpolszczenia ziemi śląskiej i ścisłego zespolenia jej z Macierzą. Przeciwstawił się wszelkiego rodzaju zakusom wojującej niemczyzny i zawsze podnosił stanowczy głos, gdy się rozchodziło o los ziemi śląskiej, tworząc potężną armję rezerwową, gotową zawsze do walki.

Siła Związku była zawsze tym argumentem, który wywoływał respekt u jego przeciwników, których nie brakowało. W pierwszym rzędzie nienawidzili go Niemcy, a za rzekome należenie do Związku Powstańców Śląskich dokonywali licznych aresztowań na Śląsku Opolskim, sądząc ich w Lipsku. Poza Niemcami miał Związek Powstańców Śląskich swych przeciwników w przywódcach partyjnych z p. Korfantym na czele, nie dał się bowiem nigdy wodzić na pasku partyjnym, nie ulegał wpływom ni lewicy ni prawicy, szedł swą prostą drogą do Polski. Od samego zarania współpracował Związek z innemi organizacjami na terenie Górnego Śląska, które nie ulegały wpływom partyjnym.

W maju 1926 roku, gdy w Warszawie doszedł z powrotem do władzy Marszałek Piłsudski, miał na Śląsku za sobą jednolity front powstańczy, który tymczasem czuwał, aby chwili wewnętrznych zamieszek nie wykorzystał wróg do napaści na naszą granicę. Organizacja powstańcza już w pierwszych dniach majowych publicznie oświadczyła się za poparciem rządu Marszałka Piłsudskiego. Od tego stanowiska nie odwiódł członków Związku manewr p. Korfantego, usiłującego stworzyć partyjną organizację tego samego pokroju, co Związek Powstańców Śląskich. Zamiary te spaliły na panewce. Charakterystycznem było wystąpienie Związku, gdy w Katowicach zamierzano urządzić manifestację smutnej pamięci Centrolewu. Oddziały jednego tylko powiatu sprawiły, że Katowice rozbrzmiewały w tym dniu tylko jednym okrzykiem: „Niech żyje Marszałek Piłsudski".

Późniejsze okresy wyborcze przyniosły Związkowi ponad tysiąc skarg prywatnych i urzędowych z powodu rzekomych zajść i ekscesów wyborczych. „Volksbund" niemiecki wniósł aż 4 skargi przeciwko Związkowi Powstańców do Ligi Narodów w Genewie. Srożąca się w ubiegłym roku akcja niemiecka zmusiła czynniki związkowe do urządzenia próbnej mobilizacji powstańczej, która w kilku dniach uspokoiła podniecone umysły. Po tym okresie następuje okres wewnętrznego skupienia się i przeorganizowania, okres wytężonej pracy kulturalno-oświatowej, przysposobienia wojskowego i tworzenia Oddziałów Młodzieży Powstańczej.

Związek Powstańców Śląskich według sprawozdania z września 1933 r. liczy 24.384 członków. Napływ nowych członków w roku bieżącym jest dosyć duży. Rekrutuje on się z tych nielicznych, którzy kiedyś usłuchali podszeptów partyjnych oraz z tych, którzy dotychczas do Związku nie należeli. Młodzież odchodzi do Oddziałów Młodzieży Powstańczej, które się bardzo szybko i licznie rozrastają. W roku 1928 zainicjowano zbiórkę na „Dom Powstańca Śląskiego", która w ciągu kilku lat przyniosła około 170.000 zł. Niebawem przystąpi Związek do budowania własnej siedziby.

Imprezami wojskowo-sportowemi są corocznie urządzane zawody oraz bieg sztafetowy (gwiaździsty), urządzany w dniu imienin Wodza Narodu corocznie na przestrzeni 300 km. Drugą imprezą jest tradycyjny już Marsz nad Odrę, który się corocznie odbywa w połowie sierpnia ku uczczeniu rocznicy wybuchu I i II powstania śląskiego. Marsz ten odbywa się na przestrzeni blisko 100 km. z dawniejszego trójkątu „Trzech Cesarstw" pod Mysłowicami, do dzisiejszego trójkątu „Trzech Republik" (Polski, Niemiec i Czechosłowacji), znajdującego się przy miejscowości Olza w powiecie Rybnickim, tuż przed wpływem Olzy do Odry. Pozatem obchodzi Związek Powstańców Śląskich co roku rocznicę wybuchu III powstania śląskiego, w którym to obchodzie w 1931 roku brał udział Prezydent Mościcki wraz z członkami Rządu i prezesem Federacji gen. Góreckim.

W 1931 r. zainicjowano sypanie w Piekarach Wielkich Kopca Wyzwolenia, który obecnie jest odwiedzany przez liczne wycieczki z całego kraju.

Honorowym prezesem Związku Powstańców Śląskich jest Wojewoda Śląski dr. Michał Grażyński. Prezesem Wydziału Związku jest adw. poseł Witczak Józef.

Zarząd Główny tworzą powstańcy: Lortz Jan, prezes, Feige Franciszek i Trojok Józef, wiceprezesi, Mastalerz Stanisław, sekretarz, Wyglenda Wilhelm i Wrzyszcz Teofil, zastępcy sekr., Szefer Ryszard, skarbnik.

Przewodniczącym Komisji Rewizyjnej jest insp. szkolny Baron Br., Sądu Związkowego p. starosta Korol Józef. Komendantem Głównym Związku jest p. poseł i ppor. rez. Kornke Rudolf, zastępcą ppor. rez. Tomanek Emanuel.

Prezesami powiatowymi są następujący powstańcy: powiatu Katowice — Feige Franciszek, powiatu Świętochłowice — Trojek Józef, powiatu Rybnik — Piełka Maksymiljan, powiatu Pszczyna — dr. Cichy Emil, powiatu Lubliniec — Golaś Paweł, powiatu Tarnowskie Góry — Zejer Jan, pow. Bielszowice — Jarczyk Franciszek, powiatu Sosnowiec — Kalkowski Leon, pow. Kraków — Arczyński Ferdynand, pow. Bielsko — Kubiczek Henryk, pow. Cieszyn — dr. Zagóra Paweł, Uch. Pow. Racibórz — Dola Wilh. Uch. pow. Gliwickiego — Jacek Paweł, Uch. pow. Opolskiego — Piechula Al., Uch. pow. Bytomskiego — Murek Wilh., Uch. pow. Strzeleckiego — prof. Wójcik Henryk.

St. M.

Wilki morskie ze Śląska

W czasie wojny światowej wielu Polaków marynarzy znalazło się pod banderami państw ze sobą wojujących, po obu stronach frontu nie mając możności pływać pod własną banderą, lub tworzyć lądowe oddziały marynarskie, z Polaków-marynarzy złożone i pod polską będące komendą.

Usilne zabiegi Legjonów polskich uzyskania choćby tylko własnych pontonów natrafiały na zdecydowanie wrogie stanowisko tymczasowych „sprzymierzeńców".

Gdy w listopadzie 1918 ogłoszono zawieszenie broni i wojna światowa faktycznie została zakończoną, Niemcy znaleźli się w ogniu rewolucji i zupełnego upadku.

Polacy marynarze z Górnego Śląska i Poznańskiego spieszą czemprędzej do kraju, aby brać udział w pracach narodowych, lub aby iść na front i wyzwolić granice Ojczyzny od dawnych ciemięzców.

Zaroił się też Górny Śląsk od granatowych mundurów polskich już marzynarzy, których tysiące do kraju wróciło. Górny Śląsk bowiem był oddawna głównem źródłem dopływu młodych sił marynarskich do dawnej floty wojennej niemieckiej. Chłopcy nasi, którzy mieli wiele sposobności do zwiedzenia obcych krajów, szybko wchłaniali w siebie nową wiedzę, przyzwyczajali się do losu marynarza, tembardziej, że Polak był, jest i będzie zawsze dobrym marynarzem.

Nic więc dziwnego, że polscy marynarze stali się odrazu cennym nabytkiem w szeregach pracy narodowej na Śląsku, a że mieli dużo obycia i byli dyscyplinowani, rychło wprawiali się w nowe swe funkcje w służbie P. O. W. Wielu z nich objęło stanowiska dowodzących w I Powstaniu Śląskiem. Ponieważ w tym okresie czasu tworzenia się państwa Polskiego nie było Polskiej Marynarki Wojennej, marynarze wstępowali do oddziałów armji lądowej, tworząc w niej dzielne kadry podoficerskie, a nawet oficerskie.

Dopiero gdy rozpoczęła się wojna z bolszewikami, a dorzecze Piny i błota pińskie dawały dużo sposobności do popisu właśnie dla marynarzy, dążą one najwięcej na ten odcinek walk i z całym zapałem biorą udział w wojnie podjazdowej przeciw kanonierkom i monitorom bolszewickim.

Taksamo w każdym innym oddziale, w każdej innej formacji służyli chętnie i bili się znakomicie, a jeżeli który z nich „zakotwiczył się" nawet w kawalerji, to z równą zręcznością władał szablą lub lancą, jak poprzednio obsługiwał torpedy, czy też flagi sygnalizacyjne.

W okresie akcji plebiscytowej na Górnym Śląsku stanęły również przed marynarzami Polakami nowe zadania. Na każdym odcinku pracy stanęli twardo na posterunku, widziano ich zarówno przy biurku jako urzędników Komisarjatów Plebiscytowych, jak i w mundurach Policji Plebiscytowej.

Z wybuchem III. Powstania kpt. mar. Robert Oszek zorganizował doborowy oddział szturmowy marynarzy i zdołał go mimo licznych trudności dobrze wyekwipować i uzbroić. Po dwudniowej pracy przy montowaniu auta pancernego z 7-ma karabinami maszynowemi udaje się ze swym oddziałem na front pod Kędzierzyn, następnie do Rokicza, pod Rozwadę, Dwór Krępa, pod górę św. Anny, Zalesie i Lichinią. Na tych odcinkach stoczył oddział marynarzy bohaterskie walki, które stanowią chlubną kartę w dziejach III powstania.

W uznaniu zasług powyższych w walkach na froncie z 67-miu pozostałych przy życiu marynarzy z oddziału szturmowego przyznano temuż oddziałowi 5 orderów „Virtuti Militari" i reszcie „Krzyże Walecznych" a obecnie pewną ilość Krzyży i Medali Niepodległości.

Po zlikwidowaniu powstania, niemieckie bojówki coraz to więcej teroryzowały ludność polską na Śląsku, to też kpt. Oszek ze swym oddziałem stanął w obronie napadniętych.

Przy wkraczaniu wojsk polskich na Górny Śląsk, kpt. Oszek ze swoim zastępcą ppor. mar. Fronczkiem maszeruje na czele b. oddziału szturmowego marynarzy pod jego banderą bojową jako czołowa grupa do stolicy Śląska, Katowic.

Marynarze Polacy i po objęciu Górnego Śląska przez władze polskie prowadzą dalszą pracę nad rozwojem Państwa, organizują Ligę Morską i Rzeczną, a gdy Liga znalazła w swoich szeregach liczny udział społeczeństwa, postanowili oni w roku 1928 zrzeszyć się ponadto w osobnej jeszcze organizacji pod nazwą

ZWIĄZEK B. MARYNARZY

Stworzono w tym celu Komitet 17-tu z kpt. Oszkiem na czele.

Na zwołany Zjazd Konstytucyjny w dniu 28 maja 1928 r. stawiło się w Katowicach z wszystkich zakątków Górnego Śląska około 120 delegatów.

Zjazd uchwalił statut i wybrał Zarząd Główny w osobach: kpt. mar. Oszka, dr. Budka, Kwiatkowskiego, Termina, Gomoły, Rozmusa i Janotty.

W ciągu jednego roku zorganizowano 17 grup miejscowych: w Katowicach, w Król. Hucie, Siemianowicach, Hajdukach Wielkich, w Rudzie, w Orzegowie, w Nowym Bytomiu, w Szopienicach, w Mysłowicach, w Tarnowskich Górach, w Wielkich Piekarach, w Lublińcu, w Rybniku, w Świętochłowicach, w Nowej Wsi w Kończycach i w Bielszowicach — z łączną ilością członków 1.350. Grupy miejscowe przystąpiły natychmiast do umundurowania swoich członków i to na własny ich koszt.

Na obchód 10-ciolecia objęcia morza polskiego zbudowano okręt, który w dniu uroczystości objeżdżał różne miejscowości na terenie Górnego Śląska, budowano też latarnie morskie. Wszystkie uroczystości, dotyczące morza, rozpoczynano uroczystem podniesieniem bandery na specjalnie zbudowanych w tym celu masztach okrętowych. Także w latach następnych w tych miejscowościach, gdzie istnieją nasze grupy miejscowe budowali marynarze ruchome modele okrętów, stawiali maszty okrętowe i latarnie morskie. Ponadto organizowano odczyty przez radjo oraz odczyty z przezroczami na temat marynarki.

Nie zapomniano również o P. W. i W. F. W tym celu przystąpiono do zorganizowania oddziałów młodzieży „Przysposobienia Morskiego", którego oddziały powstały w Rybniku i w Nowym Bytomiu. W Rybniku dzięki poparciu starosty p. Wyględy wydzierżawiono wielki staw i urządzono stadjon pływacki. Grupa miejscowa z prezesem ś. p. Wawrzynkiem na czele budowała kajaki, na których uczono członków „Przysposobienia Morskiego" wiosłować i żaglować. Pozatem szkolono młodzież w pływaniu i sygnalizowaniu, odbywano ćwiczenia z karabinami w marszu i t. p.

Według opinji kierownika Wojewódzkiego Komitetu P. W. i W. F. oddział młodzieży w Rybniku zajął jedno z pierwszych miejsc z oddziałów P. W. i W. F. na Śląsku. Wielu z nich już dziś pływa na jednostkach bojowych w Gdyni, jak również i monitorach na Pinie.

Na Wystawie Morskiej w Katowicach zorganizowanej przez Ligę Morską i Kolonjalną, Zw. b. Marynarzy wystawił także swoje eksponaty.

Związek brał udział w urządzaniu obchodów „Święta Morza", a w Funduszu Obrony Morskiej członkowie Związku objęli stanowiska przewodniczących sekcji marynarki wojennej.

5-ciolecie Związku obchodzono bardzo uroczyście łącznie z poświęceniem bandery, której towarzyszyła również bandera bojowa z okresu walk powstańczych b. oddziału szturmowego marynarzy.

Mimo kryzysu gospodarczego, powstają nadal nowe grupy miejcowe także poza Górnym Śląskiem, jak w Zagłębiu Dąbrowskiem, Krakowskiem, Lwowie i na Pomorzu i t. d.

Ponieważ w szeregach Zw. b. Marynarzy wielu członków są uczestnikami powstań śląskich, dlatego też Związek jest pod wspólną komendą główną Związku Powstańców Śląskich.

Ze szlaku sybirskiego

Zarząd Związku Sybiraków Okręgu Śląskiego

Siedzą od lewej: Barciszewski — skarbnik, Sawicki — wiceprezes, komisarz Ferencowicz, sędzia dr. Zemła, dr. Jarzyński — prezes, inż. Serog. Stoją: adw. Krysowski, kier. szkoły Budowski, II. sekretarz Duława, inż. Kazechube, Bezeg, Wróblewski, Szymeczek, sekretarz Związku.

Okręg Śląski Związku Sybiraków, z siedzibą zarządu w Katowicach założony został w dniu 14 lutego 1926 z inicjatywy kolegów ś. p. Dr. Olszaneckiego, Dr. Zemły i Sawickiego i skupiał z początku w swych szeregach kolegów Sybiraków z różnych dzielnic Rzeczypospolitej Polskiej. Dopiero w dwa lata później po I Ogólnopolskim Zjeździe Sybiraków w Warszawie, gdy ukonstytuował się Zarząd Główny Związku Sybiraków z siedzibą w Warszawie terenem działalności Okręgu Śląskiego pozostał Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie.

Okręg Śląski liczy obecnie 95 członków, rekrutujących się przeważnie z oficerów i żołnierzy b. V Dywizji Wojsk Polskich na Syberji.

Skład Zarządu Okręgu Śląskiego jest następujący: Dr. Jarzyński Alojzy z Tarn. Gór — prezes, Sawicki Jerzy z Katowic — wiceprezes, Szymeczek Rudolf z Katowic — sekretarz, Duława Paweł z Katowic — zast. sekr., Barciszewski Józef z Katowic — skarbnik, a jako dalsi członkowie: Dr. Zemła Józef z Katowic, Adw. Krysowski Kazimierz z Katowic, inż. Czarnota Jan z Mysłowic, Kom. Ferencowicz Leon z Rybnika, Ozóg Stanisław z Katowic, Bezeg Zygmunt z Katowic. Ponadto w skład Zarządu Okręgu Śl. wchodzi architekt Józef Serog z Cieszyna, jako delegat z Cieszyńskiego, z głosem doradczym.

Do Komisji Rewizyjnej należą: Milówka Michał z Katowic — przewodniczący, Szturc Jan z Czerwionki — członek, Magryś Michał z Katowic — Załęża — członek, Franek Jan z Katowic — członek, Nawratil Władysław z Bielska — członek, Dr. Szmidt Oskar z Wełnowca — członek.

Sąd Koleżeński tworzą: Dr. Trznadel Władysław z Mysłowic — przewodniczący, Dr. Stefek Stanisław z Katowic — członek, Dr. Adamczyk Stanisław z Bielska — członek, Inż. Krygowski Jan z Katowic — członek.

W maju 1934 powstał oddział katowicki Związku Sybiraków, obejmujący swą działalnością miasto i powiat Katowice. Prezesem Zarządu tegoż oddziału jest adw. Kazimierz Krysowski z Katowic.

Zarząd Okręgu Śląskiego wydelegował do Zarządów Powiatowych Federacji swoich przedstawicieli, a mianowicie: na powiat cieszyński kol. arch. Józefa Seroga z Cieszyna, na powiat rybnicki kol. kom. Leona Ferencowicza z Rybnika oraz na powiat świętochłowicki i na miasto Chorzów kol. Dr. Brudnika Józefa z Chorzowa.

W Zarządzie Wojewódzkim Federacji ma Związek Sybiraków Okręg Śląski trzech przedstawicieli: Jerzego Sawickiego, który pełni funkcje sekretarza, kol. Dr. Brągiela Józefa, skarbnika i kol. inż. Jana Krygowskiego w charakterze członka Komisji Rewizyjnej.

Związek Sybiraków Okręg Śląski aczkolwiek liczebnie stosunkowo słaby wykazuje nadzwyczajną żywotność. Na specjalne podkreślenie zasługuje ofiarność członków i ich obywatelskie wyrobienie.

Na Pożyczkę Narodową subskrybowali członkowie Okręgu Śląskiego Zw. Sybiraków ogółem 52.600 zł. Prawie każdy z członków opodatkował się dobrowolnie na rzecz nieszczęśliwych ofiar tegorocznej powodzi. W czasie panującego już kryzysu gospodarczego wspólnym wysiłkiem członkowie ufundowali sztandar związkowy i zebraliśmy około 1.600 zł.

Odznakę P. O. S. zdobyło 11 członków, 18 zaś uzyskało Odznakę Strzelecką.

Jedną z głównych trosk Zarządu Okręgu Śląskiego Związku Sybiraków jest przyjście z pomocą bezrobotnym członkom Związku. W tym celu przy Zarządzie Okręgu Śląskiego powołano do życia Komisję Bratniej Pomocy, która w granicach możliwości opiekuje się kolegami potrzebującymi pomocy, i stara się o uzyskanie pracy bezrobotnym.

Dawni Konspiratorzy z POW

Do niedawna Śląsk był jedynym jeszcze w Polsce okręgiem, na terenie którego Peowiacy nie mieli swej organizacji, jakkolwiek na tej prastarej ziemi polskiej mają jedną z chlubnych kart historji Polski.

To też powtórne skonsolidowanie się i zorganizowanie byłych Peowiaków Śląskich pod wspólnym sztandarem pracy ideowej, opartej na dawnych swoich tradycjach — nastąpiło tu w daleko późniejszym terminie, aniżeli na innych ziemiach polskich.

Jeżeli pewne fermenty w tutejszych organizacjach i pewne nieporozumienia w nich nie były bezpośrednim i głównym powodem zwłoki, to w każdym razie brakło dość długo zdecydowanej inicjatywy do wskrzeszenia ideowej działalności tej organizacji na terenie Śląska.

Dopiero wiosna 1933 roku stała się momentem stanowczej już decyzji zorganizowania Peowiaków na całym terenie G. Śląska.

Do tej żmudnej, a zakreślonej na wielką skalę pracy, zainicjowanej przez ob. kpt. Kawalca Rajmunda, jako delegata Zarządu Głównego, przystąpiło początkowo zaledwie kilku tylko Peowiaków. Im większe zaś trudności i przeciwności piętrzyły się przed nimi w pracy organizacyjnej, tem większy zapał i Peowiacki upór dodawał im podniety do pracy.

Jeżeli w tym czasie pokrewne nawet ideowo organizacje patrzyły na te zdecydowane zamierzenia nie zawsze przychylnem okiem, to z tem większą wdzięcznością i uznaniem należy podkreślić życzliwą pomoc, okazywaną od samego początku przez Związek Oficerów Rezerwy, który użyczył gościnnie swego lokalu na zebrania P. O. W.

Wyłoniony w toku prac Wydział Wykonawczy Okręgowego Związku Peowiaków na Górny Śląsk przystąpił do nakreślenia programu pracy oraz podziału jej. W skład tego Wydziału weszli: ob. kpt. Kawalec Rajmund — jako delegat Zarządu Głównego, ob. star. Wyglenda Jan, jako Prezes Okr. Śląskiego, ob. wicedyr. Voit Roman, jako wiceprezes i referent organizacyjny i ideowy, ob. inż. Nowakiewicz — jako skarbnik dla dochodów niestałych, który to referat objął następnie ob. Pitera Romuald, ob. dr. Obierek Leopold objął referat Bratniej Pomocy, ob. Ludyga Jan objął

referat spraw przemysłowych, ob. Kom. Ferencowicz Leon objął referat propagandy, ob. Morełowski Teofil — przejściowo sprawy personalne, ob. Ponikowski Józef i ob. Hutter Marjan objęli Sekretarjat. W skład Komisji Weryfikacyjnej weszli: ob. poseł Kornke, ob. Voit, ob. Pitera, ob. Niemczyk, ob. Ludyga i ob. Hutter — jako sekretarz.

Jak żywotną jest nasza idea peowiacka, niech posłużą cyfry, które przemówią same. W okresie bowiem 1 i pół zaledwie roku, bo od wiosny 1933 r., powstało już łącznie około 100 Kół i Placówek o sile około 5000 członków, a gdyby nie ścisła selekcja i ostrożność w angażowaniu ludzi do pracy oraz przyjmowaniu członków, wyniki te byłyby daleko większe. Większość Zarządów Kół i Komend Placówek — to Zarządy narazie jeszcze tymczasowe, z pomiędzy zaś zgłoszonych kandydatów zostało dotychczas zweryfikowanych zaledwie 2000.

W miarę postępu oraz skoordynowania prac organizacji został w swoim czasie zatwierdzony przez Zarząd Główny w Warszawie skład Śląskiego Zarządu Okręgowego, który — po dokooptowaniu dodatkowo kilku członków — przedstawia się obecnie następująco: ob. Kawalec Rajmund — delegat Zarz. Głównego, star. Wyględa Jan — prezes, wicedyr. Voit Roman — wiceprezes oraz ref. org. i ideowy, poseł Kornke Rudolf — wiceprezes, Dr. Obierek Leopold — referent Bratniej Pomocy, Ludyga Jan (Bratnia Pomoc), Fojkis Walenty (ref. dla spraw przemysłowych), Niemczyk Rudolf, Hutter Marjan (organ. i pers.), kom. Ferencowicz Leon (prop.), Morełowski Teofil, Ponikowski Józef (sekretarz).

Dokooptowani: ob. Dr. Mazurkiewicz Franciszek (org.), Dr. Fiuczek Jarosław (prop.), nadk. Duda Franciszek (org.), Dr. Karpiński Stanisław (org.), Ryszka Wiktor (sekret.), Kwiecień Antoni (skarbnik), Komander Jan (prop.), Małecki Tadeusz (Bratnia Pomoc).

Dla usprawnienia agend Okr. Komisji Weryfikacyjnej wyłonił Zarząd Okręgowy z pomiędzy najwybitniejszych b. Peowiaków śląskich — Powiatowe Podkomisje Weryfikacyjne — oddzielnie dla każdego Powiatu.

R. V.

Błękitni żołnierze

Pierwszy Zarząd Okręgowy na Województwo Śląskie i założyciele Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie Weteranów b. Armji Polskiej we Francji na Województwo Śląskie założone zostało w dniu 8-go marca 1931 r. w Królewskiej Hucie przy udziale 19 delegatów z różnych zakątków Województwa Śląskiego i Zagłębia Dąbrowskiego oraz przedstawiciela Zarządu Głównego z Warszawy.

W ciągu jednorocznej działalności Stowarzyszenie poświęciło w dniu 12 czerwca 1932 r. sztandar okręgowy, którą to uroczystość zaszczycili swoją obecnością przedstawiciele zagranicznych placówek dyplomatycznych, władz wojewódzkich i miejscowych.

Do końca lipca 1934 r. założono 18 placówek w miejscowościach: Chorzów, Katowice, Świętochłowice, Pawłów, Siemianowice, Wielkie Hajduki, Szopienice — Mała Dąbrówka, Knurów, Pszczyna, Radzionków, Kochłowice, Tarnowskie Góry, Ruda Śląska, Wielki Chełm, Szarlej - Piekary, Nowa Wieś oraz Brzeziny Śląskie z ogólną ilością 911 członków.

Stowarzyszenie posiada 3 sztandary, a mianowicie sztandar okręgowy oraz w placówkach Łagiewniki Śląskie i Szopienicach - Małej Dąbrówce.

Placówka Łagiewniki Śląskie Związku Hallerczyków przeszła wraz ze sztandarem i swym prezesem na łono Stowarzyszenia Weteranów b. A. P. we Francji.

W skład zarządu okręgowego na Województwo Śląskie w roku 1934 wchodzą: Witold Stadnikiewicz, dyrektor Syndykatu Pol. Hut Żel. w Katowicach jako I prezes, mgr. Franciszek Szewieczek, prokurator S. O. w Katowicach jako II prezes, Walenty Zaworka, urzędnik pryw. jako III prezes, Piotr Porwoł, naczelnik kancelarji w Urzędzie Wojew. Śl. jako sekretarz, Jacek Matuszek, urzędnik Urzędu Wojew. Śl. jako skarbnik oraz Leopold Zając, Paweł Tumułka, Józef Sendorek, Antoni Czapik i Wiktor Simiński jako członkowie zarządu.

Stowarzyszenie znajduje się nadal w stadjum organizacji, a napływ członków zasila poszczególne placówki.

Stowarzyszenie Weteranów b. Armji Polskiej we Francji może w przyszłości osiągnąć na Śląsku w przybliżeniu największą ilość do 3000 czonków, a to z uwagi na taką ilość b. żołnierzy Armji Polskiej we Francji, którzy znajdują się na Górnym Śląsku i którzy jedynie mają prawo wstąpienia do Stowarzyszenia.

Rezerwa w szlifach oficerskich

Zarząd Z. O. R. Okręg Śląski

Siedzą od lewej: kpt. rez. Zygadłowicz, kpt. rez. dr. Zukowski, I wiceprezes, kpt. rez. dr. Kocur, — prezes, por. rez. Stawski II wiceprezes kpt. rez. dr. Jaśkiewicz, przewodniczący Komisji P. W. i W. F.
Stoją od lewej: por. rez. Borzym, por. rez. Bobiński, skarbnik kpt. rez., ks. Krzoska, por. rez. Osten.

O ile nic nie stanie na przeszkodzie, w kwietniu roku przyszłego odbędzie się dziesiąty Zjazd Delegatów Kół Z. O. R. okręgu śląskiego. Moment ten niewątpliwie będzie najodpowiedniejszy dla szczegółowego i analitycznego przeglądu prac Związku Oficerów Rezerwy na terenie Śląska. Nie znaczy to jednak, aby w chwili obecnej nie wskazać przynajmniej na najistotniejsze momenty pracy tej organizacji.

Pod względem rozpoczęcia systematycznej pracy nad realizacją zadań, jakie oficer rezerwy sobie stawia. Okręg Śląski ZOR należy do najmłodszych.

W roku 1923 istnieje już koło ZOR w Katowicach, a w rok później powstają koła ZOR w Królewskiej Hucie obecnie Chorzowie oraz Rybniku. Walny Zjazd delegatów tych kół w dniu 25 marca 1926 r. kończy pierwszy wstępny etap prac i od tego momentu datuje się istnienie należycie zorganizowanego i opartego już na ogólnopolskim statucie Okręgu Śląskiego ZOR.

Ta data jest też początkiem dalszego wzmacniania organizacji ZOR na Śląsku. W ciągu 1926 r. powstają dalsze Koła w Tarnowskich Górach, Pszczynie i Cieszynie, w roku następnym 1927 tworzy się Koło w Lublińcu, w 1928 w Bielsku; Koło Sosnowiec, zorganizowane jeszcze w roku 1925, przyłącza się w roku 1929 do Okręgu Śląskiego. Powstające stopniowo delegatury na terenie działalności Koła katowickiego, w miarę jego rozwoju przekształcone zostają w następnych latach na samodzielne Koła, a to Mikołów w 1931 r., Mysłowice w roku 1933, i Siemianowice w r. 1934. W chwili obecnej cały okręg Śląski ZOR składa się z 12 kół samodzielnych.

Proces tworzenia sieci komórek organizacyjnych w postaci kół, można uważać za zakończony.

Dla podkreślenia tego rozwoju można dodać, iż z początkiem roku 1927 Okręg Śląski liczył niewiele ponad 300 członków; obecnie liczba członków przekracza cyfrę 1200.

W ostatnich dwóch latach Okręg Śląski rozwinął bardzo wytężoną akcję w kierunku wciągnięcia do pracy przez siebie prowadzonej podchorążych rezerwy. Prace nad zorganizowaniem podchorążych rezerwy kontynuowane są stale i większość Kół na terenie Okręgu Śląskiego ma już odpowiednie Sekcje podchorążych rezerwy. Najliczniejsza jest ona przy Kole Katowickiem. Poszczególne Sekcje podchorążych obchodziły już w roku ubiegłym poraz pierwszy na terenie swojej działalności rocznicę Powstania Listopadowego, jako Święto Podchorążego. Obecnie Okręg Śląski dąży do tego, aby przy wszystkich Kołach podchorążowie rocznicę tę święcili uroczyście.

Praca programowa Związku jest prowadzona systematycznie, a streszcza się w dalszem szkoleniu oficera rez. oraz w szerzeniu konieczności wszechstronnego przygotowania społeczeństwa do samoobrony i możliwie najszerszej współpracy w realizacji tego przygotowania. Wysiłki ZOR okręgu Śląskiego początkowo niejako improwizowane, nabierają z czasem swej wyrazistości, i zostają ujęte w stały dostosowany do miejscowych warunków program, na który składa się doszkalanie oficerów rezerwy i podchorążych rezerwy przez wykłady, ćwiczenia pokazowe, aplikacyjne, współpraca z organami wojskowymi i komendan-

tami P. W. i W .F. oraz współpraca z organizacjami P. W. i W. F.

Poważna liczba oficerów rezerwy, zwłaszcza młodszych roczników stale pracuje na terenie Związku Rezerwistów, a także w Związku Strzeleckim.

Współpraca z organami wojskowymi daje gwarancję, iż praca ZOR zawsze będzie właściwie nastawiona, a pozatem stanowi czynnik stałej łączności między społeczeństwem, a armją. Wspomniećby także należało, iż Okręg Śląski Z. O. R. przeprowadza co rok zawody strzeleckie, zachęcając w ten sposób swych członków do kultywowania tego sportu, jakoteż stale zachęca swych członków, aby także starali się zdobyć P. O. S.

Wszystko to jednak nie wyczerpuje zakresu pracy ZOR okręgu Śląskiego. Stara się on być czynnikiem pozytywnej pracy także na innych terenach, biorąc udział we wszelkich poczynaniach nad gruntowaniem w społeczeństwie tych wartości, które zmierzają do utrwalania Państwa Polskiego, i wzrostu jego mocarstwowości.

Wysiłki organizacji Z. O. R. mają również na celu pomożenie tym oficerom Z. O. R., których ciężki kryzys gospodarczy nie zaoszczędził. W tym celu Zarząd Okręgu powołał nawet specjalną komisję pod przewodnictwem I wiceprezesa kpt. rez. dr. Żukowskiego. Jak dotychczas praca tej komisji dała pomyślne rezultaty.

Również poważnie zyskuje praca przez to, iż kierownictwo Okręgu od dłuższego już czasu spoczywa w wypróbowanych rękach prezesa kpt. rez. dr. Kocura, który równocześnie pełniąc funkcję prezesa Zarządu Wojewódzkiego Federacji P. Z. O. O. jest czynnikiem, ułatwiającym współpracę między poszczególnemi organizacjami o pokrewnej idelogji.

Skład zarządu Okręgu Śląskiego w roku bieżącym jest następujący: prezes kpt. rez. dr. Adam Kocur. I wiceprezes kpt. rez. dr. Franciszek Żukowski. II wiceprezes por. rez. Stawski Jan. Sekretarz ppor. rez. Michał Hałgas. Skarbnik por. rez. Bobiński Witold. Przewodniczący Komisji P. W. i W. F. kpt. rez. dr. Jaśkiewicz Stefan. Członkowie zarządu: kapelan rez. ks. Emanuel Krzoska, kpt. rez. dr. Józef Wałach, por. rez. Józef Jeziorski, kpt. Gustaw Zygadłowicz, em. mjr. Jan Ludyga Laskowski, por. rez. Władysław Osten, por. rez. Bolesław Bozrzym.

Najcięższe ofiary wojny

Śląski Zarząd Wojewódzki Związku Inwalidów Wojennych R. P.
Siedzą od lewej: sekretarz B. Koluszko, prezes poseł Karkoszka, zast. sekretarza W. Fojkis. Stoją od lewej: wiceprezes Z. Jankowski, zast. skarbnika B. Józefowicz, skarbnik P. Kohn.

Najstarszą a równocześnie jedną z najliczniejszych organizacyj b. wojskowych na Śląsku jest Związek Inwalidów Wojennych R. P. Dzieje Okręgu Śląskiego tegoż Związku podzielić można na dwa zasadnicze okresy.

Okres pierwszy wypełnia tworzenie się trzech odrębnych jednostek organizacyjnych, a to dwóch na Śląsku Cieszyńskim i jednej na Górnym Śląsku. Drugi okres, to scalanie się tych jednostek oraz potężny rozwój wśród walk z organizacjami niepolskiemi, oraz rozbijackiemi.

Najdawniejszą jest organizacja inwalidzka pod obecną nazwą Związku na terenie powiatu bielskiego, powstała w roku 1919 w dobie walk polsko-czeskich o Śląsk Cieszyński. Wówczas to za inicjatywą kol. Stefana Kamińskiego nastąpił rozłam na terenie polsko-czesko-niemieckiej organizacji inwalidów wojen. Śląska Cieszyńskiego i zorganizowało się Powiatowe Koło Związku w Bielsku. Powiat cieszyński dużo później się zorganizował w Związek Inwalidów Wojennych Ziemi Cieszyńskiej z naczelnikiem (obecnym prezesem Koła) Janem Szustrem na czele. Oba te odłamy wzięły czynny udział w przygotowaniach do plebiscytu na Śląsku Cieszyńskim.

Na Górnym Śląsku w dobie upadku monarchji niemieckiej wielu inwalidów należało do dwóch inwalidzkich organizacyj niemieckich, jako że o założeniu polskich nie można było wówczas myśleć.

Powiew rewolucyjny w Niemczech oraz silny wzrost poczucia narodowego na Górnym Śląsku przyśpieszył założenie własnej organizacji inwalidzkiej, powodując rozłam w organizacjach niemieckich. Tak powstał Polski Związek Inwalidów Woj. Górnego Śląska, którego pierwszy walny zjazd odbył się w czerwcu 1920 r. w Bytomiu pod prezesurą kol. Józefa Szymoszka. Kierownikami Związku, obejmującego cały ówczesny górnośląski teren plebiscytowy, byli koledzy: obecny poseł Karkoszka, Chądzyński, Vorreiter, Wincenty Zuber, Emanuel Grzesik, Wiktor Dyrda, Józef Kowol, Ryszard Kubica, Jan Koloch i inni. Mimo nadwyraz ciężkiego położenia ofiar wojny w owym okresie, związek całą swą energię skierował w kierunku uzyskania pomyślnego wyniku plebiscytu. Kilkudziesięciu referentów w stu kilkudziesięciu ogniwach Związku rzucało iskry uświadomienia narodowego.

Działacze związkowi stali w ścisłym kontakcie z P. O. W. i innemi organizacjami polskiego ruchu niepodległościowego na G. Śląsku. Wielu z nich do dziś jeszcze odczuwa skutki represyj, jakie dotknęły ich wówczas z rąk siepaczy osławionego Hörsinga. Liczne też były w owym czasie wypadki zatrzymywania przez Niemców rent lub fałszowania aktów rewizyjno-lekarskich tym inwalidom, którzy jawnie opowiadali się za Polską.

Rzecz ta wymaga szczególnie dziś podkreślenia. Ostatnia nowela do ustawy inwalidzkiej podzieliła inwalidów w Polsce na polskich i t. zw. zaborczych. Autorzy jej jednak nie wzięli wcale pod uwagę, że poważna ilość tych t. zw. zaborczych inwalidów wzięła mimo swego kalectwa, nabytego w b. armji niemieckiej, czynny udział i to nawet na stanowiskach dowódców w walkach powstańczych na G. Śląsku, że wielu z nich jeszcze przez kilka lat służyło w armji polskiej, że b. wielu z nich posiada polskie odznaczenia bojowe i niepodległościowe.

Nastąpił rok 1922, a z nim połączenie G. Śląska z Polską. Zdawało się, że teraz życie związkowe rozrośnie się w zawrotnem tempie. Stało się jednak inaczej — utrata najsilniejszych ogniw w przydzielonej Niemcom części G. Śląska, niszcząca nerwy praca wśród trudnych warunków okresu plebiscytu spowodowała, że wielu przemęczonych działaczy związkowych usunęło się w cień, z czego skorzystały jednostki ambitne, ale nie wnoszące do organizacji żadnych walorów i objęły kierownictwo Okręgu. Ostatnim jeszcze czynem starego zastępu działaczy związkowych było połączenie Związku Inwalidów Wojennych G. Śląska ze Związkiem Inwalidów Wojennych R. P., poprzedzone wspólną pracą narodową, do której ówczesny Zarząd Główny w Warszawie przysłał na G. Śląsk wielu ofiarnych działaczy.

I tu znowuż podkreślić należy, że Związek Inwalidów Wojennych był jedną z pierwszych organizacyj śląskich, które dokonały unifikacji swej z analogicznemi zrzeszeniami w pozostałych częściach Polski.

Po dwuletnim okresie upadku Okręgu Śląskiego, w czasie którego ilość ogniw zmalała do 56, a ilość członków do 4500, nastąpiło ożywienie. Kierownictwo okręgu w tym czasie objęli kol. Bolesław Koluszko, Wincenty Żuzer, Augustyn Kowalski, Paweł Kohn, Antoni Klima, Henryk Dybel. Dokonano reorganizacji okręgu, połączono okręg bielski z górnośląskim, zlikwidowano organizację cieszyńską i nowy rozbijacki związek, powiększono ilość ogniw do 151, ilość członków do 9000, odniesiono liczne sukcesy w dziedzinie zaopatrzeniowej. Dalszego wzmocnienia okręgu dokonał następny zarząd z kol. Janem Karkoszką, Zygmuntem Jankowskim, Augustynem Palichem i Wilhelmem Fojkisem na czele. Zarząd nawiązał pożyteczny w skutkach kontakt z władzami, wywalczył Związkowi poszanowanie ze strony urzędów i społeczeństwa, osiągnął cały szereg sukcesów w dziedzinie zaopatrzeniowej, wziął czynny udział w budowie Sanatorjum inwalidzkiego w Jastrzębiu, powiększył ilość członków okręgu do 16.000, skonsolidował szeregi związkowe, unicestwił próby założenia na Śląsku innych, rozbijackich organizacyj inwalidzkich, zatrzymał dalszy rozwój organizacji niemieckiej i żydowskiej.

Obecny skład Śląskiego Zarządu Wojewódzkiego Związku Inwalidów Wojennych R. P. stanowią koledzy: poseł Jan Karkoszka prezes, Zygmunt Jankowski wiceprezes, Bolesław Koluszko sekretarz, Kohn Paweł skarbnik, Wilhelm Fojkis zast. sekretarza, Bazyli Józefowicz zast. skarbnika. Członkami Śląskiej Rady Wojewódzkiej są koledzy: mjr. Jan Ludyga-Laskowski, Ryszard Kubica, Anna Zawieruchowa, Emanuel Grzesik, Albina Walczuchowa, Edward Śmietana, Jan Kaczmarek, Jan Szuster i Józef Szymoszek.

Do Komisji Rewizyjnej należą: Stefan Kamiński, prezes, Jan Koloch, Stanisław Kaczmarek, Józef Popek i Ignacy Jurczyk.

Okręg śląski Zw. Inwalidów Wojennych R. P. liczy obecnie 16,000 członków, ogniw 126, w tem 32 Koła powiatowe i miejscowe, 21 grup samodzielnych i 73 grup podległych Kołom. 13 ogniw posiada sztandary. W 4 ogniwach zorganizowano spółdzielnie inwalidzkie. 2 ogniwa posiadają kasy pośmiertne dla swych członków. Okręg wydaje organ prasowy p. n. „Inwalida Śląski" rozchodzący się w 16 tys. egzemplarzy.

Oszczędna gospodarka dozwala na wydawanie rok rocznie kilkunastu tysięcy złotych na zapomogi doraźne, na pomoc lekarską, na zakup pomocy naukowych dla dzieci członków.

B. K.

Podoficerowie w rezerwie

Zarząd Okręgowy Og. Związku Podoficerów Rez.
Siedzą od lewej: J. Kobyłka, J. Cyrzyk, A. Jakubowski, F. Kupilas, J. Jochymczyk, R. Łapisz.
W drugim rzędzie: W. Sapok, K. Gogołok, J. Żambok, W. Wrona, P. Kandzia.
W trzecim rzędzie: St. Cholewa, B. Mączyński, A. Klabisz, T. Kotucha.

Szybkie tempo rozwoju obecnego Og. Związku Podoficerów Rez. jakie daje się zauważyć w ostatnich czasach na terenie całego Górnego Śląska, można przypisać zgodnej i wyrozumiałej współpracy wszystkich członków, których szeregi zasilają z każdym dniem nowi.

Program przyszłych prac Zarządu Okręgowego przewiduje w pierwszym rzędzie oprócz wykładów ćwiczeń pokazowych najnowszej techniki wojskowej oraz strzelań konkursowych, dba także o pomoc materjalną swych członków, tworzy więc w tym celu kursa urzędnicze.

RAPORT STANU I DZIAŁALNOŚCI CAŁEGO OKRĘGU ŚLĄSKIEGO
za okres zimowy od 1.XI.33 do 31.III.1934 r.

Powiaty	Ilość kół	Ilość: ćwiczących członków			Ogólna ilość instruk. własn. P. W. i W. F. w Kole		Ilu posiada kompl. umund.	Ilość: godzin ćwiczeń P.W.	godzin ćwiczeń W.F.	w dziedz. wychowania obyw.	doskonal. dowódców	Wystąpienia Koła na zewn.
Katowice . . .	18	810	39	15	50	20	249	124	77	94	34	82
Świętochł. . . .	12	644	13	18	31	38	258	156	35	91	14	112
Rybnik	18	484	38	9	38	35	94	69	40	41	56	24
Pszczyna . . .	7	184	12	15	12	8	87	68	28	22	13	16
Król. Huta . .	2	194	1	1	2	1	58	27	12	7	2	8
Bielsko	4	135	2	2	2	1	39	18	10	9	4	12
Tarn.-Góry. . .	4	218	3	12	3	5	26	8	39	26	4	15
Cieszyn	4	192	14	3	10	6	31	42	16	12	9	10
	69	2861	122	75	148	114	844	512	257	302	136	279

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego

Organizacją reprezentacyjną przemysłu górniczo-hutniczego o charakterze wolnego zrzeszenia zawodowo-branżowego jest utworzona w r. 1932 Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego z siedzibą w Katowicach.

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego jest ścisłem skupieniem organizacyjnem przemysłu górniczo-hutniczego (węglowego i cynkowego) zagłębi: śląskiego, dąbrowskiego i krakowskiego. Celem jej jest popieranie i obrona wspólnych interesów polskiego przemysłu górniczo-hutniczego oraz pozostających z nim w ścisłym związku gałęzi przemysłowych, jednak z wykluczeniem czynności zarobkowych.

Do zadań Unji należy uzgadnianie opinji całego przemysłu we wszystkich ważniejszych kwestjach polityki gospodarczej, a to zarówno odnośnie do wielkich problemów ogólno-gospodarczych, jak i w poszczególnych kwestjach polityki socjalnej, polityki podatkowej, polityki celnej i komunikacyjno-taryfowej, ponadto opinjowanie wszelkich projektów ustaw i rozporządzeń mających pośrednio czy bezpośrednio znaczenie dla kształtowania się stosunków czy to przemysłu górniczo-hutniczego czy też całokształtu stosunków gospodarczych Państwa. Podstawę faktyczną dla uzgadniania opinji i wniosków w powyższych sprawach stanowią systematycznie zbierane i fachowo opracowywane materjały statystyczne, obrazujące każdorazowy całokształt sytuacji w reprezentowanych przez Unję przemysłach.

Pozatem do zadań Unji należy również opracowywanie wspólnych wytycznych dla modernizacji technicznej i racjonalizacji produkcji w przemyśle węglowym, opracowywanie dotyczących tego przemysłu problemów elektrotyfikacyjnych, zagadnień z zakresu technologji węgla, problemu szkód górniczych oraz normalizacji materjałów i narzędzi stosowanych w górnictwie, spraw bezpieczeństwa pracy na kopalniach i stosowania płynnej podsadzki przy odbudowie, oraz spraw szkolnictwa górniczego.

Organami Unji są: a) Walne Zgromadzenie członków oraz b) Komitet Prezydjalny (Zarząd). Na czele Komitetu Prezydjalnego stoi Prezydjum. Sprawy bieżące Unji załatwia Dyrekcja Unji.

Do Prezydjum wchodzą obecnie: Inż. Aleksander Ciszewski jako Prezes urzędujący, Witold Hr. Sągajłło i George Sage Brooks jako Prezesi, Inż. François Michel, Inż. Tomisław Morawski, Inż. Józef Przedpelski, Dr. Bronisław Radowski i Oskar Vogt, jako Wiceprezesi.

Dyrektorem Unji jest p. Inż. Michał Bajer.

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego, która rozpoczęła swoją działalność dnia 1 maja 1932 r. wchodzi w skład Centralnego Związku Przemysłu Polskiego w Warszawie, tworząc razem z Polską Konwencją Węglową w tymże Związku grupę węglową.

Adres Unji: Katowice, ul. Juljusza Ligonia 7.

Kolejarze z doby przełomu

Fragment z akademji w 20-lecie Kadrówki
W głębi stoją od lewej: referent kult. oświat. ob. Raszka, sekretarz generalny Zarządu Gł. Wyszomirski, przedstawiciel władzy kolej. dr. Włodek. W owalach u góry: z lewej płk. Grosser, prezes honorowy Okręgu Śląskiego i dyrektor kolei państw. — z prawej p. Hercig, urzędujący prezes Zarządu Okręgu Śląskiego.

Najwyższą władzą związkową b. uczestników Wojskowej Straży Kolejowej R. P. jest Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski, jako dożywotny prezes honorowy Związku, a następnie Zarząd główny Związku z urzędującym prezesem p. Emilem Rauerem i sekretarzem generalnym red. Wacławem Wyszomirskim na czele.

Władzą okręgową na okręg śląski jest prezes honorowy okręgu śląskiego W. S. K. dyrektor kolei państwowych w Katowicach p. płk. Otton Grosser, prezes urzędujący tegoż okręgu obyw. Henryk Teodor Hercig oraz sekretarz obyw. Józef Golik, zaś skarbnikiem obyw. Robert Palica.

Do zarządu wojewódzkiego Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny wchodzą jako stali członkowie z ramienia organizacji płk. Otton Grosser i prezes Hercig.

Organizacja Wojsk. Straży Kolejowej R. P., która pielęgnuje tradycję, zachęca swych członków do bezwzględnego udziału w szeregach organizacji, ćwiczących P. W. jak to w Kol. Przysposobieniu Wojskowem lub też ogólnem Przysposobieniu Wojskowem, Zw. Strzeleckim i t. p. Zw. b. Uczestników Wojsk. Str. Kol. R. P. zobowiązuje swych członków do bezwzględnego udziału w ćwiczeniach tych organizacji.

Związek znalazł wielu zwolenników-działaczy na Śląsku, którzy z wielkiem poświęceniem przyczynili się do rozbrajania okupantów na terenie kolejowym i bronili taboru kolejowego przed zagrabieniem go przez Niemcy.

Na terenie Śląska założono w roku 1930 okręg Związku, którego prezes ob. Hercig umiał w krótkim czasie uporządkować szeregi członków, i przy pomocy ob. Raszki Józefa postawić sprawę kulturalno-oświatową na właściwym poziomie.

Zarząd okręgowy zdołał przy wielkim wysiłku własnych członków ufundować sztandar oraz mundury historyczne Wojskowej Straży Kolejowej dla całej kompanji.

Związek Rezerwistów

dał obszerne sprawozdanie z działalności swojej organizacji na Górnym Śląsku — w jednym z ostatnich numerów „Narodu i Wojska" i dlatego teraz w tym przeglądzie pracy sfederowanych związków drugi raz o tem nie piszemy.

Zjazd Puławiaków

W dniu 21 października 1934 r. odbędzie się Walny Zjazd Członków Związku Legjonistów Puławskich jako w rocznicę 20-lecia powstania Legjonu Puławskiego, w Warszawie, Karowa 31 w sali Tow. Higjenicznego, z następującym programem:

Godzina 10-ta nabożeństwo w kościele Garnizonowym (ul. Długa), godz. 10.30 złożenie wieńca na grobie Nieznanego Żołnierza, godz. 11-ta odprowadzenie sztandaru do sali obrad, godz. 11.30 akademja urozysta: 1) zagajenie i wybory Prezydjum, 2) przemówienie powitalne, 3) referat historyczny, godz. 13-ta przerwa, godz. 13.15 obrady Walnego Zjazdu, godz. 15.45 zakończenie obrad, godz. 16.30 wspólny obiad.

JÓZEF RYSZKIEWICZ
wiceprezes Zarządu Głównego Federacji
przewodniczący Wydziału Oszczędnościowo-Ubezpieczeniowego

Szukanie dróg dla haseł oszczędnościowych

Najtrudniejszym problemem do rozwiązania akcji oszczędnościowo - ubezpieczeniowej jest dobór ludzi, którzy jako nasi delegaci, wyjeżdżają w teren i tam w imieniu Federacji P. Z. O. O. prowadzą tę najważniejszą część naszej pracy, t. j. nakłanianie ludzi do oszczędności w formie ubezpieczenia się w P. K. O.

Z powodu tych naszych delegatów (referentów) Federacja przechodziła bardzo ciężkie chwile, które jednak miały tą dobrą stronę, że nauczyły nas, jak nie należy pracować.

Początkowo nie umieliśmy się poprostu do tego zabrać. Zdawało się, że w każdym ze Związków, należących do Federacji P. Z. O. O., Zarządy z pośród swoich członków wyznaczą referentów, którzy z łatwością na terenie swego Związku prowadzić będą akcję oszczędnościowo-ubezpieczeniową. Wydawało się to bardzo łatwe i proste. Okazało się jednak, że tak nie jest. Przeprowadzać grupowe ubezpieczenia, głosić hasła oszczędności i kapitalizacji wewnętrznej — nie każdy potrafi, a tem bardziej wśród naszego bractwa. Wiadomo, że nasz brat na wojnie oszczędności się nie uczył, więc nastawiał się do tego przeważnie z wyraźną nieufnością.

Po roku okazało się, że trzeba system zmienić, bo rezultat był znikomy. Zapadła uchwała na Zarządzie Głównym, żeby zaangażować do tej pracy fachowców. Tak się też stało i od tego momentu zaczął się drugi okres naszej pracy na pozór świetny, a w rezultacie opłakany. „Spece" pokazali, co umieją, ubezpieczenia napływały masowo, doszliśmy w prędkim czasie do pokaźnej cyfry około 50.000 ubezpieczonych. Zdawałoby się, że jesteśmy na najlepszej drodze, gdyż, jako ludzie dobrej wiary, nie przypuszczaliśmy, że drogi, jakiemi nasi „fachowcy" dochodzą do tych pięknych rezultatów, są bardzo niepiękne.

Nagle coś się zaczęło psuć — ubezpieczenia szły dalej, ale nieproporcjonalnie do nich wzrastały storna i wówczas wylazło przysłowiowe szydło z worka. Okazało się, że nasi spece powiedzieli sobie: „cel uświęca środki" i nie przebierając w środkach, obiecywali w zamian za ubezpieczenia ulgi podatkowe, uwolnienie dzieci od wpisów szkolnych, awanse, posady i t. p., a był nawet taki świetny fachowiec, że za jednym zamachem namówił do oszczędności i ubezpieczył 400 bezrobotnych, którym w ciągu najdalej sześciu tygodni obiecał pracę.

W innych sferach społeczeństwa obiecywali pożyczki w B. G. K. — „przecież prezes Federacji p. generał Górecki jest prezesem B. G. K., więc cóż łatwiejszego".

Z całą bezczelnością nadużywali imienia naszego Prezesa i podkopywali opinję Federacji. To był smutnej pamięci drugi okres naszej pracy. Naturalnie rozstaliśmy się w odpowiedniej formie z fachowcami. Nauczeni doświadczeniem doszliśmy do przekonania, że nasza instytucja ani przy pomocy nieudolnych amatorów, ani też „wybitnych fachowców ubezpieczeniowych", co to drzwiami go wyrzucą, a on oknem wróci — pracować nie może.

Referenci oszczędnościowo-ubezpieczeniowi muszą to być ludzie z pośród nas, którzy przeszli twardą szkołę żołnierską i rozumiejąc zadania Federacji P. Z. O. O. będą głosić ideję oszczędności z całą wiarą, którzy rozumieją doniosłość dla Państwa wewnętrznej kapitalizacji, i którym do głowy nawet nie może przyjść, aby w czasie swej pracy w terenie nadużywać czyjegoś dobrego imienia, czy też podkopywać opinję instytucji, lub w imieniu Ministra Skarbu, czy Oświaty obiecywać narodowi ulgi w podatkach i wpisach szkolnych.

Werbunek odpowiednich ludzi idzie powoli, gdyż taki weteran wielkiej wojny, znając ustaloną opinję t. zw. agenta ubezpieczeniowego, długo się namyśla, zanim przyjdzie do nas, gdyż myśli, czy to czasem do tego bractwa i jego nie zaliczą. Otóż nie, Panie Kolego! Federacja P. Z. O. O. wzięła na siebie jako jedno z zadań głoszenie i propagowanie oszczędności wśród społeczeństwa i Federacja musi to trudne zadanie wykonać, a wykona go tylko przez delegowanie do tej pracy swoich ludzi, t. j. mających za sobą piękną kartę żołnierza, który wywalczył niepodległą Ojczyznę, dziś zaś w szeregach armji rezerwowej walczy o wzmocnienie tej niepodległości na wszystkich odcinkach pracy pokojowej.

W chwili obecnej pracuje z nami już kilku kolegów. Mamy paru pułkowników (nawet jeden dyplomowany w st. sp.), majora, kapitanów, poruczników i jakoś zaczyna się nam pomalutku poprawiać. Storno, które jako pamiątka po smutnej pamięci „specach", doszło do tego, że z 50.000 czynnych polis spadliśmy na około 20.000, zmniejszyło się znacznie. Powolutku naprawiamy błędy naszej młodości i w tej chwili mamy już ponad 32.000 czynnych polis.

Na razie grupa naszych pracowników terenowych koncentruje się przy centrali i w miarę potrzeby delegujemy poszczególnych referentów w teren, pozatem w kilku punktach na prowincji mamy swoich delegatów stałych, ale praca tych ostatnich daje bardzo znikome rezultaty.

Zamiarem naszym jest, aby w kilku większych miastach stopniowo utworzyć inspektoraty, ale to dopiero wówczas nastąpi, kiedy będziemy rozporządzali większą ilością odpowiednich pracowników.

Naturalnie i dziś mamy jeszcze usterki tak w pracy terenowej, jak i w biurowej, storna też jeszcze są, ale te muszą być zawsze, tylko że obecna ilość storn nie przenosi 23%, który jest mniejszy, niż przewidywany przez towarzystwa ubezpieczeniowe.

W każdym razie jesteśmy już na dobrej drodze i mamy nadzieję, że przy dobrych chęciach z naszej strony, a przy dalszej życzliwej pomocy władz P. K. O., spełnimy zadanie, jakie wzięliśmy na swoje barki.

ANTONI KAMIŃSKI
płk. dypl. w st. sp.
inspektor Wydziału Oszczędn.-Ubezp.

Migawki z propagandy oszczędności

Obserwacje referenta Federacji

Znakomita forma oszczędności długoterminowej przez ubezpieczenie się w P. K. O., zyskuje coraz więcej zwolenników. Nietylko bowiem jestem właścicielem moich składek miesięcznych, oprocentowanych należycie i pewnych, ale zabezpieczam dla rodziny na dożycie lub w wypadku śmierci znaczny kapitał.

Ten interes wszyscy doskonale pojmują, jeśli z każdym z osobna rzecz się traktuje. Jeśli jednak chce się to załatwić zbiorowo, rzecz często bywa skomplikowana.

Oto kilka obrazków, zaobserwowanych podczas propagandowych zebrań, urządzanych przez przedstawicieli Wydziału oszczędnościowo-ubezpieczeniowego Federacji w różnych zakładach przemysłowych.

— — —

Zapisujemy na tkalni. Zapał do akcji słaby i mimo tłumaczeń więcej poklasku mają ich zastrzeżenia, pochodzące z podszeptów komunistów, którzy ogłosili nas za wrogów ludu roboczego, a razem z nami potępili wszystkie rządy, wszelkie organizacje: wszystko to faszyści.

Prezes Ryszkiewicz (z prawej) odbywa konferencję z zastępcą swoim płk. Kamińskim.

Stoi przy nas kilkanaście robotnic, gdy wpada niepracująca dziś robotnica, zapłakana, zalterowana i od drzwi woła:

— Proszę mnie zapisać! Nie będę na tego łajdaka pracować!

A potem wszystkim nam zdumionym opowiada:

— Miałam po groszu ciułane przeszło 100 zł. schowane w materacu Wczoraj mąż-pijak, zabrał mi ze skrytki pieniądze, spił się, pobił z towarzyszami i policja go zamknęła. Będę dla dzieci odkładała do P. K. O. — wczoraj tego jeszcze nie rozumiałam, że oszczędzać w domu nie można, bo to robota djabła.

— — —

Na walcowni zapisuje się robotnik na 12 zł. składki miesięcznej. Zwracamy mu uwagę, że to wysoka składka i ciężko ją płacić. Upiera się. Prosimy jego mistrza, aby mu wytłumaczył i spowodował deklarację na niższą składkę. Uparł się przy 12 zł. Rozpytuję mistrza, kto to taki, ile zarabia i t. p. I słyszę:

— Żona od niego odeszła, była mało warta, zostawiła mu syna, ale zyskał wyrok sądu na odszkodowanie. Płacił jej 3 lata, prawie cały zarobek miesięczny, na rękę otrzymywał kilkanaście złotych. Żył w skrajnej nędzy, sąsiedzi litowali się nad dzieckiem. Zeszłego miesiąca otrzymał cały zarobek poraz pierwszy od trzech lat, przyszedł do mnie i mówi w sekrecie: panie mistrzu, proszę zobaczyć, czy nie fałszywe pieniądze? Widzę same 20 zł. papiery, mówię, że są prawdziwe. Ten człowiek nie widział całych 20 zł. przez 3 lata! Teraz wyliczył: jeśli dam synowi do P. K. O. miesięcznie 12 zł., to po 20 latach będzie miał około 5.000. Z tem sobie da radę w świecie.

— — —

W kopalni granicznej Rada Załogowa hutników szczerze nam pomagała w zjednywaniu zwolenników. Ale żona jednego z robotników miała do żony radcy załogowego pretensje, że męża namówił na ubezpieczenie. Niewiasty się posprzeczały. Traf chce, że równo za miesiąc robotnik ulega wypadkowi. Nieszczęśliwy wypadek śmierci — za 3 zł. składki miesięcznej odszkodowanie 1.300 zł. Referent jest na miejscu i przy sposobności poucza wdowę, jakie ma zebrać dokumenty, wymagane przez P. K. O. W trakcie tego wchodzi żona radcy i mówi:

— Panie, co ta kobieta nie narobiła mi przykrości, że mój mąż namówił nieboszczyka, że się ubezpieczył.

A na to wdowa:

— A pewnie: bo to wasz nie mógł mego męża namówić, żeby się zapisał na 9 zł. mies.? Byłabym otrzymała nie 1.300 zł., ale 4.000 zł. A wy no siebie zapisali na 12 zł., takie frajery mądre, pierona!

— — —

W odlewni zapisują się chętnie. Ich inżynier sam należy do akcji od lat kilku, ubezpieczony na 10.000 zł. w P. K. O. Mistrzowie wszyscy należą, więc i robotnicy z tych przykładów korzystają.

W drugim dniu zapisów przychodzi robotnik z podrapaną twarzą i podbitem okiem i prosi o wykreślenie. Pytamy, dlaczego wczoraj tak, a dziś nie. Odpowiada, że ma babę z piekła rodem i doszło z nimi na tym tle do nieporozumień. Zebrani robotnicy wybuchli śmiechem i wołają:

— Alojz, pierona! to ty w powstaniu był nieustraszony, a w domu cie baba do Gesichtu sięga?!

Alojza jak piorun uderzył: zacisnął pięści idzie do stołu i rozkazującym głosem mówi: Also, imię Agnes, nazwisko P... Mówimy: Panie, poco panu guza szukać? Ale nie słucha, żąda kategorycznie zapisania żony na 9 zł. miesięcznej składki za siebie zapłaci 6, za babę 9 miesięcznie — a dzieci skorzystają.

Alojz P.... był odważnym żołnierzem na froncie, nie będzie tchórzem w domu. Co najwyżej żonie zabraknie na jedną kieckę rocznie — mała strata!

— — —

Nie brak wśród ludzi figlarzy. W dyskusji nad pożytecznością akcji, jeden, z wyglądu miły robotnik, wywraca do góry nogami nasze argumenty o potrzebie oszczędzania i oddziałuje oczywiście najfatalniej na zebranych.

W pewnym momencie mam tego dość, odchodzę do okna, zapalam papierosa. Mówca kończy swoje wywody podchodzi do mnie i mówi: mnie pan nie zapisze pewnie. Odowiadam: dla przykładu choćby nie zapiszę. Wtem wyciąga mi polisę P. K. O. Czytam — ubezpieczył się na 6 zł. składki miesięcznej przed 4 laty. Nierozumiem — mówię do niego— jak pan co innego robi, a co innego mówi. A on mi na to ze złośliwym uśmiechem:

— Mówiłem tak do was, abyście myśleli, żem taki głupi, jak wy! Bo tylko głupi musi dwa dni zastanawiać się nad taką prostą sprawą: oszczędzać dla siebie, to tak samo jak przyjąć sobie pomocnika, aby na mnie pracował. Moje pieniądze praoują na mnie w P. K. O. bez mego wysiłku, a przyjdą do mnie wtedy, gdy ja w pracy się zmęczę i zużyję.

Oczywiście tak perfidnie nabrani na dobry przykład, gremjalnie zgłosili przystąpienie do akcji.

Albo — mówi jeden z robotników: Panie, ja sam nie mogę się zdecydować na oszczędzanie i ubezpieczenie, bo żona mi będzie życzyć rychłej i niespodziewanej śmierci.

Sala wybucha śmiechem. A on spokojnie dalej prawi:

— Chyba żeby pan zapisał mnie na 3 zł., a żonę na 6 zł. to będzie i spokój w domu i grzesznych myśli uniknie żona.

Taka frywolność to najlepszy sprzymierzeniec referenta.

— — —

Ale czasem referent zażegluje na podwodne rafy i skały, że cud go musi ratować. Opowiadam raz, że nauka oszczędności, jest obecnie częścią składową programu wychowania obywatelskiego. Szkoła uczy oszczędzania już najmniejsze dzieci, aby wzorem dzieci szwajcarskich nawykli do oszczędzania jak do chleba i mleka. My starzy żołnierze, was starych wojaków uświadamiamy też o tem, abyście wszystkich w koło siebie uczyli bliźnich, że oszczędność jest podstawą bytu jednostek i całości. Ludzie chętnie zapisują się. W pewnej chwili podchodzi do mnie robotnik i ściskając mi rękę mówi:

— Przepraszam pana, bardzo pana przepraszam.

Zdziwiony pytam, o co mu chodzi, przecie między nami nic nie zaszło. Mówi mi:

— Wstydzę się panu powiedzieć, ale pan pułkownik panu wszystko wyjaśni.

W powrotnej drodze pytam kolegi, o co temu robotnikowi chodziło. Opowiada mi niesłychane rzeczy:

Podczas gdy mówiłem o pracy szkoły w kierunku formowania z dzieci nowego typu obywatela, świadomego siły zbiorowej społeczności i umiejącego ustalić w życiu zbiorowem swoje miejsce i swoją rolę, robotnika tego opadła wątpliwość. Z powodu reformy szkolnictwa „Polonia" katowicka prowadziła akcję zohydzającą wszystko, co reforma ta zamierza, a czytelnikom swoim nieszczędziła bujd o krzyżach relegowanych ze szkół, a masonach psujących niewinne dusze dzieci i t. p. Gdy moje słowa wywołały w umyśle robotnika wspomnienie bujd „Polonji" — chłop wykalkulował, że tu na hucie, w walcowni, potwierdzi się prawda „Polonji". Pędzi do mego kolegi, siedzącego w drugim końcu sali i szeptem pyta: panie czy ten pan, co przemawiał, z Warszawy aby, czy to panie z tych masonów, co krzyże ze szkół wyrzucają?

Mój kolega jest bezprzykładnie pobożny, ale także przykładnie nerwowy: rozpina koszulę, zamiast dawać odpowiedzi, wyciąga szkaplerz, który nosi od młodości, okazuje go robotnikowi i woła głośno: „A to co??! a pan to nosi?!"

Robotnik na taki argument oniemiał, bo sam szkaplerza nie nosił, a posądzał bliźniego o herezje.

Ale kolega mój jako artylerzysta nie zadowolił się jednym tylko strzałem. Dał ponowny śmiercionośny ładunek kartaczowy: rozchełstał koszulę, wyjął rodowy ryngraf z Matką Boską i gromko woła na całą salę:

— 300 lat w mojej rodzinie ma ten drogocenny klejnot, całą wojnę był na mej piersi!

Robotnik był tak zgnębiony, bo się okazało, że on katolik nie może się równać z tymi, których za masonów uważał, że to ludzie od niego pobożniejsi.

Wędrówka wniosku na ubezpieczenia

Jak z 3 zł. miesięcznie otrzymuje się 685 zł. odszkodowania

Krzyż Federacyjny

Wymowa tych dwóch cyfr, zestawionych ze sobą jest istotnie rewelacyjna: za 3 zł. miesięcznej stawki, mogę, ubezpieczywszy się w P. K. O. na życie za pośrednictwem Federacji, pozostawić po mej śmierci rodzinie 685 zł., lub po 20 latach płacenia, gdy dożyję owego kresu swoich zobowiązań, mogę otrzymać tę gotówkę na rękę wraz z zyskami i procentami.

Ależ to doskonała okazja! Jak jednak zrobić to? Jakiemi drogami idzie mój wniosek ubezpieczeniowy od pierwszej chwili, gdy mnie do tego zachęcano, aż do momentu wypłaty odszkodowania?

Oto zadania niniejszej wędrówki po wiecach i biurach Federacji i PKO. Więc daj mi rękę swą Czytelniku, a poprowadzę Cię ku owym sześciu setkom za jedne marne trzy złote...

*

Do jakiejś wielkiej fabryki przyjeżdża taki pan z Warszawy, mający tytuł referenta ubezpieczeniowego. Skąd się wywodzi i co wart — pisze o tem powyżej wiceprezes Federacji Ryszkiewicz, a zarazem przewodniczący Wydziału oszczędnościowo-ubezpieczeniowego.

Jedziemy na upatrzonego po uprzedniej wymianie korespondencji z dyrekcją fabryki, lub z Zarządem miejscowej Federacji, który ułatwia to pierwsze zetknięcie się.

Federacja, a raczej jej Wydział oszczędnościowo-ubezpieczeniowy, już nie chodzi od członka do członka, zapraszając go do ubezpieczenia się na życie lub dożycie. Jest to rola agentów P. K. O., którzy prowadzą to indywidualne ubezpieczanie. Federacja obecnie robi tylko masówki w centrach fabrycznych, w warsztatach pracy.

Referent ubezpieczeniowy (którym z reguły jest teraz oficer rez. lub w stanie spoczynku) zwraca się przedewszystkiem do dyrekcji danej fabryki, prosząc o zezwolenie, aby na jej terenie mogło się odbyć

ZEBRANIE PROPAGANDOWE

i to w godzinach pracy. Dyrekcje zazwyczaj nietylko godzą się na to, ale idą na rękę we wszelkich następnie poczynaniach referenta, ułatwiając mu jego pracę. Złote krzyże federacyjne, tak często spotykane na piersiach naczelnych dyrektorów i kierowników działów tych fabryk, są najlepszym dowodem ich współpracy na tem polu z Federacją, która w ten sposób im się odwdzięcza.

Zebranie na Hucie Pokoju w Nowym Bytomiu
Siedzą w środku od lewej: inż. Młodzianowski, kpt. Mallendowicz (referent ubezp.), inż. Dagnan.

Z kancelarji dyrekcyjnej referent kieruje następnie swe kroki do Rad Załogowych, jeśli to dzieje się na Górnym Śląsku, albo do delegatów fabrycznych, istniejących w centrach przemysłowych innych dzielnic kraju. I tu także spotyka się on z wielką życzliwością radców załogowych, wzgl. delegatów, którzy organizują mu to pierwsze zebranie i przewodniczą z reguły. Złote i srebrne krzyże federacyjne zabłysną na ich piersiach napewno.

Na zebraniu takiem, które odbywa się kolejno we wszystkich działach danej fabryki, obecny jest kierownik tego działu, inżynier, którego obecność i słowa są doskonałem poparciem całej akcji oszczędnościowo-ubezpieczeniowei. Każdy bowiem inżynier fabryczny jest już sam ubezpieczony na 10.000 zł. za pośrednictwem swego Związku inżynierskiego i docenia należycie wagę i doniosłość takiej asekuracji na życie i dożycie, może więc i innych do tego zachęcić.

Zebranie nie trwa długo. Po krótkiem przemówieniu referenta z Warszawy rozdaje się odezwy prezesa Federacji gen. Góreckiego z gorącym apelem i z warunkami ubezpieczenia. Ludziska rozchodzą się do domów. aby teraz ze swojemi żonami omówić całą rzecz, obliczyć ile to wypadnie odszkodowania przy płaceniu 3 zł. miesięcznie, a ile przy 6 zł. i t. d.

Zobaczmyż i my, jakie są szanse i jakie ciężary. Oto taryfa A. wedle której przyjmowane są wnioski na ubezpieczenia na wypadek śmierci i na dożycie po 20 latach płacenia.

Wiek wstępu	Opłacając składkę miesięczną złotych:								
	3	**6**	**9**	**12**	**15**	**18**	**21**	**24**	**27**
	jest ubezpieczonym na złotych:								
15 — 30	685	1370	2055	2740	3425	4110	4795		
31 — 40	650	1300	1950	2600	3250	3900	4550		
41 — 45	600	1200	1800	2400	3000	3600	4200	4800	
46 — 50	550	1100	1650	2200	2750	3300	3850	4400	4950
Wiek wstępu	Za opłatą składki miesięcznej złotych:								
	3	**6**	**9**	**12**	**15**	**18**	**21**	**24**	**27**
	Uzyskuje się w razie śmierci ubezpieczonego wskutek nieszczęśliwego wypadku:								
15 — 30	1370	2740	4110	5480	6850	8220	9590		
31 — 40	1300	2600	3900	5200	6500	7800	9100		
41 — 45	1200	2400	3600	4800	6000	7200	8400	9600	
46 — 50	1100	2200	3300	4400	5500	6600	7700	8800	9900

Oprócz sum podanych w tabelach powyższych, P. K. O. wypłaca oprocentowane udziały w z y s k a c h, zebrane w ciągu całego czasu trwania ubezpieczenia.

Naprzykład przezorny 35-letni ojciec rodziny zawiera umowę o ubezpieczenie swego życia, zobowiązując się odkładać miesięcznie po 15 zł.

Po 20 latach, gdy będzie miał 55 lat życia, otrzyma kapitał ubezpieczeniowy w kwocie 3.250 zł., z dodatkiem uzbieranych przez 20 lat udziałów w zyskach. W razie zaś wcześniejszej jego śmierci pozostała rodzina otrzymuje: 3.250 zł. jeżeli śmierć nastąpiła wskutek choroby, lub 6.500 zł. jeżeli śmierć nastąpiła wskutek nieszczęśliwego wypadku.

Nazajutrz w kantorach fabrycznych radcy załogowi z delegatami Federacji przyjmują

ZAPISY NA UBEZPIECZENIE SIĘ

przyczem zgłaszający się otrzymują odrazu legitymację na prawo noszenia odznaki federacyjnej 2-ej klasy, będącą dowodem przynależności jego do Bratniej Pomocy, którą zorganizuje się na każdej fabryce przy końcu całej akcji.

Gotówki żadnej przytem się nie składa — tylko dyrekcja fabryki odsyła do Warszawy pierwszą składkę jednomiesięczną za każdego ubezpieczonego jej pracownika, który równocześnie podpisuje deklarację, upoważniającą kantor fabryki do strącania mu tej składki z jego zarobków.

Bezinteresowna pomoc dyrekcji idzie tak daleko, że jakkolwiek dała pracę kancelaryjną na usługi tej akcji, mimo to nie zatrzymuje dla siebie nawet tych trzech procentów, które jej P. K. O. wypłaca za inkaso składek, ale przekazuje je na cele owych Bratnich Pomocy.

WNIOSKI UBEZPIECZENIOWE

wędrują teraz do Wydziału oszczędnościowo-ubezpieczeniowego Federacji w Warszawie i trafiają najpierw do Biura Wniosków, gdzie je się protokóluje, wciąga do ewidencji, a następnie poddaje się szczegółowemu badaniu, czy wszystko jest w porządku, czy wniosek formalnie spisany, składki dokładnie obliczone i t. p.

Następnie wysyła się do P. K. O. owe wnioski wraz z wykazem i zakłada się bardzo dokładną ich kartotekę, gdyż z klijentami tymi będzie się przecież przez 20 lat korespondowało.

Teraz Dział Ubezpieczeń P. K. O. bada wnioski pod względem formalnym i pod względem warunków ubezpieczenia.

Odmiennie, niż przy innych tego rodzaju tranzakcjach, uczestnicy ubezpieczenia grupowego za pośrednictwem Federacji nie są przedtem badani przez lekarza. Dano im ten przywilej, że mogą sami opisać we wniosku swój stan zdrowia i przebyte choroby, rany i t. p. Obie nasze instytucje liczą na to, że kombatant polski przy tej sposobności nie skłamie, nie zatai żadnej poważnej swej choroby — co i tak zresztą wyszłoby z czasem na jaw.

Na wypadek bowiem śmierci ubezpieczonego wymagane jest przedłożenie świadectwa lekarskiego, które stwierdzić musi, co było przyczyną zgonu i jeśli się okaże, że była nią zatajona choroba, która nie mogła ukazać się w ostatnich czasach życia nieboszczyka, ale istniała już dawniej, a więc i podczas jego zgłoszenia się do ubezpieczenia np. gruźlica — wówczas P. K. O. odmówi wypłaty odszkodowania, na które był ubezpieczonym.

Jeżeli zaś przy podpisywaniu wniosku powyższego wymieni się szczerze wszystkie swe choroby — wówczas P. K. O. poleci zbadać go przez swego zaufanego lekarza i albo zmiejsza odrzuci wniosek, albo przyjmie, ale wtedy już na wypadek śmierci wypłaci pełną sumę ubezpieczeniową bez żadnych trudności.

Mniejwięcej po dwóch tygodniach P. K. O. nadsyła do Federacji

POLISĘ

która jest pomyślana w formie dyplomu oszczędnościowego, zdobnego w emblematy wojskowe i dlatego oprawia się ten dyplom w ramki i zawiesza w domu na ścianie na znak, że mieszkaniec tego domu dopełnił swego obowiązku wobec kraju, przyczyniając się do wzrostu kapitału narodowego.

Federacja rozsyła polisy tym, którzy wnioski podpisali i mają już zapłaconą pierwszą składkę miesięczną. Dopiero z tą chwilą ubezpieczenie staje się ważnem. Ktoby więc zmarł przed otrzymaniem polisy, tego rodzina nie otrzyma żadnego odszkodowania.

Weszło już w tradycję Federacji, że tam, gdzie przeprowadzono masowe ubezpieczenie pracowników, wręczanie polis urządza się w sposób specjalnie uroczysty z udziałem przedstawicieli władz, z asystą sztandarów federacyjnych i naszych kompanji honorowych. Prezes Federacji, lub jego delegat, wygłasza mowę programową, zasłużonych w tej akcji dekoruje Krzyżem federacyjnym i wręcza osobiście dyplomy-polisy.

Federacja chce w ten sposób zadokumentować, jak wielką wagę przywiązuje do akcji oszczędnościowo-ubezpieczeniowej, uważając udział w niej za piękne spełnienie obowiązku obywatelskiego i przyczynienie się każdego z ubezpieczonych do wzrostu kapitalizacji wewnętrznej naszego państwa. Każde zaś takie ubezpieczenie się b. wojskowych to także wzrost siły organizacyjnej Federacji i sfery jej wpływów — co też zasługuje na publiczne podkreślenie drogą takich właśnie uroczystości.

Na wręczeniu polisy nie kończy się kontakt Federacji z ubezpieczonym. Wniosek i wogóle wszystkie dokumenty ubezpieczonego otrzymuje nasze Biuro Korespondencyjne, które załatwia wszystkie sprawy klijenta, niewiedzącego z początku, jak sobie poczynać z tem ubezpieczeniem i nieorjentującego się jeszcze, jakie korzyści można z tego ciągnąć.

Biuro Korespondencyjne zdejmie mu te kłopoty z głowy, a nawet skieruje je do radcy prawnego, który bezpłatnie udzieli fachowych porad we wszy-

Biuro Wniosków

Biuro Korespondencyjne

stkich sprawach klijenta, nietylko ubezpieczeniowych.

Jak wielki jest ruch w tem Biurze świadczy o tem fakt, że liczba korespondencji jego z klijentami jest bliską 20.000 pism rocznie, a treść ich różnoraka.

Treścią tych pism prócz sprawy uzupełniających podań lekarskich może być także obniżenie, lub podwyższenie sumy, na jaką brzmi ubezpieczenie — zależnie od obecnego stanu zdrowia.

Tu także załatwia się różne interesy klijenta — w pierwszym rzędzie z pożyczkami pod zastaw polis, do czego ubezpieczony ma prawo po 3 latach płacenia składek i wtedy tytułem pożyczki z P. K. O. otrzymać może 60 proc. tej sumy, którą dotychczas wpłacił.

Również po 3 latach może nastąpić wykup polisy, czyli zrezygnowanie z dalszego ubezpieczenia. Otrzymuje się przytem wyznaczoną przez P. K. O. sumę wykupu.

Można też zamienić wtedy polisę na na bezskładkową. Przestaje się płacić składki, ale jest się w dalszym ciągu ubezpieczonym, tylko nie na tę pierwotną sumę, a na zmniejszoną odpowiednio. Niezależnie od tego bierze się udział w czystych zyskach P. K. O., jak wszyscy inni ubezpieczeni.

Gdy klijent już został ubezpieczony i nabył wszelkich praw, Buchalterja Wydziału wciąga go do swoich ksiąg i do kartoteki składek, która prowadzona jest dla każdego na okres 20-lecia, gdyż na taki czas opiewa ubezpieczenie.

Buchalterja

Jeśli klijent zalega ze składkami, dostaje z Buchalterji przypomnienie, a jeśli to nie skutkuje, to idzie jeszcze jedno ostrzeżenie, że zalegający ze składkami za 3 miesiące traci prawo do odszkodowania.

Jest to jednak ostateczność, do której żaden z ubezpieczonych nie powinien dopuścić w imię dobra własnej rodziny, dla której chce pozostawić jakąś sumkę po swojej śmierci.

Jeśli zaś płaci regularnie, korzysta z jeszcze jednego udogodnienia, staje bowiem zawsze w jego obronie

„BRATNIA POMOC"

zakładana przez Federację w każdym większym ośrodku pracy, gdzie było masowe ubezpieczenie.

„Bratnia Pomoc" ma Zarząd, wybierany z pośród ubezpieczonych i przez nich samych — w stosunku 1 członek Zarządu na 50 ubezpieczonych w mniejszych fabrykach, a na 100 w większych. Do Zarządu wchodzą ponadto z urzędu prezes miejscowej Federacji i obywatele odznaczeni złotym krzyżem federacyjnym.

Składek członkowskich nie płaci się żadnych — „Bratnia Pomoc" bowiem ma do swej dyspozycji owe 3%, które za inkaso składek otrzymuje fabryka i jej przekazuje.

Zadaniem „Bratniej Pomocy" jest skupić wszystkich ubezpieczonych z terenu danego ośrodka pracy i moralnie się nimi opiekować. Opieka ta idzie w różnorakich kierunkach — „Bratnia Pomoc" bowiem:

a) interwenjuje w dyrekcjach fabryk na wypadek zamierzonego ograniczenia lub wypowiedzenia pracy ubezpieczonym,

b) nawiązuje z sąsiedniemi „Bratniemi Pomocami" kontakt celem ulokowania na terenie ich warsztatów pracy tych swoich członków, którzy zostali zwolnieni,

c) płaci ze swych funduszów składki do P. K. O. za tych członków, którzy zachorowali i pobierają tylko zapomogi z Ubezpieczalni Społecznej — w ten sposób więc nie zalegają oni ze składkami na ubezpieczenie i nie grozi im utrata praw do odszkodowania.

d) ułatwia zebranie potrzebnych dokumentów na wypadek śmierci swego członka

ODSZKODOWANIE

I oto teraz dochodzimy do najprzykrzejszego momentu, który kończy cały stosunek Federacji z ubezpieczonym — do momentu jego rozstania się z życiem.

Jeśli opłacił choćby tylko jedną składkę i otrzymał polisę — rodzina jego otrzyma odszkodowanie takie, na jakie był ubezpieczony.

Wysokość tego odszkodowania jest pojedyńcza, jeśli śmierć jest normalna. Jeżeli zaś nastąpiła ona na skutek nieszczęśliwego wypadku nietylko przy pracy, ale nawet w domu, lub na ulicy — wówczas rodzina otrzymuje odszkodowanie to w podwójnej wysokości.

Do Federacji nadesłać trzeba polisę, świadectwa zgonu i metrykę ślubu, jeśli zmarły członek upoważnił żonę do podjęcia odszkodowania, jeśli zaś dzieci, to ich metryki urodzenia. Jeżeli zapis brzmiał na jakąś inną osobę, wówczas przedstawić ona ma swój dowód osobisty.

Dokumenty te bada najpierw w Federacji Biuro Wniosków, a następnie — jeśli są kompletne — odsyła je do P. K. O., gdzie sprawa idzie na posiedzenie specjalnej Komisji, która zależnie od przyczyny śmierci przyznaje odszkodowanie pojedyńcze, lub podwójne i zawiadamia o tem rodzinę ubezpieczonego, oraz Federację.

Równocześnie P. K. O. przekazuje czekiem sumę ubezpieczeniową osobie, którą wskazał klijent przy podpisywaniu wniosku. Cała ta manipulacja nie trwa dłużej nad 3 tygodnie.

Wypłata odszkodowania wdowie po ś. p. Karwacie, górniku kopalni „Florentyna". 1) wdowa z synkiem, 2) delegat Federacji, 3) prezes robotniczej Rady Załogowej.

Na zakończenie trzeba jeszcze raz podkreślić specjalnie dogodne warunki, jakie daje ubezpieczenie się w P. K. O. za pośrednictwem Federacji.

We wszystkich towarzystwach asekuracyjnych, a także i w tej samej P. K. O., jeśli ubezpiecza się pojedyńczy członek, zwerbowany przez prywatnego agenta, wypłata odszkodowania na wypadek jego śmierci następuje dopiero po pewnym czasie. I tak — jeśli śmierć nastąpi w pierwszym roku płacenia przezeń składek — to tylko te składki będą zwrócone jego rodzinie. Jeśli umrze w drugim roku — rodzina dostaje tylko połowę sumy ubezpieczeniowej. Dopiero w trzecim roku płacenia składek towarzystwa asekuracyjne wypłacają pełne odszkodowania.

W Federacji nie ma tego okresu wyczekiwania czyli tak zwanej karencji. Jak to już powyżej napisaliśmy — nawet nazajutrz po otrzymaniu polisy, jeśli tylko jedna składka została zapłacona, rodzina otrzymuje tę całą sumę odszkodowania, na którą zmarły klijent był ubezpieczony.

Jest to więc prawdziwe dobrodziejstwo ubezpieczania się za pośrednictwem Federacji, od którego żaden z b. wojskowych nie powinien się uchylać, jeśli tylko serdecznie pomyśli o tem, co czeka jego najbliższych, gdy go zabraknie...

W.-icz

Lista ubezpieczonych w P. K. O.

przez Federację Polskich Związków Obrońców Ojczyzny na terenie Górnego Śląska

WSPÓLNOTA INTERESÓW S. A.

WW. PP.

1. Abram Brunon
2. Adamus Marja
3. Aulich Jerzy
4. Andrzejewska Marja
5. Białas Brunon
6. Baron Wally
7. Bajtek Józef
8. Bartocha Wiktor
9. Barteczko Emil
10. Baingo Maksymiljan
11. Barski Rafał
12. Baczyńska Irena
13. Berg Józef
14. Beierle Jerzy
15. Błaszczykówna Emilja
16. Borzucki Jerzy
17. Bohn Ryszard
18. Boncol Jerzy
19. Borth August
20. Bohm Arno
21. Brückner Karol
22. Brock Maks
23. zum Busch Aleksander
24. Bullówna Elfryda
25. Cebula Antoni
26. Chmielikowski Wacław
27. Ciongwa Augustyn
28. Chmiel Alojzy
29. Chmielecka Monika
30. Chmielecki Walerjan
31. Czub Roman, inż.
32. Drewniok Wiktor
33. Daniel Ernest
34. Dworzański Brunon
35. Dylla Jadwiga
36. Deckert Antoni
37. Dziwisz Ryszard
38. Dalski Zbigniew
39. Dylla Jerzy
40. Dzierlężanka Anna
41. Dolibóg Wilhelm
42. Dąbrowski Ignacy
43. Fox Teodor
44. Faude Jan
45. Fay Jan
46. Fischer Leonard
47. Finckler Emma
48. Gilde Jerzy
49. Gajewska Leokadja
50. Grzegorczyk Teodor
51. Gwóźdź Emil
52. Goransch Józef
53. Gwóźdź Alfred
54. Gawron Jerzy
55. Golarz Antoni
56. Gordowówna Helena
57. Heim Franciszek
58. Himler Józef
59. Holetzek Augustyn
60. Hylla Janusz
61. Horowitz Łucja
62. Hampel Paweł
63. Herok Elżbieta
64. Hasler Ernest
65. Hruzik Kurt
66. Herman Leon
67. Himmel Fryderyk
68. Hartwig Ludwik
69. Harupa Gertruda
70. Hartig Otton
71. Hantke Eryk
72. Jakubet Karol
73. Jadwiszczok Jerzy
74. Jankowski Stefan
75. Jońca Antoni
76. Jurczyk Paweł
77. Krzyż Józef
78. Kania Franciszek
79. Kołodziej Edward
80. Kromer Paweł
81. Kosmała Karol
82. Krauze Jan
83. Kusz Jadwiga
84. Klein Ernest
85. Kosz Franciszek
86. Kandzia Jan
87. Kempa Józef
88. Kulczyński Edward
89. Kott August
90. Kosch Jan
91. Kapica Wojciech
92. Książek Feliks
93. Kściuczyk Henryk
94. Klimczyk Maks
95. Krassowski Stanisław
96. Kuczera Józef
97. Kostorz Gustaw
98. Kusz Aniela
99. Klinkowa Wanda
100. Kosyra Paweł
101. Krzepczakówna Magdalena
102. Kopaja Ludwik
103. Krzystek Henryk
104. Kucia Konrad
105. Kremser Henryk
106. Koble Paweł
107. Kromer Ernest
108. Krieger Hubert
109. Krupa Jan
110. Kusz Henryk
111. Koch Konrad
112. Krause Maksymiljan
113. Kaliga Adolf
114. Kopetsz Franciszek
115. Kowolówna Pelagja
116. Koczott Aniela
117. Lepiarczyk Eryk
118. Lippok Leon
119. Leszczyński Augustyn
120. Ludwikowski Joachim
121. Lipka Guido
122. Langoszowa Helena
123. Liberski Bernard
124. Loewe Alfred
125. Loewe Ryszard
126. Leszczyński Maksymiljan
127. Lencer Ryszard
128. Majowski Adolf
129. Müller Bruno
130. Muchówna Matylda
131. Michalik Leonard
132. Majkowa Marja
133. Misiórski Jan
134. Mishnik Jerzy
135. Muschik Gertruda
136. Dr. Monden Robert, dyr.
137. Macioła Edward
138. Miszke Władysław
139. Morawietz Gerhard
140. Marek Augustyn
141. Morawska Aniela
142. Macieliński Stanisław
143. Miklis Aleksander
144. Michna Alfons
145. Miedziński Zbigniew
146. Muznik Maksymiljan
147. Machwicowa Marja
148. Markefka Augustyn
149. Miosga Józef
150. Mathias Adolf
151. Namysło Jadwiga
152. Niwergal Jerzy
153. Nitsche Artur
154. Niestrój Karol
155. Obst Paweł
156. Oelffen Willibald
157. Ostrowski Michał
158. Ociepka Paweł
159. Opielka Gertruda
160. Orzechowski Roman
161. Piechocki Hieronim
162. Pająk Klemens
163. Polaczek Wilhelm
164. Piec Maksymiljan
165. Piechocki Juljan
166. Przyborwska Albina
167. Pawlica Franciszek
168. Przełożeńska Helena
169. Pogoda Klotylda
170. Pudalik Walter
171. Pollokówna Małgorzata
172. Parombka Ernest
173. Proske Małgorzata
174. Poniński Ludwik
175. Radowski Bronisław, dyr.
176. Rieck Wilhelm
177. Rogacki Brunon
178. Radolla Józef
179. Rozenberger Franciszek
180. Rykaczewski Stanisław
181. Richter Jerzy
182. Ramolla Ryszard
183. Radek Wacław
184. Rozmarynowicz Helena
185. Sleziona Wincenty
186. Szopa Augustyn
187. Szafarczyk Józef
188. Skolik Franciszek
189. Strużyna Eryk
190. Sprus Robert
191. Spałek Stefan
192. Satzke Małgorzata
193. Stokłosa Adolf
194. Szymiczek Ferdynand
195. Struhler Alfred
196. Szmiz Jan
197. Stana Paweł
198. Skrzyński Paweł
199. Smolen Brunon
200. Sommer Adolf
201. Schafflik Marja
202. Schafflik Alfred
203. Słaby Józef
204. Sowa Alfons
205. Skwara Józef
206. Szotysek Jan
207. Smolarska Katarzyna
208. Spernal Karol
209. Sitarz Stanisław
210. Steibert Jan
211. Strauz Teodor
212. Szweda Maksymiljan
213. Staniczek Franciszek
214. Schaffranietz Reynold
215. Schneider Aurelja
216. Steiger Paweł
217. Szternbachówna Elżbieta
218. Smol Jerzy
219. Szastok Jan
220. Stolecki Klemens
221. Tkocz Józef
222. Tippnerówna Hildegarda
223. Trocha Józef
224. Tomecki Walter
225. Tarnowski Juljusz
226. Tomecki Franciszek
227. Trójca Józef
228. Trump Ludwik
229. Uhacz Roman
230. Wejch Rudolf
231. Wunder Jan
232. Wajda Otton
233. Wytrych Wojciech
234. Wieczorek Feliks
235. Wagner Elfryda
236. Wieczorek Franciszek
237. Wilke Karol
238. Wiśniowski Robert
239. Witek Wilhelm
240. Wybółtówna Jadwiga
241. Wojtynek Brunon
242. Waloszek Wiktor
243. Woźnica Herman
244. Wepot Elżbieta
245. Zawisło Augustyn
246. Zieleniewski Jan, dr.
247. Zagrodzki Henryk
248. Zelder Edmund
249. Zawadzki Wojciech, dyr.
250. Żurek Alojzy
251. Zosadzin Marja
252. Zajączkowski Stefan
253. Ligon Helena
254. Szczygieł Zygmunt
255. Gawron Eberhard
256. Spyra Paweł
257. Kołodziej Jerzy
258. Hannich Paweł
259. Gawron Józef
260. Pilorz Paweł
261. Peterek Alfons
262. Stechman Józef
263. Tybulczuk Franciszek

HUTA BATORY I FALWA

WW. PP.

1. Pierchała Ignacy
2. Kurc Paweł
3. Besia Karol
4. Ortel Maksymiljan
5. Luks Jerzy
6. Skorupa Robert
7. Maciejowski Walenty
8. Jezusek Emanuel
9. Glagla Henryk
10. Luda Józef
11. Wróbel Andrzej
12. Ptok Paweł
13. Tobola Paweł
14. Bednarek Jerzy
15. Anders Jan Szczepan
16. Orantek Jan
17. Mrzyglod Józef
18. Stopa Paweł
19. Tomik Rudolf
20. Podemski Edmund
21. Rychlik Paweł
22. Cichowski Alojzy
23. Rothkegel Karol
24. Gołd Ernest
25. Richter Antoni
26. Widera Karol Ryszard Franciszek, inż.
27. Sperlich Florjan
28. Mrachacz Eugenjusz, inż.
29. Makselon Paweł
30. Przewdzięk Jadwiga
31. Kandziora Antoni
32. Krajczy Teodor
33. Pinkawa Franciszek
34. Frost Teodor
35. Miska Herbert
36. Mitula Konrad
37. Mitula Franciszek
38. Zabiński Filip
39. Grela Mieczysław
40. Borszcz Jerzy
41. Hubert Ignacy
42. Brańczyk Wilhelm
43. Penkala Karol
44. Klyczka Antoni
45. Olejnik Herbert
46. Drops Otton
47. Szczygieł Jan
48. Bonk Karol
49. Sosnica Augustyn
50. Kopka Augustyn
51. Pyttel Józef
52. Rapport Augustyn
53. Gubała Józef
54. Fronckowiak Jerzy
55. Harwth Ewald
56. Bisgwa Paweł
57. Orzegowski Konrad
58. Milde Hubert
59. Boszcz Herman
60. Sommer Paweł
61. Olbricht Franciszek
62. Smolarczyk Ryszard
63. Blahut Piotr
64. Ludwikowski Józef
65. Juraszek Karol
66. Polok Herbert
67. Kaszny Robert
68. Kasza Józef
69. Matuszek Teodor
70. Szarek Otton
71. Hajduk Jerzy
72. Dombek Paweł
73. Malec Paweł
74. Kubica Bernard
75. Otremba Ernest
76. Settnik Paweł
77. Wieczorek Emil
78. Lyska Ryszard
79. Bernberger Wiktor
80. Brommer Alfred
81. Szczakiel Franciszek
82. Gęsior Andrzej
83. Zgraja Józef
84. Pietrek Franciszek
85. Hering Henryk
86. Pisarek Alojzy
87. Gieska Edward
88. Kowoll Wiktor
89. Dziura Paweł
90. Gęsior Wincenty
91. Ochman Edward
92. Hoin Edward
93. Kotalla Józef
94. Kutschera Alfons
95. Pyrskala Jan
96. Hałacz Franciszek
97. Czech Jerzy
98. Schafflik Karol
99. Chlebusz Henryk
100. Buchala Gerhard
101. Drobik Jan
102. Brańczyk Józef
103. Schneider Józef
104. Frania Jan
105. Glagla Maksymiljan
106. Sleziona Leon
107. Marczok Augustyn
108. Pogoda Paweł
109. Zimnol Reinhold
110. Niechcioł Robert
111. Fitzek Jan
112. Hypa Franciszek
113. Sprus Hubert
114. Myśliwiec Reinhold
115. Leszczyński Edward
116. Wrede Mikołaj
117. Kozok Aleksander
118. Drath Zbigniew
119. Kasprzyk Ludwik
120. Kosz Augustyn
121. Juraszek Herman
122. Helisz Teodor
123. Brommer Wilhelm
124. Buczek Franciszek
125. Remet Franciszek
126. Bauert Jan
127. Holota Alojzy
128. Banert Maksymiljn
129. Czernachowski Artur
130. Bindrich Karol
131. Witt Bernard
132. Nitzce Józef
133. Namysło Paweł
134. Wolf Oskar
135. Marek Augustyn
136. Smereczyński Aleksander
137. Rzezniczek Józef
138. Jakubiec Ernest
139. Sosgórnik Feliks
140. Krajczy Nikodem
141. Pasoń Józef
142. Kluszczyński Marjan
143. Siekiera Emanuel
144. Stetz Karol
145. Spalek Jan
146. Konietzko Jerzy
147. Wróbel Józef
148. Stolorz Paweł
149. Kunz Józef
150. Kempa Wiktor
151. Tatuś Wojciech
152. Czaja Wilhelm
153. Burghardt Paweł
154. Adamski Józef
155. Zmarzły Roman
156. Szudeja Karol
157. Biegisz Wincenty
158. Gonsior Eryk
159. Miozga Augustyn
160. Kulik Franciszek
161. Szopa Jan
162. Kampka Franciszek
163. Kampka Augustyn
164. Tomeczek Józef
165. Sojka Jan
166. Wrzodek Karol
167. Slabik Józef
168. Hadrosek Paweł
169. Gawel Emanuel
170. Kurzeja Piotr
171. Zawada Jan
172. Piffczyk Paweł
173. Samol Augustyn
174. Cipa Filip
175. Remet Alfred
176. Zawada Leon
177. Grutza Franciszek
178. Malik Emil
179. Donoth Wilhelm
180. Przykutta Emanuel
181. Spałek Augustyn
182. Krautwurst Paweł
183. Kozok Engelbert
184. Gawenda Emanuel
185. Kulik Franciszek
186. Stanisławiak Józef
187. Szopa Adolf
188. Florjan Emanuel
189. Fuchs Józef
190. Borzucki Franciszek
191. Ledwon Franciszek
192. Zając Paweł
193. Zawada Florjan
194. Majs Maks
195. Neumann Jerzy
196. Jernańczyk Antoni
197. Wiechoczek Herman
198. Nahler Karol
199. Jonczyk Rudolf
200. Onderka Józef
201. Kałuża Jan
202. Gryzik Józef
203. Drozd Franciszek
204. Adler Alfons
205. Warwas Alojzy
206. Osiewacz Roman
207. Klimek Franciszek
208. Schafflik Karol
209. Szyszka Józef
210. Szołtysek Nikodem
211. Jońca Emanuel
212. Englisch Antoni
213. Schymura Paweł
214. Kusz Teofil
215. Kołodziej Stefan
216. Alker Maksymiljan
217. Tyrlik Romuald
218. Serda Mieczysław
219. Wiechoczek II Jan
220. Pantke Adolf
221. Cwienk Edmund
222. Przybyła Jerzy
223. Waszkowiak Bartłomiej
224. Lorisz Jan
225. Adamczyk Wiktor
226. Dorsz Józef
227. Michniewicz Bronisław
228. Kaduk Jan
229. Kaduk Jan, za żonę
230. Gołombowski Jerzy
231. Sprycha Feliks
232. Bartela Paweł
233. Nandzik Sylwester
234. Konsek Franciszek
235. Klabisz Paweł
236. Dramski Augustyn
237. Bimbler Brunon
238. Machnik Jan
239. Roszczak Wojciech
240. Wiechoczek Franciszek
241. Łukaszewski Michał
242. Wolny Wiktor
243. Latusek Paweł
244. Krystofiak Maksymiljan
245. Gruszka Mikołaj
246. Matzke Walter
247. Plaza Ewald
248. Strunk Wilhelm
249. Zarwas Hugon
250. Skała Roman
251. Pasieka Konstanty
252. Schnikowski Brunon
253. Ogórek Paweł
254. Irek Paweł
255. Jonik Paweł
256. Ciolek Antoni
257. Gros Jan
258. Manka Ignacy
259. Kosz Herman
260. Fryc Alojzy
261. Kleinert Paweł
262. Bartoszek Józef
263. Ernst Herman
264. Długaj Franciszek
265. Księżyk Mikołaj
266. Grabowski Konstanty
267. Tomys Józef
268. Łukaszczyk Teodor
269. Lubina Franciszek
270. Reinhard Jerzy
271. Bujar Maks
272. Przełucki Piotr
273. Grzeschuchna Karol
274. Noras Jan
275. Moc Maks
276. Plusk Karol
277. Barteczko Roman
278. Bromer Józef
279. Moczek Emil
280. Grzesiak Alfons
281. Kałuża Wilhelm
282. Nawrotek Tomasz
283. Mayre Ludwik inż.,
284. Hac Edmund
285. Ignacy Karol
286. Płonka Teofil
287. Nieglus Franciszek
288. Block Bernard
289. Muskala Leopold
290. Dembski Ernest
291. Pietruszka Gustaw
292. Honisz Emanuel
293. Pawlyta Józef
294. Wilk Stanisław
295. Szczędzina Karol
296. Wolny Wincenty
297. Świerk Paweł
298. Kopyciok Paweł
299. Marek Wojciech
300. Watolla Franciszek
301. Mosler Jerzy
302. Kuchta Maks
303. Krakowczyk Jerzy
304. Marek Otton
305. Kandziora Joachim
306. Tobolik Paweł
307. Antes Rudolf
308. Schatton Teodor
309. Bilich Wiktor
310. Dolibóg Dominik
311. Jarosz Gerhard
312. Domin Franciszek
313. Larisch Eryk
314. Jokisz Ignacy
315. Schütze Alfred
316. Wonschik Gerhard
317. Borzucki Wincenty
318. Liska Paweł
319. Tirpitz Hugon
320. Sowa Karol
321. Krzykała Jan
322. Gregoracki Paweł
323. Grudziński Piotr
324. Borzucki Maks
325. Cyran Henryk
326. Piontek Ludwik
327. Lepiarz Paweł
328. Rusniok Gerhard
329. Podstawski Wincenty
330. Cuber Jan
331. Stawacz Fryderyk
332. Jendryszczyk Józef
333. Sprus Wilibald
334. Kuśka Antoni
335. Gorzawski Konrad
336. Lampert Herman
337. Michałek Józef
338. Juranek Jerzy
339. Czaja August
340. Pytlik Karol
341. Grabowski Jan
342. Chmiel Emil
343. Czech Maks
344. Poloczek Józef
345. Chyra Mieczysław
346. Klehr Wilhelm
347. Rudzki Józef
348. Ciupke Emanuel
349. Wypler Piotr
350. Gryska Franciszek
351. Kukofka Oskar
352. Szwitała Antoni
353. Bugla Eugenjusz
354. Miska Wilhelm
355. Fiszer Robert
356. Skaza Wiktor
357. Glombig Ernest
358. Oberei Ernest
358. Serzisko Alfred
360. Kurasz Jan
361. Gruszka Jerzy
362. Pfofe Eustachjusz
363. Fularz Franciszek
364. Pordzik Jan
365. Glombig Karol
366. Skiba Ryszard
367. Skiba Ryszard za żonę
368. Polednik Franciszek
369. Sommerlik Ernest
370. Pelka Herman
371. Mrachacz Jerzy
372. Gawlik Paweł
373. Wagner Wilhelm
374. Schyma Ryszard
375. Paniczek Paweł
376. Geisler Józef
377. Jauernik August
378. Szuster Robert
379. Warzecha Teofil
380. Engeman Ludwik
381. Bugla Reinhold
382. Marek August
383. Klimczok Jan
384. Papoń Eugenjusz
385. Marek Wilhelm
386. Brol Józef
387. Tichner Karol
388. Ledwig Jan
389. Bromer Alfred
390. Morgalla Augustyn
391. Pietrzyk Adolf
392. Baron Helmut
393. Świtała Karol
394. Podleśny Paweł
395. Superniok Józef
396. Piędzioch Telesfor
397. Sommer Walter
398. Krzysteczko Alfons
399. Nocon Piotr
400. Cwienk Robert
401. Widera Józef
402. Nosoll Konrad
403. Szmolke Ernest
404. Bever Karol
405. Kubosz Jan
406. Adamietzki Jerzy
407. Czachoń Jan
408. Herzog Paweł
409. Bullik Wiktor
410. Chromik Józef
411. Wróbel Roman
412. Szotek Stanisław
413. Walter Erwin
414. Wolny Emil za żonę
415. Rypel Paweł
416. Hajzik Wojciech
417. Gabrielczyk Wilhelm
418. Furtak Stanisław
419. Szczott Alojzy
420. Kicik Teodor
421. Pawlak Antoni
422. Schubert Alfred
423. Magiera Jan
424. Maniura Edward za żonę
425. Kubzda Józef
426. Sarwas Rudolf za żonę
427. Sarwas Rudolf
428. Labus Jan
429. Dubiel Karol
430. Kocur Józef
431. Bogacki Alfons
432. Szykowski Franciszek
433. Bauer Edmund
434. Cichoń Stanisław
435. Kuś Piotr
436. Klois Jan
437. Palenta Józef
438. Bralich Wiktor
439. Sprycha Emanuel
440. Maksara Augustyn
441. Klimas Jerzy
442. Konsek Antoni
443. Sitko Jerzy
444. Leja Karol
445. Zyłka Jan
446. Dramski Józef
447. Wyrwoł Alojzy
448. Kucharczyk Jerzy
449. Szczekała Paweł
450. Frychel Józef
451. Borek Paweł
452. Gluch Edmund
453. Cholewa Jan
454. Kandziora Paweł
455. Sawaloch Eryk
456. Bogaczek Józef
457. Feliks Wilhelm
458. Kotula Henryk
459. Groner Wilhelm
460. Filak Alfons
461. Haekel Józef
462. Reisky Wiktor
463. Staniek Maks
464. Jarzombek Jerzy
465. Tudyka Henryk
466. Kalemba Wincenty
467. Maciejek Konrad
468. Prowda Herman
469. Sekula Piotr
470. Nimsch Paweł
471. Broda Marjan
472. Niemiec Ryszard
473. Jendrosch Jerzy
474. Wróbel Jerzy
475. Bensch Fryderyk
476. Król Jan
477. Górzny Leon
478. Gaida Alojzy
479. Jonca Wincenty
480. Niemiec Wilhelm
481. Sikora Stefan
482. Rohn Józef
483. Rost Alojzy
484. Słotosz Alojzy
485. Liszka Paweł
486. Wróbel Alfred
487. Widera Otton
488. Mynarek Paweł
489. Śmieja Stanisław
490. Korek Jerzy
491. Woźnica Rudolf
492. Gorzawski Paweł
493. Krafczyk Tomasz
494. Bonk Józef
495. Dudek Wincenty
496. Mazurek Paweł
497. Berestant Otton
498. Musioł Jan
499. Blaska Ryszard
500. Lorda Henryk
501. Piecha Wiktor
502. Mazurek Józef
503. Dylong Józef
504. Walla Józef
505. Korzeczek Jan
506. Gajda Wiktor
507. Wilk Wiktor
508. Magiera Emil
509. Stronczek Jan
510. Zieliński Edmund
511. Jelonek Roman
512. Slodczyk Ryszard
513. Ptoszek Wiktor
514. Goebel Paweł
515. Wilk Wincenty
516. Skaba Antoni
517. Mrowiec Józef
518. Prause Paweł
519. Grabowski Jacek
520. Broda Ryszard
521. Piecha Teodor
522. Griszka Augustyn
523. Maciuch Teodor
524. Cichoń Augustyn
525. Pieruch Ryszard
526. Dzierzon Paweł
527. Pakuła Edmund
528. Krause Jerzy
529. Bonza Henryk
530. Bańczyk Jan
531. Grabowski Józef
532. Wypler Alojzy
533. Brombosz Augustyn
534. Kołodziej Piotr
535. Josz Paweł
536. Gregoracki Paweł
537. Dolibóg Jerzy
538. Breguła Herman
539. Jendryka Jan
540. Kubicki Alojzy
541. Wypler Jerzy
542. Szyma Leopold
543. Mikołajowski Franciszek
544. Meusel Piotr
545. Piecha Jan
546. Pasoń Jerzy
547. Liszczyk Jacenty
548. Famula Franciszek
549. Koźlik Ludwik
550. Grzesik Józef za żonę
551. Wojtynas Karol
552. Fabisz Paweł
553. Janiszowski Augustyn
554. Vogiel Juljusz
555. Cholewa Józef
556. Hadamik Karol

557. Jednicki Jerzy
558. Dudek Paweł
559. Wypler Antoni
560. Mika Konstanty
561. Staroszczyk Sylwester
562. Fuchs Paweł
563. Broma Stefan
564. Przegendza Rudolf
565. Salbert Wilhelm
566. Grzesik Józef
567. Marek Emil
568. Broda Augustyn
569. Szymoński Augustyn
570. Maciola Stefan
571. Gongor Alojzy
572. Bryłka Paweł
573. Baron Paweł
574. Urbanek Reinhold
575. Mzyk Teofil
576. Krenciszek Paweł
577. Gruszka Florjan
578. Świerczewski Jan
579. Kołodziej Franciszek
580. Kostorz Karol
581. Aleksa Jan
582. Galbas Filip
583. Krzempek Konrad
584. Kremzer Oton
585. Goczol Alfred
586. Rożański Maks
587. Konsek Walter
588. Szyma Maksymiljan
589. Halama Maksymiljan
590. Wala Karol
591. Heczko Brunon
592. Piecha Henryk
593. Briks Wilhelm
594. Lipka Henryk
595. Honisz Józef
596. Szwarcer Ryszard
597. Mosler Engelbert
598. Krzempek Bernard
599. Skoludek Herbert
600. Kremzer Fryderyk
601. Geisler Jerzy
602. Sakreida Wilhelm
603. Szmatloch Herman
604. Heintze Reinhold
605. Goczol Paweł
606. Paniczek Maks
607. Kuchta Walenty
608. Lelin Artur
609. Sprus Erwin
610. Krótki Robert
611. Chrobok Jerzy
612. Kałuża Franciszek
613. Rurański Wiktor
614. Hahn Jerzy
615. Przybyła Józef
616. Szeliga Waldemar
617. Kotlarz Antoni
618. Szczyrba Paweł
619. Lyszczyna Jerzy
620. Titzman Paweł
621. Ulfik Ryszard
622. Nogły Robert
623. Koszera Paweł
624. Kozok Paweł
625. Kluczniok Alfred
626. Pogoda Augustyn
627. Goj Alfred
628. Grell Józef
629. Zieliński Jerzy
630. Blaszczyk Józef
631. Fischer Wilhelm
632. Bibis Jerzy
633. Miozga Jan
634. Ksionszczyk Jerzy
635. Thim Teodor
636. Schneefuss Maks
637. Krufczyk Alfons
638. Boj Adolf
639. Piechota Alojzy
640. Szygula Albert
641. Holesz Jan
642. Skrzypczyk Jan
643. Herder Artur
644. Suchanek Franciszek
645. Spitol Konrad
646. Michalik Wojciech
647. Christ Jerzy
648. Mańka Wincenty
649. Grzbiela Bernardy
650. Wecker Henryk
651. Kempa Franciszek
652. Franzke Józef
653. Dechert Adolf
654. Szewczyk Józef
655. Poprawa Stanisław
656. Politaj Adolf
657. Kalkowski Franciszek
658. Wilczek Adolf
659. Bartodziej Tomasz
660. Opiela Franciszek
661. Kornas Paweł za żonę
662. Kornas Paweł
663. Tschnerner Eryk
664. Czitz Teodor
665. Respondek Józef
666. Barwaniec Karol
667. Strużyna Ryszard
668. Kamsela Jan
669. Gawlik Józef
670. Mecha Henryk
671. Kostka Józef
672. Schekel Paweł
673. Wons Paweł
674. Englisz Aleksander
675. Grabowski Karol
676. Patron Franciszek
677. Klonek Franciszek
678. Chromik Jan
679. Wrotny Robert
680. Myland Jerzy
681. Haladyn Ryszard
682. Księżyk Franciszek
683. Stachura Stefan
684. Daniel Karol
685. Opiela Hugon
686. Bracki Marcin
687. Golasz Herman
688. Wypol Alojzy
689. Kwaśny Jerzy
690. Wodarczyk Piotr
691. Sojka Wiktor
692. Trzensiok Emanuel
693. Cipa Rafał
694. Wanjek Paweł
695. Gregarek Wilhelm
696. Komor Ernest (
697. Langer Karol
698. Kapuściński Ignacy
699. Gross Roman
700. Lokajczyk Oswald
701. Fuchs Jan
702. Portzek Brunon
703. Bajer Marcin
704. Grabowski Wiktor
705. Waliczek Jan
706. Bomba Paweł
707. Walla Wilhelm
708. Wyżgoł Alfred
709. Niedobecki Alfred
710. Nesterok Maks
711. Wiechoczek Ryszard
712. Maruszczyk Franciszek
713. Gediga Hubert
714. Toborek Franciszek
715. Wrona Józef
716. Meinert Franciszek
717. Zachlod Wilhelm
718. Schwietrz Wilhelm
719. Kamusella Franciszek
720. Marczyk Jan
721. Reiman Augustyn
722. Wohlan Herbert
723. Lukawski Franciszek
724. Tkocz Teodor
725. Kegler Mieczysław
726. Banka Zygfryd
727. Nowak Otton
728. Tacz Leonard
729. Szymański Wilhelm za żonę
730. Szymański Wilhelm
731. Majzel Paweł
732. Majzel Paweł za żonę
733. Quiottek Robert
734. Szymalla Teodor za żonę
735. Szymalla Teodor
736. Zyska Karol
737. Kołodziej Teofil
738. Mańka Jan
739. Hatz Alfred
740. Giemza Teodor
741. Wochnik Paweł
742. Ozdoba Florjan
743. Pampuch Karol
744. Dziamski Jan
745. Lukaszczyk Jan
746. Jokiel Artur
747. Freitag Leopold
748. Jaszurek Roman
749. Wiechoczek Tomasz
750. Lewek Jan
751. Haekel Jerzy
752. Krzisteczko Jan
753. Martin Paweł
754. Wilner Paweł
755. Szeliga Józef
756. Bregula Róża
757. Goly Alojzy
758. Podleśny Augustyn
759. Komander Jan
760. Bithner Lothar
761. Trzcionka Paweł
762. Zimermann Wilhelm
763. Lelin Maksymiljan
764. Ronzoschek Robert
765. Cieślik Józef
766. Koczubik Karol
767. Nawa Teofil
768. Smyczek Paweł
769. Heiduk Alfred
770. Sigmund Franciszek
771. Drużba Łucjan
772. Galbas Henryk
773. Gniełka Erwin
774. Kaniut Paweł
775. Weselski Alojzy
776. Szykowski Augustyn
777. Szubert Alfons
778. Szulc Stefan
779. Czok Emil
780. Kauczur Józef
781. Fryc Ignacy
782. Janik Emanuel
783. Oczko Wilhelm
784. Hauke Wilhelm
785. Szubert Alfred
786. Kotrowski Hubert
787. Surma Paweł
788. Krumbholz Ewald
789. Rusek Piotr
790. Schiwa Stefan
791. Musioł Jan
792. Janik Bernard
793. Małachowski Paweł
794. Muskala Józef
795. Szaton Paweł
796. Cibis Wilhelm
797. Czyrwik Konstanty
798. Oczko Karol
799. Kowacki Aleks., za żonę
800. Wycisk Józef
801. Kaczmarczyk Hubert
802. Szubert Ernest
803. Radolla Maks
804. Rothkegel Józef
805. Skóra Józef
806. Wilk Jan
807. Pytlik Ernest
808. Kosok Franciszek
809. Jureczek Eugeniusz
810. Jureczek Eugenjusz, za żonę
811. Drobisz Paweł
812. Giemza Jan
813. Pietzuch Jerzy
814. Wieczorek Alojzy
815. Heimel Herbert
816. Rainar Wiktor
817. Wilk Józef
818. Kaiserek Jan
819. Rogozik Brunon
820. Śliwka Jan
821. Płonka Józef
822. Broll II Jerzy
823. Heimel Jerzy
824. Gorol Maksymiljan
822. Cofalla Alfons
826. Gruszka Paweł
827. Kałuża Stefan
828. Kalka Józef
829. Schmidt Augustyn
830. Feliks Jan
831. Lippa Józef
832. Łukaszczyk Antoni
833. Kleeman Fryderyk
834. Anioł Paweł
835. Puzik Alfons
836. Englisz Antoni
837. Konieczko Paweł
838. Gabrysz Sylwester
839. Studolka Paweł
840. Kosok Jan
841. Kołodziej Teodor
842. Skiba Jerzy
843. Kuszka Augustyn
844. Cwaja Józef
845. Kilczan Jan
846. Lepczyński Wincenty
847. Bartoszek Jan
848. Cholewa Jan
849. Rudzki Franciszek
850. Lasek Antoni
851. Cholewa Roman
852. Sitko Jan
853. Dura Augustyn
854. Kandziora Karol
855. Kandziora Karol za żonę
856. Kreis Franciszek
857. Krahl Bernard
858. Majzel Grzegorz
859. Brzoska Józef
860. Lissakowski Wilhelm
861. Nowak Paweł
862. Nowak Konrad
863. Jarosz Juljusz
864. Seisel Henryk
865. Sedlag Eryk
866. Czajor Konrad
867. Moskwa Paweł
868. Malaka Jan
869. Kolonko Leon
870. Swadźba Franciszek.
871. Brewka Józef
872. Bocionek Franciszek
873. Pogoda I Maks
874. Boj Jan
875. Zaremba Wincenty
876. Sobieraj Teodor
877. Hatz Benno
878. Dzieza Edmund
879. Jabłoński Ryszard
880. Wolny Paweł
881. Musiał II Jan
882. Kowolik Ewald
883. Michalski Józef
884. Materla Alojzy
885. Tomecki Józef
886. Kalyta Aleksander
887. Pierchala Emil
888. Stoszek Augustyn
889. Pyszny Wiktor
890. Chromik Maks
891. Franka Jerzy
892. Smykała Stanisław
893. Pytel Wilhelm
894. Czok Alojzy
895. Drewniok Franciszek
896. Szmidt Walter
897. Buchwald Oskar
898. Czisch Henryk
899. Wodarz Brunon
900. Śmietana Wilhelm
901. Klein Robert
902. Michatz Alfred
903. Matzek Otton
904. Kretek Karol
905. Dziura Piotr
906. Kruczek Robert
907. Ogrodowczyk Paweł
908. Prost Alojzy
909. Czeka Roman
910. Gluch Franciszek
911. Piskorz Augustyn
912. Zimmermann Augustyn
913. Dehnel Waldemar
914. Sikorz Franciszek
915. Kuczera Eryk
916. Kosz Karol
917. Duch Józef
918. Danysz Emanuel
919. Feliks Wincenty
920. Golor Leon
921. Janecko Jan
922. Klein Alfons
923. Włodarz Maks
924. Tudyka Maks
925. Hudek Franciszek
926. Serafin Emil
927. Kapica Paweł
928. Rutka Wilhelm
929. Konet Jerzy
930. Mnich Filip
931. Korzeniec Karol
932. Pastuszka Jerzy
933. Krajczy Wilhelm
934. Bellok Bernard
935. Jureczek Emil za żonę
936. Jureczek Emil
937. Markewicz Maksymiljan
938. Jaryczewski Leopold
939. Kostka Wilhelm
940. Skunin Eugenjusz
941. Krawiec Henryk
942. Macek Wilhelm
943. Karkoszka Maks
944. Kanica Maksymiljan
945. Juskowiak Stanisław
946. Ficek Henryk
947. Labenski Benon
948. Czakański aJn
949. Mehlich Franciszek
950. Kubicki Augustyn
951. Duda Engelbert
952. Ranik Karol
953. Gawron Franciszek
954. Baron Helmut za Rudolfa Bankę
955. Baron Helmunt za Janinę Bańkównę
956. Berger Eugenjusz
957. Labus Eryk
958. Małysek Jan
959. Martin Józef
960. Wolny Jan
961. Jonczyk Egon
962. Pawletko Piotr
963. Brzezina Teodor
964. Zdrzałek Emanuel
965. Beck Jan
966. Staniczek Józef
967. Menszik Ewald
968. Tkocz Tomasz
969. Ociepka Paweł
970. Bujar Wiktor
971. Kania Alfons
972. Ignacy Augustyn
973. Lenza Bernard
974. Lenza Jan
975. Langosz Karol
976. Cieślik Józef
977. Foks Zygfryd
978. Zier Reinhold
979. Patzon Wilhelm
980. Kupka Franciszek
981. Planecki Jan
982. Figzał Roman
983. Przybylak Franciszek
984. Morawietz Franciszek
985. Morytz Paweł
986. Zaganty Augustyn
987. Siekierka Paweł
988. Czarnecki Alfred
989. Koźlik Henryk
990. Musioł Paweł
991. Lesik Stanisław
992. Kubik Tadeusz
993. Beck Wilhelm
994. Łuczka Szczepan
995. Skiba Józef
996. Kasprowski Antoni
997. Belka Edward
998. Radojewski Jan
999. Tomala Franciszek
1000. Ligenza Jan
1001. Bieniek Paweł
1002. Bugla Alfred
1003. Brzezina Maksymiljan
1004. Smyczek Karol
1005. Babisz Władysław
1006. Król Grzegorz
1007. Maćkowiak Mieczysław
1008. Widera Robert
1009. Horoba Augustyn
1010. Hampel Jerzy
1011. Hoppe Józef
1012. Kowol Alfred
1013. Moskwa Henryk
1014. Wowra Paweł
1015. Plachetka Leopold
1016. Juskowiak Stanisław
1017. Król Ernest
1018. Brombosz Jan
1019. Mazelon Kryspin
1020. Przybylski Tomasz
1021. Tront Teodor
1022. Pawlak Jan
1023. Majzel Franciszek
1024. Kalisz Urban
1025. Adamek Jan
1026. Gregorczyk Edward
1027. Leśny Franciszek
1028. Baron Augustyn
1029. Lampa Paweł
1030. Klimza Józef
1031. Franke Jan
1032. Kubista Karol
1033. Tomala Cyprjan
1034. Klosek Paweł
1035. Smyczek Antoni
1036. Sladczyk Antoni
1037. Achtelik Jan
1038. Nocoń Józef
1039. Bogaczek Jan
1040. Michen Augustyn
1041. Tomczyk Antoni
1042. Przygendza Robert
1043. Kowolik Jerzy
1044. Kubiczek Franciszek
1045. Budnik Franciszek
1046. Augustyn Oskar
1047. Świerk Antoni
1048. Romanowski Jakób
1049. Garbas Józef
1050. Nikel Paweł
1051. Brzozowski Wiktor
1052. Kołodziej Paweł
1053. Janota Franciszek
1054. Skutela Józef
1055. Widera Alfons
1056. Szewior Ryszard
1057. Geisler Józef
1058. Wala Robert
1059. Sobik Oskar
1060. Rzeżucha Jan
1061. Pustelnik Augustyn
1062. Steinert Maks
1063. Szlenzok Jan
1064. Paciok Kazimierz
1065. Wilk Józef
1066. Kowalski Teodor
1067. Pisarek Robert
1068. Olejnik Alfred
1069. Donner Józef.
1070. Latarnik Józef
1071. Mrozek Józef
1072. Orszulik Alfred
1073. Gajda Bolesław
1074. Konieczny Jan
1075. Dragon Jan
1076. Krzakała Ludwik
1077. Saletra Paweł
1078. Perdela Paweł
1079. Nendza Edmund
1080. Seyfarth Ernest
1081. Kostka Maksymiljan
1082. Świerk Alfons
1083. Piechaczek Maks
1084. Stachoń Karol
1085. Maus Brunon
1086. Kotara Karol
1087. Bryś Norbert
1088. Adamicki Herman
1089. Ochman Augustyn
1090. Myszor Antoni
1091. Gruszka Ernest
1092. Krzymyk Augustyn
1093. Wyrwol Wilhelm
1094. Czaja Józef
1095. Aleksa Ludwik
1096. Szafarczyk Wilhelm
1097. Brzozowski Alojzy
1098. Brzozowski Wilhelm
1099. Pruski Jerzy
1100. Sośnica Józef
1101. Moryś Franciszek
1102. Wilczyński Andrzej
1103. Ruczka Adolf
1104. Świecznik Antoni
1105. Urbas Konstanty
1106. Stronik Eryk
1107. Gola Herman
1108. Szulc Bartłomiej
1109. Skowronek Jan
1110. Wojtyczka Wilhelm
1111. Adamek Adalbert
1112. Sobik Jerzy
1113. Ibrom Oskar
1114. Kaźmierczak Stefan
1115. Lazaj Mateusz
1116. Malcherek Norbert
1117. Knittel Alfred
1118. Glinka Wilhelm
1119. Bibrzycki Paweł
1120. Gesior Bernard
1121. Galetzka Jan
1122. Siewior Rudolf
1123. Imiolczyk Alojzy
1124. Klimczyk Ignacy
1125. Borys Teofil
1126. Rogowski Paweł
1127. Kuschke Augustyn
1128. Blyszcz Walenty
1129. Hartost Jan
1130. Wycik Emil
1131. Adamik Franciszek
1132. Niejodek Augustyn
1133. Tim Józef
1134. Hadyk Jan
1135. Siemiński Jan
1136. Michalik Klemens
1137. Ebisz Jerzy
1138. Ebisz Jerzy
1139. Bogacki Henryk
1140. Machnik Tomasz
1141. Grutza Wiktor
1142. Nossol Eryk
1143. Schendzielorz Jan
1144. Dufek Robert
1145. Gielza Wiktor
1146. Baryla Franciszek
1147. Pyka Jan
1148. Kandziora Józef
1149. Nowara Alojzy
1150. Mondry Ludwik
1151. Duda Ryszard
1152. Fudala Zygfryd
1153. Klose Alfred
1154. Schuster Wilhelm za żonę
1155. Bubalik Stefan
1156. Oczko Józef
1157. Barwicki Paweł
1158. Kandzia Wilhelm
1159. Wiechoczek Brunon
1160. Bryś Paweł
1161. Berulla Józef
1162. Niesielski Józef
1163. Kulawik Józef
1164. Sgolik Wawrzyn
1165. Krafczyk Antoni
1166. Rischke Jerzy
1167. Michla Alojzy
1168. Kostorz Eryk
1169. Warzecha Florjan
1170. Wyżgoł Paweł
1171. Tront Antoni
1172. Kalinowski Maks
1173. Marek Bernard
1174. Kawalec Roman
1175. Czeszko Paweł
1176. Drobik Antoni
1177. Urbaczka Teodor
1178. Majowski Józef
1179. Peczyński Edmund
1180. Kobza Ignacy
1181. Ruśniok Józef
1182. Kubisz Alfred
1183. Kopiec Franciszek
1184. Zymła Ludwik
1185. Mikołajczyk Stanisław
1186. Maleika Jerzy
1187. Tyrtania Jan
1188. Główka Maks
1189. Paluch Sylwester
1190. Pniok Adam
1191. Muras Franciszek
1192. Mikuda Antoni
1193. Rychold Paweł
1194. Globisz Antoni
1195. Morys Roman
1196. Halama Walter
1197. Florjan Jan
1198. Herok Szczepan
1199. Krop Jan
1200. Gola Józef
1201. Błażejczak Tomasz
1202. Czwojdziński Walenty
1203. Kiełbasa Jan
1204. Sontag Franciszek
1205. Lepiarz Józef
1206. Pieczka Jerzy
1207. Mikołajczyk Franciszek
1208. Żelazny Franciszek
1209. Ospara Wojciech
1210. Włoka Maks
1211. Basiak Łucjan
1212. Knop Jerzy
1213. Bujar Paweł
1214. Wojtek Konrad
1215. Dambok Jan
1216. Kandzia Jan
1217. Chodzba Franciszek
1218. Kroczek Antoni
1219. Zemła Jan
1220. Goik Paweł
1221. Galiosz Wiktor
1222. Gołdek Paweł
1223. Hanusik Tomasz
1224. Hamala Józef
1225. Sikora Józef
1226. Mandel Jan
1227. Skubacz Alfons
1228. Kowalczyk Józef
1229. Szemkowski Józef
1230. Krzymyk Roman
1231. Bas Piotr
1232. Psyk Jan
1233. Bas Antoni
1234. Slensok Maks
1235. Duda Walter
1236. Barcik Franciszek
1237. Seemann Edward
1238. Piekacz Albert
1239. Krupa Alfons
1240. Gołombek Artur
1241. Jureczko Józef
1242. Wons Ewald
1243. Bartocha Alojzy
1244. Muziała Antoni
1245. Grabowski Franciszek
1246. Chwolka Józef
1247. Kajzerek Teodor
1248. Gruszka Fryderyk
1249. Pogoda Henryk
1250. Darin Gwidon
1251. Woźnica Jerzy
1252. Przywarka Piotr
1253. Rybarek Emanuel
1254. Richter Eryk
1255. Richter Eryk, za żonę
1256. Cyl Jan
1257. Fröhlich Józef
1258. Piwon Wilhelm
1259. Keidera Paweł
1260. Olejnik Alojzy
1261. Matera Paweł
1262. Jurek Paweł
1263. Giemsa Jan
1264. Garbas Józef
1265. Jarzombek Józef
1266. Duda Henryk
1267. Setnik Paweł
1268. Urban Fryderyk
1269. Suchanek Wincenty
1270. Donnerstag Antoni
1271. Masson Maks
1272. Ochudło Józef
1273. Kandziora Franciszek
1274. Kirmiss Eryk
1275. Kasprzyk Franciszek
1276. Brom Józef
1277. Bańczyk Antoni
1278. Lorek Augustyn
1279. Broncel Franciszek
1280. Kazek Antoni
1281. Radomski Paweł
1282. Schikowski Karol
1283. Ibrom Józef
1284. Madejski Michał
1285. Kokot Franciszek
1286. Grabara Paweł
1287. Swientek Gerhard
1288. Muszkiet Antoni
1289. Woźniak Walenty
1290. Lasota Izydor
1291. Skoda Wiktor
1292. Langrzik Józef
1293. Stosz Wiktor
1294. Grzondziel Alojzy
1295. Mika Franciszek
1296. Miśliwiec Karol
1297. Hanko Wiktor
1298. Warzecha Walter
1299. Śniegoń Teofil
1300. Ciomber Edward
1301. Adamik Wincenty
1302. Goofert Fryderyk
1303. Smolnik Wilhelm
1304. Pożański Karol
1305. Kern Tadeusz
1306. Klimek Eryk
1307. Brzezina Adolf
1308. Augustin Alfred
1309. Cwajkowski Paweł
1310. Podkowa Jan
1311. Cichon Wawrzyniec
1312. Reschka Adolf
1313. Łysy Karol
1314. Pisarek Henryk
1315. Krakowczyk Józef
1316. Seemann Jan
1317. Kliks Stanisław
1318. Rajtor Pius
1319. Zaja Józef
1320. Strekbein Jerzy
1321. Widera Józef
1322. Janik Jan
1323. Szarek Wincenty
1324. Szmandra Rajnhold
1325. Księżyk Wiktor
1326. Przechertka Stanisław
1327. Kempa Franciszek
1328. Fizia Edmund
1329. Baron Antoni
1330. Klois Konrad
1331. Klaczek Jan
1332. Wróbel Jan
1333. Krzykała Paweł
1334. Horoba Albin
1335. Langos Piotr
1336. Mikolajewski Aleksander
1337. Sosinka Józef
1338. Nowakowski Wilhelm
1339. Mazur Walenty
1340. Lepiorz Alfred
1341. Mehlbauer Erwin
1342. Suffner Paweł
1343. Cholewa Paweł
1344. Machaczyk Jan
1345. Siekierka Augstyn
1346. Krzysztofowicz Franciszek
1347. Szmajduch Erwin
1348. Kupny Józef
1349. Franka Herman
1350. Warkocz Franciszek
1351. Knop Józef
1352. Kawa Franciszek
1353. Rataj Gerhard
1354. Pechan Emil
1355. Bober Wilhelm
1356. Mozgol Jan
1357. Filusz Józef
1358. Furdzik Augustyn
1359. Potrawa Ludwik
1360. Wyrwa Wojciech
1361. Niezgoda Jan
1362. Kłoska Maksymiljan
1363. Szaton Wincenty
1364. Wacławczyk Herman
1365. Czyż Jan
1366. Franik Engelbert
1367. Poloczek Paweł
1368. Macioszek Zygfryd
1369. Klimek Jan
1370. Hadryś Ignacy
1371. Koźlik Piotr
1372. Hojka Antoni
1373. Michalski Jan
1374. Mol Jan
1375. Krzyżowski Augustyn
1376. Zaczkowski Wilhelm
1377. Grysko Wiktor
1378. Hojka Franciszek
1379. Lyczok Francszek
1380. Klinkowicz Piotr
1381. Fogel Jerzy
1382. Malcherczyk Tomasz
1383. Pietrzyk Alfred
1384. Gajek Paweł
1385. Klima Wincenty
1386. Bromboszcz Henryk
1387. Meyer Józef
1388. Wojtyczka Adalf
1389. Grygoracki Franciszek
1390. Krawczyk Wilhelm
1391. Jeleń Alfons
1392. Kotzian Jakób
1393. Skrabania Tomasz
1394. Kuc Piotr
1395. Belka Józef
1396. Przybylski Bernard
1397. Bielaczek Piotr
1398. Szmata Jan
1399. Zawada Piotr
1400. Wawrzyniak Ignacy
1401. Kozela Franciszek
1402. Badura Maks
1403. Szerzyna Paweł
1404. Geineder Fryderyk
1405. Wyrwich Paweł
1406. Kochut Walter
1407. Ludwig Brunon
1408. Nocoń Jan
1409. Nowak Józef
1410. Kott Wincenty
1411. Klimas Wiktor
1412. Smolnik Stanisław
1413. Treffon Paweł
1414. Kwil Józef
1415. Lebioda Paweł
1416. Hirschka Henryk
1417. Mieliński Jan
1418. Chorowski Alfred
1419. Łach Józef
1420. Strzelczyk Konrad
1421. Bernard Józef
1422. Frey Jerzy
1423. Czarnecki Alfred
1424. Kafier Antoni
1425. Wygasz Wiktor
1426. Kolezok Paweł.
1427. Wacławek Piotr
1428. Pietruszka Walenty
1429. Mateja Wiktor
1430. Ogaza Wilhelm
1431. Schreyer Karol
1432. Ćwiklak Karol
1432. Szczepański Stanisław
1433. Nowak Emil
1434. Garbacz Antoni
1435. Zmarzły Franciszek
1436. Polewka Paweł
1437. Świerk Bernard
1438. Wróbel Józef
1439. Matera Jerzy
1440. Pyka Franciszek
1441. Czyż Robert
1442. Świtała Jan
1443. Osadnik Antoni
1444. Strzoda Karolina
1445. Kunce Walter
1446. Thienel Jerzy
1447. Śliwka Alfred, za żonę
1448. Jarzyna Jan
1449. Bańczyk Karol
1450. Larysz Jan
1451. Szuła Teodor
1452. Morys Jerzy, za żonę
1453. Skolik Piotr
1454. Grabowski Jan
1455. Paniczek Robert
1456. Bujar Feliks
1457. Ciszak Józef
1458. Polok Wilhelm
1459. Kohler Roman
1460. Dorda Franciszek
1461. Mitschke Wilhelm
1462. Bensz Paweł
1463. Widera Alfons
1464. Sobota Ryszard
1465. Sobota Alfred
1466. Malurdy Augustyn
1467. Morys Jerzy

1468. Droszcz Rudolf
1469. Moj Jan
1470. Juretko Jerzy
1471. Bąk Tomasz
1472. Holesz Alojzy
1473. Pientek Franciszek
1474. Bachmiński Teodor
1475. Jutrowski Marjan
1476. Lenart Franciszek
1477. Szynol Franciszek
1478. Racult Józef
1479. Racult Józef, za żonę
1480. Pawusz Leon
1481. Bartos Wilhelm
1482. Kaczer Jan
1483. Musioł Wilhelm
1484. Wypiór Jan
1485. Myszur Ludwik
1486. Wróbel Franciszek
1487. Beck Teodor
1488. Steinert Alojzy
1489. Zier Paweł
1490. Orszulik Emil
1491. Widera Franciszek
1492. Skubacz Augstyn
1493. Klecha Piotr
1494. Potyka Emil
1495. Mitas Emil
1496. Szynol Józef
1497. Szwagier Teodor
1498. Stokłosa Alojzy
1499. Wagner Edward
1500. Wieczorek Andrzej
1501. Lubosz Edmund
1502. Olszówka Paweł
1503. Kurpas Augustyn
1504. Gołąbek Paweł
1505. Skubała Paweł
1506. Szrajer Jan
1507. Mateja Franciszek
1508. Mikołajewski Alfons
1509. Staszek Franciszek
1510. Stasik Jan
1511. Gatner Edward
1512. Heinrich Józef
1513. Fizia Franciszek
1514. Mnich Michał
1515. Wieczorek Herman
1516. Tomala Wiktor
1517. Kupka Wiktor
1518. Morcinek Robert
1519. Detko Konstanty
1520. Kaworek Karol
1521. Lepich Józef
1522. Narloch Jerzy
1523. Woisch Paweł, za żonę

HUTA KRÓLEWSKA

WW. PP.

1. Łazarewicz Jerzy, inż.
2. Marquardt Eryk, inż.
3. Turski Stanisław, inż.
4. Ufnalewski Bogusław, inż.
5. Michalewski Stefan, inż.
6. Czyglik Natan, inż.
7. Gajda Jerzy
8. Moroń Franciszek
9. Goszyc Reinhold
10. Wypich Maksymiljan
11. Adamek Robert
12. Kondziela Maksymiljan
13. Szmydko Łucja
14. Baier Karol
15. Kucharz Jerzy
16. Müller Ottokar
17. Ligoń Karol
18. Ganczarski Jerzy
19. Pisarski Leonard
20. Mirański Paweł
21. Drabik Alojzy
22. Mrohs Stefan
23. Rieger Eryk
24. Krawczyk Roman
25. Zadlok Karol
26. Jaskólski Józef
27. Kokot Augustyn
28. Menszczyzna Teodor
29. Dering Robert
30. Morciniec Stanisław
31. Wawrzyczek Gertruda
32. Fach Karol
33. Gerlich Norbert
34. Kufka Józef
35. Piecuch Jan
36. Bick Alfred
37. Ganobis Edward
38. Joszonek Franceszek
39. Blaut Stanisław
40. Lesch Adolf
41. Świerc Paweł
42. Bednarek Paweł
43. Fürst Walter
44. Dyga Eryk
45. Tomecki Eryk
46. Kabus Józef
47. Bluschke Władysław
48. Szlappa Franciszek
49. Bielski Franciszek
50. Mazanek Eugenjusz
51. Hefner Alojzy
52. Poloczek Ryszard
53. Wons Franciszek
54. Chleborz Antoni
55. Koniecko Alojzy
56. Roncoszek Gabryel
57. Karwasiecki Karol
58. Maniura Rejnold
59. Badziura Jerzy
60. Makiołka Wilibald
61. Herbst Wilhelm
62. Walocha Ryszard
63. Mädler Kurt
64. Gebauer Melchior
65. Tkocz Ludwik
66. Kasperczyk Franciszek
67. Potyka Augustyn
68. Galke Karol
69. Sarnes Karol
70. Skóra Jerzy
71. Osadnik Hieronim
72. Werner Jerzy
73. Kubitza Ryszard
74. Ulka Robert
75. Białas Bernard
76. Niglo Wilhelm
77. Dudek Stefan
78. Nacha Paweł
79. Jabłoński Henryk
80. Kaczmarczyk Franciszek
81. Drzysga Jan
82. Drozd Karol
83. Przesdziuk Augustyn
84. Drzenzla Paweł
85. Czerny Adolf
86. Danisz Waldeman
87. Mięsopust Alojzy
88. Bednarek Emil
89. Polczyk Ryszard
90. Dekert Józef
91. Wykrota Stefan
92. Steżała Roch
93. Christoph Emil
94. Klapetek Maksymiljan
95. Krisz Ferdynand
96. Lasociński Władysław
97. Czekalla Wiktor
98. Gollik Ernest
99. Koronowski Alojzy
100. Langner Franciszek
101. Schmidt Oskar
102. Kołodziejczyk Alfons
103. Chrobok Jan
104. Chrobok Jan
105. Pelka Józef
106. Clehosz Paweł
107. Bomba Maksymiljan
108. Snyrka Józef
109. Spyrka Józef

ODDZIAŁ MARTENY

110. Michalski Engelbert
111. Sapleta Emanuel
112. Kaszlik Wilhelm
113. Smiolczyk Franciszek
114. Zettelmann Jan
115. Franke Paweł
116. Wichary Józef
117. Malcher Maks
118. Wojtaszka Kazimierz
119. Popek Adolf
120. Popek Adolf
121. Szewczyk Edward
122. Wojtynek Piotr
123. Liberka Franciszek
124. Pilot Teodor
125. Imach Wiktor
126. Osadnik Ewald
127. Kubyszek Józef
128. Bulu Paweł
129. Kunik Antoni
130. Graborz Teodor
131. Lorek Henryk
132. Golla Hubert
133. Blida Nikodem
134. Blida Nikodem
135. Pietryk Augustyn
136. Pietryk Augustyn
137. Kozioł Antoni
138. Kozioł Antoni
139. Urbaniak Michał
140. Blondzik Paweł
141. Zok Brunon
142. Ludowicz Francszek
143. Wypich Paweł
144. Rudnik Jan
145. Czmok Antoni
146. Bartkowiak Franciszek
147. Woźnica Adam
148. Sadys Jan
149. Słotoś Leopold
150. Urbańczyk Jan
151. Drzymała Stefan
152. Schliwig Jan
153. Kowol Franciszek
154. Ligoń Wincenty
155. Lindel Fryderyk
156. Szymczas Ignacy
157. Szymczak Ignacy
158. Moczygemba Stanisław
159. Kubas Adolf
160. Helisz Paweł
161. Sobek Rudolf
162. Kwiatkowski Stanisław
163. Gogolin Edmund
164. Imiołczyk Jan
165. Imiołczyk Jan
166. Czaja Izydor

WALCOWNIE

167. Zelder Leopold
168. Pasternak Paweł
169. Rurański Franciszek
170. Gogolin Paweł
171. Pisula Franciszek
172. Juszonek Alfons
173. Fröhlich Karol
174. Wohs Józef
175. Stelmach Franciszek
176. Rduch Józef
177. Płonka Wiktor
178. Jaromin Jan
179. Paszek Teofil
180. Pańczyk Karol
181. Sobania Michał
182. Krupa Alfred
183. Krzyż Paweł
184. Skupiński Adam
185. Pawlas Brunon
186. Wawroszek Józef
187. Bról Augustyn
188. Kandzia Paweł
189. Przybyła Paweł
190. Radziejowski Ryszard
191. Skrzypiec Edmund
192. Cichoń Alfred
193. Ocylok Stanisław
194. Labisz Eryk
195. Parketny Franciszek
196. Zelder Erwin
197. Vogt Teofil
198. Pyrek Wawrzyniec
199. Podhial Teofil
200. Nowak Franciszek
201. Mrozek Jakób
202. Mazur Robert
203. Kańdzia Stefan
204. Śmieszkol Józef
205. Pikulik Maks
206. Zinja Augustyn
207. Klahr Karol
208. Widera Antoni
209. Grzesik Jan
210. Gryzik Jerzy
211. Maciejewski Józef
212. Nowak Paweł
213. Waluszek Gerhard
214. Siegers Jan
215. Szeja Stefan
216. Zubert Wilhelm
217. Szottan Maks
218. Kuder Ignacy
219. Drzisga Antoni
220. Zawisło Walenty
221. Dendra Augustyn
222. Poremba Jerzy
223. Smieja Franciszek
224. Czapla Teodor
225. Szmajduch Teodor
226. Myrczik Alfred
227. Kosmala Gertruda
228. Grobiec Franceszek
229. Michalski Antoni
230. Kawdzioch Paweł
231. Oczko Wiktor
232. Meinert Paweł
233. Szwierc Paweł
234. Nowak Jan
235. Japtok Paweł
236. Plewnia Jerzy
237. Wojciechowski Ludwik
238. Mzyk Jan
239. Sladczyk Józef
240. Panicz Karol
241. Klich Franciszek
242. Mańka Maks
243. Bednarz Karol
244. Maciej Wiktor
245. Marcisz Stefan
246. Wawroszek Emil
247. Skwara Jan
248. Zogłowek Karol
249. Malcher Maksymiljan
250. Pluskwik Herbert
251. Langer Wiktor
252. Szymala Józef
253. Plaza Emanuel
254. Maczoła Jan
255. Mrzyk Konstanty
256. Kopyciok Ignacy
257. Smolik Antoni
258. Bryłka Alojzy
259. Hadamiec Paweł
260. Szmidt Franciszek
261. Szurawa Reinhold
262. Skwara Paweł
263. Maciejczyk Maksymiljan
264. Szuszczyk Józef
265. Kicia Józef
266. Stompor Jan
267. Odoj Wilhelm
268. Olszówka Wilhelm
269. Koj Karol
270. Halek Konrad
271. Gola Arnold
272. Kozub Jan
273. Horoba Teodor
274. Dyla Urban
275. Ochman Alfons
276. Wojciechowski Jerzy
277. Skrzypek Alojzy
278. Skrzypek Alojzy
279. Potyka Franciszek
280. Spałek Franciszek
281. Placzek Paweł
282. Grzesik Jan
283. Rothe Juljusz
284. Wons Paweł
285. Brom Józef
286. Przykuła Ryszard
287. Walczuch Piotr
288. Kowalski Walter
289. Szczurek Augustyn
290. Kempa Herman
291. Biniek Edward
292. Kandzia Emanuel
293. Krzenciesza Henryk
294. Pyka Piotr
295. Piekacz Sylwester
296. Sowka Alojzy
297. Nalepa Jerzy
298. Kus Jerzy
299. Swierczek Karol
300. Tyszkowski Kazimierz
301. Hurek Jan
302. Wręczycki Zygmunt
303. Kowolik Józef
304. Cierpioł Jerzy
305. Randziok Józef
306. Ptak Karol
307. Pośpiech Augustyn
308. Preis Karol
309. Cwielony Franciszek
310. Kowalczyk Augustyn
311. Wehowski Engelbert
312. Baingo Jerzy
313. Czok Paweł
314. Łukawski Jerzy
315. Pietrucha Emil
316. Job Jerzy
317. Szolc August
318. Nowak Fryderyk
319. Buchwald Fryderyk
320. Stanienda Berthold
321. Szczypa Ewald
322. Musioł Wilhelm
323. Bartsch Stefan
324. Bregula Antoni
325. Januszek Józef
326. Pogorzałek Jan
327. Moczydłowy Wilhelm
328. Nowak Karol
329. Poloczek Emil
330. Jaintner Alojzy
331. Maron Paweł
332. Dyga Józef
333. Zawierucha Walenty
334. Gajda Józef
335. Kerzek Ernest
336. Imiołczyk Karol
337. Mohr Gerhard
338. Janik Franceszek
339. Kowalski Paweł
340. Kopitz Otton
341. Czok Franciszek
342. Marek Fryderyk
343. Nowak Ignacy
344. Dubiel Maks
345. Fuggol Henryk
346. Koj Teodor
347. Kapias Andrzej
348. Kapica Piotr
349. Plona Jan
350. Kaniut Wiktor
351. Zymmela Jan
352. Moczydławy Franciszek
353. Nowak Henryk
354. Spiewczyk Leon
355. Müller Robert
356. Książko Jan
357. Tomecki Paweł
358. Kaniut Franciszek
359. Pielesz Paweł
360. Stanik Jan
361. Czarnecki Stanisław
362. Kunski Jan
363. Malcher Augustyn
364. Zipik Józef
365. Wacałwek Franciszek
366. Trzebik Ludwik
367. Gawlista Brunon
368. Grützner Jan
369. Kucia Emil
370. Szoch Paweł
371. Sniobek Józef
372. Ilski Józef
373. Koj II Paweł
374. Settnik Jan
375. Klyta Józef
376. Schottke Karol
377. Hryniewiecki Władysław
378. Grutza Paweł
379. Rüdiger Edward
380. Kowalczyk Henryk
381. Potempa August
382. Kette Paweł
383. Kroczek Karol
384. Siwek Franciszek
385. Lubecki Teodor
386. Wręczycki Stefan

WIELKIE PIECE

387. Szostok Jerzy
388. Brzozowski Jan
389. Bauke Robert
390. Jończyk Leon
391. Deszczka Maksymiljan
392. Bacia Franciszek
393. Stachowitz Jan
394. Sobczak Tomasz
395. Cofałka Jan
396. Krawiec Wilhelm
397. Bautsch Jerzy
398. Kotalla Paweł
399. Leśniok Franciszek
400. Bienias Jerzy
401. Kowaletz Józef
402. Bulla Jan
403. Wiktor Reizewitz
404. Mika Edmund
405. Dworaczek Wiktor
406. Kosmala Rudolf
407. Zarzyna Franciszek
408. Waniek Jerzy
409. Sładkowski Stefan
410. Pastuszka Józef
411. Lork Wilhelm
412. Kosmala Piotr
413. Kajnert Paweł
414. Manschagen Hugon
415. Gdawiec Henryk
416. Pasternok Erik
417. Piegsa Wincenty
418. Skupisz Aleksander
419. Nowak Henryk
420. Lork Oton
421. Jamitzki Maks
422. Kopel Józef
423. Kiklas Karol
424. Wójcik Józef
425. Ogiermann Paweł
426. Glombik Augustyn
427. Otremba Jerzy
428. Kotula Jan
429. Notzoń Teodor
430. Kozubek Franciszek
431. Kuder Józef
432. Kupny Piotr
433. Lukoszek Walenty
434. Goik Heliodor
435. Pokuta Jan
436. Przybyła Jan
437. Serafin Franciszek
438. Placzek Antoni
439. Kaczmarczyk Teodor
440. Karlewicz Stanisław
441. Rękosiewicz Czesław
442. Durynek Alfons
443. Mandla Jerzy
444. Gigla Alfons
445. Poloczek Józef
446. Dykta Karol
447. Thomala Wilhelm
448. Hellfajer Tomasz
449. Bednarek Alfons
450. Goliński Otton
451. Lindner Szymon
452. Jagła Jan
453. Hajduk Jan
454. Piekacz Józef
455. Lisen Teodor
456. Sobbota Walenty
457. Mandzik Jerzy
458. Kubitzek Paweł
459. Kostka Stanisław
460. Konka Jerzy
461. Jarek Alojzy
462. Kazubik Augustyn
463. Skrzypiec Wiktor
464. Bujoczek Walenty
465. Krain Antoni
466. Thomalla Rajnhord
467. Kulus Bernard
468. Bartoszek Alfons
469. Drozdziok Alojzy
470. Goldynk Antoni
471. Niedurny Karol
472. Ilys Emanuel
473. Dzierzok Franciszek
474. Jan Lemański
475. Szram Józef
476. Niewidok Józef
477. Niewidok Paweł
478. Wolny Jan
479. Kucharczyk Alfons
480. Hys Robert
481. Wiór Jan
482. Śliwa Albert
483. Faj Józef
484. Hermann Józef
485. Niesytko Wincenty
486. Brodziak Józef
487. Zawoda Robert
488. Baron Franciszek
489. Bak Tomasz
490. Barwich Fryderyk
491. Otto Jerzy
492. Marszałek Edward
493. Pielot Józef
494. Tomala Jan
495. Kobyłka Franciszek
496. Gajzler Jerzy
497. Koza Paweł
498. Janikowski Alofns
499. Skalbaniok Wilhelm
500. Król Augustyn
501. Olejniczak Jakób
502. Hadasz Wiktor
503. Janik Paweł
504. Skorupa Alojzy
505. Malorny Edward
506. Haberstroch Jan
507. Bogacki Augustyn
508. Niewidok Jan
509. Tomas Wilhelm
510. Mandzik Paweł
511. Kafka Józef
512. Maciola Alfons
513. Prundzioch Franciszek
514. Król Adolf
515. Dragon Walenty
516. Nosoń Augustyn
517. Janczyk Brunon
518. Szlapa Teofil
519. Harasim Fryderyk
520. Białas Franciszek
521. Dudała Jan
522. Figna Franciszek

KUŹNIA

523. Dratwa Jan
524. Gajda Józef
525. Nowak Ryszard
526. Koza Paweł
527. Machulec Teodor
528. Furmann Jan
529. Makowski Antoni
530. Nowak Henryk
531. Mrzyk Alojzy
532. Dudzik Antoni
533. Strokosz Alfons
534. Pietroniec Piotr
535. Szoltysek Fryderyk
536. Wolny Alojzy
537. Kaczmarek Walenty
538. Niedurny Erik
539. Małolepszy Ignacy
540. Kucik Paweł
541. Fiola Franciszek
542. Zając Michał
543. Gertig Walter
544. Mzyk Jan
545. Gazda Franciszek
546. Kubosz Teodor
547. Meinert Alojzy

TOKARNIA

548. Milek Leon
549. Malorny Józef
550. Braedel Franciszek
551. Łukaszkiewicz Wilhelm
552. Pryszcnic Hubert
553. Knap Bernard
554. Gruhn Henryk
555. Stelmach Emil
556. Jurok Ludwik
557. Sówka Jan
558. Gustaw Ryszard
559. Borówka Stefan
560. Kubica Alfred
561. Foryta Teodor
562. Kandora Alfred
563. Radziejowski Jerzy
564. Bukowski Teodor
565. Norek Józef
566. Kowalski Gerhard
567. Eidam Franciszek
568. Prysnic Herman
569. Koschig Ryszard
570. Kotula Paweł
571. Guzy Leon
572. Jaskółka Józef
573. Czapla Augustyn
574. Gollik Brunon

RÓŻNE ODDZIAŁY

575. Kuźnik Jan
576. Pelka Tomasz
577. Loch Konstanty
578. Borszcz Paweł
579. Mateja Jan
580. Holesz Franciszek
581. Dylla Herman
582. Jelito Józef
583. Śliwa Franciszek
584. Pilot Ignacy
585. Hetner Maks
586. Heczko Ernest
587. Bula Stanisław
588. Streckbein Teodor
589. Borek Szczepan
590. Köhler Rudolf
591. Sobek Antoni
592. Pasternok Konrad
593. Banasz Andrzej
594. Pasieka Karol
595. Motzko Jan
596. Kadłubski Karol
597. Anioł Erik
598. Urbański Karol
599. Smieszkol Wiktor
600. Rak Wiktor

HUTA POKÓJ

WW. PP.

1. Jarosz Tadeusz
2. Gerlich Jan
3. Sławik Jan
4. Wojtek Jerzy
5. Galus Maks
6. Dreja Florjan
7. Bronder Aleksander
8. Lakota Franciszek
9. Ludwig Paweł
10. Komander Paweł
11. Zając Jerzy
12. Kucharczyk Karol
13. Klimek Walter
14. Kozik Karol
15. Kurzeja Antoni
16. Kornas Jerzy
17. Król Brunon
18. Kamieński Ludwik
19. Kozubek Jan
20. Knopp Jerzy
21. Klossek Henryk
22. Staneczek Wojciech
23. Sławik Herman
24. Skiba Apolinary
25. Szengdzielorz Piotr
26. Szudeja Bernard
27. Jeziorski Józef
28. Jasiński Antoni
29. Dworok Ryszard
30. Paszek Wilhelm
31. Nowak Ryszard
32. Jarosz Józef
33. Rojek Adolf
34. Tatura Alfred
35. Elias Reinhold
36. Dudek Konstanty
37. Długosz Franciszek
38. Goczalik Wincenty
39. Suchoplujew Iwan
40. Wilczek Antoni
41. Paluch Jan
42. Wolny Jan
43. Bittner Eryk
44. Konopak Augustyn
45. Wadula Karol
46. Lampka Alojzy
47. Szincel Jan
48. Hanuszikewicz Emil
50. Urbaczka Łucjan
50. Gałędziok Rudolf
51. Małkowski Karol
52. Grymel Augustyn
53. Jeziorny Antoni
54. Plachetka Augustyn
55. Ceglarek Tomasz
56. Orszulik Jerzy
57. Prządka Tomasz
58. Paluch Józef
59. Pogoda Henryk
60. Badura Paweł
61. Świerzy Jan
62. Malkusz Ryszard
63. Wengrzyk Paweł
64. Fic Jerzy
65. Dziuba Paweł
66. Grzyska Piotr
67. Piechniczek Rudolf
68. Moron Józef
69. Myśliwiec Jan
70. Zalder Paweł
71. Wodarz Jan
72. Rolnik Roman
73. Newrzela Alfons
74. Gałązka Antoni
75. Kubina Paweł
76. Oleś Jan
77. Krupa Antoni
78. Furgoł Augustyn
79. Bindacz Józef
80. Baron Oskar
81. Olekszyk Piotr
82. Mazur Leon
83. Palus Teofil
84. Wolany Wilhelm
85. Wypler Wilhelm
86. Jeziorski Engelbert
87. Blacha Piotr
88. Schmidt Stefan
89. Haase Karol
90. Śmietana Franciszek
91. Rzepczyk Jan
92. Knopp Franciszek
93. Grzegorczyk Paweł
94. Globisz Walenty
95. Krzywania Michał
96. Ćwielong Alfred
97. Szikowski Herman
98. Kazubek Paweł
99. Stężały Wiktor
100. Kołodziej Henryk
101. Wysocki Paweł
102. Pieczka Paweł
103. Paluch Franciszek
104. Buszka Augustyn
105. Adamski Jan
106. Matonia Józef
107. Sładek Franciszek
108. Krawiec Henryk
109. Gähler Emil
110. Waloszek Paweł
111. Obłączek Józef
112. Olszowski Jan
113. Goczol Józef
114. Plachetka Paweł
115. Kaczmarczyk Paweł
116. Noparlik Fryderyk
117. Hajduk Franciszek
118. Ciemięga Paweł
119. Lakota Augustyn
120. Barton Ludwik
121. Stanek Gerard
122. Spałek Karol
123. Cieślak Antoni
124. Czyż Józef
125. Müller Franciszek
126. Szymik Gerard
127. Krawczyk Franciszek
128. Gorgol Karol
129. Pientka Ignacy
130. Drankiewicz Jan
131. Zelosko Reinhold
132. Pelka Franciszek
133. Rother Ernest
134. Wieczorek Jan
135. Sziotka Ryszard
136. Szymik Adolf
137. Buszka Karol
138. Świtała Józef
139. Czernik Walenty
140. Pawlica Alojzy
141. Widuch Piotr
142. Bolenda Engelbert
143. Gajdzik Michał
144. Gawron Ernest
145. Gielza Alojzy
146. Wadasz Stefan
147. Szweblik Franciszek
148. Rudawski Paweł
149. Kołodziej Jan
150. Nimptsek Jan
151. Mrzyk Paweł
152. Twardenga Albert
153. Frydek Roman
154. Szneider Alfons
155. Pietruszka Paweł
156. Szymczyk Jerzy
157. Romanczyk Alfred
158. Zobel Bernard
159. Wróbel Karol
160. Dudek Roman
161. Krzon Oskar
162. Szweblik Józef
163. Walerus Alojzy
164. Rochel Ludwik
165. Oczko Paweł
166. Ciupa Antoni
167. Glombik Wilhelm
168. Rajca Jerzy
169. Fuchs Franciszek
170. Szopa Stefan
171. Skórka Emil
172. Groma Paweł
173. Gawron Józef
174. Copp Alojzy
175. Steidten Izydor
176. Musioł Henryk
177. Kokot Ignacy
178. Kołodziej Maks
179. Szostok Józef
180. Króliczek Henryk
181. Kuligowski Stanisław
182. Wróbel Jerzy
183. Sosna Józef
184. Nalepa Brunon
185. Nijacz Alfons
186. Herisz Izydor
187. Mokros Paweł
188. Drzensla Jerzy
189. Spyra Jan
190. Urbanek Herman
191. Tatura Teofil
192. Cop Augustyn
193. Napieralski Stanisław
194. Gilge Jan
195. Kowolik Paweł
196. Ryrko Franciszek
197. Wałach Józef
198. Rybarz Karol
199. Szefczyk Józef
200. Smolka Herman
201. Kozik Franciszek
202. Gazdowicz Jan
203. Moskała Jan

204. Machnik Klemens
205. Benisz Alfred
206. Ludwig Paweł
207. Miklas Wincenty
208. Jaśniok Teodor
209. Lipina Karol
210. Fajka Ryszard
211. Piotrowski Czesław
212. Weiser Jan
213. Gerlich Edward
214. Duffek Ryszard
215. Burek Józef
216. Rolnik Paweł
217. Mitrenga Wincenty
218. Kudlik Feliks
219. Wilk Alojzy
220. Dubiel Ryszard
221. Krauze Jerzy
222. Szramek Wilhelm
223. Jadasz Franciszek
224. Burczyk Konrad
225. Szostok Paweł
226. Słupik Jan
227. Kocur Paweł
228. Gliński Czesław
229. Burdzik Wilhelm
230. Przodała Jan
231. Nowak Henryk
232. Kada Herman
233. Hajduszek Józef
234. Wiercioch Jan
235. Newrzela Edward
237. Horst Paweł
238. Zdebel Hubert
239. Pawelek Karol
240. Stronczywilk Engelbert
241. Widera Teodor
242. Jarzyna Józef
243. Komander Antoni
244. Rogon Józef
245. Marek Robert
246. Zerkowski Zygmunt
247. Cuber Augustyn
248. Płaczek Robert
249. Wałach Herman
250. Makselon Ewald
251. Hadula Józef
252. Mikosz Rudolf
253. Janyga Ernest
254. Waloszek Józef
256. Kruza Paweł
257. Szeja Paweł
258. Widera Alojzy
259. Hoinka Feliks
260. Wawoczny Ignacy
261. Kurbel Wojciech
262. Duda Ignacy
263. Klyta Karol
264. Wiencek Robert
265. Stania Karol
266. Błaszczyk Antoni
267. Niedurny Piotr
268. Kampka Paweł
269. Kalus Emil
270. Wiench Jan
271. Godoj Ryszard
272. Osadnik Wilhelm
273. Krypczyk Henryk
274. Nowara Paweł
275. Szäfer Karol
276. Holeczek Wilhelm
277. Werner Karol
278. Wieczorek Ludwik
279. Krzysteczko Alfons
280. Magiera Adolf
281. Zyzik Wiktor
282. Zuchta Paweł
283. Harwig Karol
284. Polok Emil
285. Piela Franciszek
286. Kałytka Franciszek
287. Osadnik Jerzy
288. Wałach Jerzy
289. Niesłowny Jan
290. Holeczek Paweł
291. Ostrowski Alojzy
292. Knopp Jerzy
293. Klimas Stanisław
294. Smolorz Ernest
295. Brzenczek Ryszard
296. Rogosz Augustyn
297. Student Piotr
298. Brabański Eryk
299. Pluczyk Antoni
300. Gryc Antoni
301. Bandzioch Jan
302. Masson Wilhelm
303. Augustyn Józef
304. Jabłonka Reinhold
305. Nowara Karol
306. Kapuściok Wincenty
307. Mazur Maks
308. Karkoszka Piotr
309. Palos Antoni
310. Szaton Franciszek
311. Boronowski Teodor
312. Marek Eryk
313. Knopp Paweł
314. Pluczyk Oton
315. Cwielong Józef
316. Kuchta Konstanty
317. Onderka Fryderyk
318. Osadnik Roman
319. Plaza Wilhelm
320. Dolezol Józef
321. Krotofil Franciszek
322. Ciupa Emil
323. Mollek Wiktor
324. Labus Józef
325. Dźwigol Jan
326. Wowrosz Jan
327. Rzepka Jan
328. Balcerzak Stefan
329. Gawron Jan
330. Strzoda Paweł
331. Szynol Tomasz
332. Połoczek Paweł
333. Szewczyk Józef
334. Gajza Antoni
335. Stempień Stefan
336. Włoka Józef
337. Oblonczek Jan
338. Baron Paweł
339. Matuszczyk Walter
340. Ceglarek Antoni
341. Heiderski Karol
342. Sziffczyk Franciszek
343. Halupczok Paweł
344. Andrzejewski Ignacy
345. Gojny Roman
346. Nawrat Paweł
347. Waniek Józef
348. Piechaczek Augustyn
349. Przybyła Jerzy
350. Spałek Paweł
351. Knapik Marceli
352. Wadula Alojzy
353. Szafraniec Augustyn
354. Domin Alojzy
355. Weleda Józef
356. Stania Jan
357. Kaczmarczyk Bolesław
358. Sobota Józef
359. Brachman Herman
360. Siemianowski Józef
361. Wojtyna Paweł
362. Glosnek Adolf
263. Dąbrowa Franciszek
364. Kopiec Konrad
365. Dragon Augustyn
366. Bieniek Tomasz
367. Kokoszka Paweł
368. Niemiec Jan
369. Olec Artur
370. Piechaczek Jan
371. Grochla Eryk
372. Zapart Edmund
373. Gansera Wilhelm
374. Mlotzek Gerard
375. Lokietek Franciszek
376. Groborz Ludwik
377. Bednarek Paweł
378. Wałach Paweł
379. Depta Leon
380. Teiner Józef
381. Rusek Józef
382. Szczygieł Herman
383. Oguza Jan
384. Spyrka Maks
385. Wałach Alojzy
386. Lanuszny Józef
387. Laksander Józef
388. Pethe Emil
389. Wycisk Izydor
390. Roskorz Herman
391. Mazurek Brunon
392. Broda Augustyn
393. Hadasz Paweł
394. Szyma Leon
395. Mleczko Paweł
396. Pudełko Józef
397. Holeczek Wincenty
398. Baron Jan
399. Walus Edward
400. Mycka Maks
401. Bartoszek Wiktor
402. Gajdzik Karol
403. Złoto Edmund
404. Stefek Jerzy
405. Czech Jan
406. Pawlus Paweł
407. Kuzia Jan
408. Juranek Paweł
409. Boriński Józef
410. Hein Teofil
411. Grala Ignacy
412. Wołowski Adolf
413. Klaus Józef
414. Pustelnik Jan
415. Leitmund Maks
416. Wyleżoł Józef
417. Stanoszek Teodor
418. Kalus Feliks
419. Krawczyk Leon
420. Szostok Jerzy
421. Łakomy Stefan
422. Florjan Franciszek
423. Król Wiktor
424. Hänsel Ernest
425. Pośpieszczyk Ryszard
426. Szware Jan
427. Krawczyk Eryk
428. Kuzia Józef
429. Jokiel Jan
430. Jokiel Jan
431. Suda Józef
432. Kusz Paweł
433. Dziwisz Robert
434. Wieczorek Jan
435. Breguła Paweł
436. Imiela Paweł
437. Niedziela Edward
438. Cyganek Augustyn
439. Parot Franciszek
440. Kalwar Józef
441. Perszka Jan
442. Szymik Edmund
443. Paluch Stefan
444. Gwóźdź Emil
445. Pastuszka Jan
446. Grohs Jerzy
447. Pluta Jan
448. Feliks Franciszek
449. Maksym Józef
450. Myśliwczyk Wilhelm
451. Kozak Konstanty
452. Steuer Józef
453. Paramanow Aleksander
454. Marczewski Wincenty
455. Szopa Franciszek
456. Wadula Karol
457. Lopatecki Maks
458. Tkocz Wilhelm
459. Bakenak Stanisław
460. Szołtysek Leon
461. Golek Paweł
462. Jakóbowski Jan
463. Sternal Franciszek
464. Kujon Walter
465. Tondera Paweł
466. Mrozek Adolf
467. Fojcik Michał
468. Piontek Paweł
469. Adamczyk Piotr
470. Sich Robert
471. Mazurek Herman
472. Wodok Ryszard
473. Górski Cyprjan
474. Lang Jerzy
475. Jeziorski Gotfryd
476. Radziuch Paweł
477. Gacka Ryszard
478. Macha Robert
479. Czech Jan
480. Mazurek Franciszek
481. Monkol Robert
482. Dudek Franciszek
483. Szostok Karol
484. Kaiser Wilhelm
485. Pastuszka Hubert
486. Niewiadomski Jan
487. Roch Romuald
488. Swoboda Józef
489. Śmierć Gerard
490. Chwałek Jerzy
491. Szmidt Jerzy
492. Dragon Józef
493. Pawlik Józef
494. Korzeniec Brunon
495. Chlebosz Józef
496. Bierski Emanuel
497. Trzensimiech Józef
498. Kaźmierczak Stanisław
499. Przypadło Wilhelm
500. Dziwisz Robert
501. Kucharczyk Karol
502. Dunietz Wincenty
503. Kusz Paweł
504. Protzek Paweł
505. Kachel Paweł
506. Czaja Jan
507. Krawczyk Robert
508. Nowak Jan
509. Działek Józef
510. Staneczek Eryk
511. Hutsz Franciszek
512. Szopa Karol
513. Owczarek Herbert
514. Ciupała Jan
515. Kopański Teodor
516. Newrzela Henryk
517. Marczok Wilhelm
518. Bis Albert
519. Cibis Augustyn
520. Mientus Jan
521. Gimala Józef
522. Świeca Józef
523. Fitza Franciszek
524. Bartoszek Józef
525. Blaut Bernard
526. Wacławik Franciszek
527. Niesłony Walter
528. Lossa Henryk
529. Kurpanik Henryk
530. Niemczyk Jerzy
531. Jurczak Wacław
532. Knapik Adolf
533. Kowolik Józef
534. Nowara Wilhelm
535. Wolf Jan
536. Badura Franciszek
537. Kornas Józef
538. Niemczyk Jan
539. Kucharczyk Eryk
540. Nowak Karol
541. Stężały Jan
542. Kubicki Jan
543. Mazurek Leon
544. Skopp Ernest
545. Urbas Wilhelm
546. Rogowski Augustyn
547. Król Jerzy
548. Weirauch Albert
549. Brablich Henryk
550. Toman Antoni
551. Matonia Wilhelm
552. Szendzielorz Ernest
553. Król Teodor
554. Żydek Gerard
555. Famula Antoni
556. Niedurny Engelbert
557. Zulder Józef
558. Mierzwiak Herman
559. Mienkisz Emanuel
560. Korzeniec Augustyn
561. Michalik Franciszek
562. Hudzik Józef
563. Gałąska Albert
564. Materla Ryszard
565. Spałek Jan
566. Mazurek Edmund
567. Brzoska Antoni
568. Czekaj Antoni
569. Kołodziej Walter
570. Kozak Konstanty
571. Nowak Karol
572. Zając Jerzy
573. Dreja Florjan
574. Rogowski Augustyn
575. Sładek Franciszek
576. Skiba Apolinary
577. Mrozek Adolf
578. Gross Jerzy
579. Grymel Augustyn
580. Fic Jerzy
581. Krawiec Henryk
582. Pastuszka Hubert
583. Tatura Alfred
584. Gorgol Karol
585. Kaczmarczyk Paweł
586. Gerlich Jan
587. Rolnik Roman
588. Musioł Teodor
589. Miękota Teodor
590. Józek Teodor
591. Błaszczyk Maks
592. Sławik Franciszek
593. Ręka Wiktor
594. Wolnik Franciszek
595. Lipa Juljusz
596. Janota Franciszek
597. Kołodziej Ignacy
598. Janek Franciszek
599. Respondek Jan
600. Glenszczyk Edward
601. Stanko Walenty
602. Skóra Jan
603. Rudek Edward
604. Zając Filip
605. Chrapka Roman
606. Fisz Franciszek
607. Szaforz Paweł
608. Marcy Henryk
609. Pawełczyk Karol
610. Moj Józef
611. Zachlod Joachim
612. Mrozek Wiktor
613. Klar Józef
614. Kołodziej Wilhelm
615. Pająk Paweł
616. Maciołek Michał
617. Holeczko Wilhelm
618. Sadzikowski Henryk
619. Lenek Wincenty
620. Szeithauer Maks.
621. Kandziora Wilhelm
622. Adamczak Franciszek
623. Żydek Wilhelm
624. Bartsch Jan
625. Gawlik Jan
626. Mazur Jan
627. Szlossarek Jan
628. Stanienda Jan
629. Napieralski Walenty
630. Latka Konrad
631. Mehlich Paweł
632. Kaszyca Jan
633. Kliks Stefan
634. Sojka Józef
635. Kempny Ryszard
636. Baer Alojzy
637. Federowicz Józef
638. Stankiewicz Stanisław
639. Federowicz Stanisław
640. Tomczok Józef
641. Drankiewicz Jan
642. Sitko Jan
643. Kubica Jan
644. Tragier Stanisław
645. Danch Teodor
646. Buchowski Józef
647. Rajtor Paweł
648. Baer Jan
649. Kempny Karol
650. Piernikarczyk Hubert
651. Błaszczyk Józef
652. Lipok Józef
653. Mika Henryk
654. Świerczyna Józef
655. Mrosek Paweł
656. Gajda Melchior
657. Sieniada Jerzy
658. Gomoluch Tomasz
659. Zając Jan
660. Namysło Józef
661. Lenek Andrzej
662. Kostka Jan
663. Koczar Paweł
664. Szczyrka Augustyn
665. Polok Stefan
666. Szymczak Józef
667. Chwiołka Wincenty
668. Szklany Paweł
669. Kamiński Franciszek
670. Herisz Teofil
671. Michałek Edmund
672. Wichary Maks.
673. Kłosek Edward
674. Grzesik Alfons
675. Tomaszczyk Józef
676. Krawczyk Piotr
677. Richter Jan
678. Pietrowski Leonard
679. Rogosz Ernest
680. Piechaczek Antoni
681. Domin Jerzy
682. Serwonski Władysław
683. Mundry Karol
684. Chmiel Jan
685. Kołodziej Antoni
686. Brychcy Antoni
687. Szyroki Leon
688. Stymal Augustyn
689. Włosek Francszek
690. Mytzka Józef
691. Niesporek Franciszek
692. Pietrowski Paweł
693. Grymeł Karol
694. Sidło Franciszek
695. Bembenek Franciszek
696. Dubała Jan
697. Cipa Teodor
698. Miś Franciszek
699. Barcik Władysław
700. Beruda Jan
701. Rybczyński Stefan
702. Wojtała Józef
703. Gauza Józef
704. Ludwik Ewald
705. Burzik Robert
706. Mycka Piotr
707. Szneider Jan
708. Pauder Emanuel
709. Wałach Józef
710. Godoj Alfred
711. Lebek Paweł
712. Chwistek Wojciech
713. Dylus Konrad
714. Nowak Franciszek
715. Dudek Ryszard
716. Jaworski Wiktor
717. Parot Józef
718. Blochel Emil
719. Płonka Jerzy
720. Sziwczyk Jerzy
721. Ciupa Franciszek
722. Leksy Teodor
723. Koza Konrad
724. Michalik Paweł
725. Jarzyna Wincenty
726. Kubaty Herbert
727. Baborski Augustyn
728. Głombek Alojzy
729. Himmel Piotr
730. Krzysteczko Teodor
731. Pander Konstanty
732. Wawrzynek Roman
733. Widera Konrad
734. Niedziela Augustyn
735. Noworzyn Wilhelm
736. Reinert Serafin
737. Opeldus Paweł
738. Bukalski Antoni
739. Pantke Wilhelm
740. Klampko Antoni
741. Helmiński Franciszek
742. Szymik Edward
743. Klimek Edward
744. Bombik Franciszek
745. Józkowiak Franciszek
746. Zgoda Józef
747. Kmieciński Ludwik
748. Owczarek Edmund
749. Janota Paweł
750. Wróbel Antoni
751. Staniczek Emil
752. Kuczera Alojzy
753. Rataj Brunon
754. Bieagński Herman
755. Wandzik Augustyn
756. Baborski Paweł
757. Socha Emanuel
758. Rzytki Stanisław
759. Główka Rudolf
760. Nych Jan
761. Burzywoda Ryszard
762. Majchrzak Ignacy
763. Wolski Władysław
764. Kubica Adolf
765. Szarla Paweł
766. Karger Otton
767. Herysz Józef
768. Hermański Jan
769. Dzięcioł Eustachy
770. Wolnik Jerzy
771. Panusz Wilhelm
772. Pakosz Ryszard
773. Drażyk Jan
774. Wojtała Franciszek
775. Bronny Gerard
776. Beck Wilhelm
777. Krzikowski Robert
778. Jakubczyk Józef
779. Morgała Franciszek
780. Napieralski Sylwester
781. Sich Augustyn
782. Bolenda Edward
783. Sikora Rajmund
784. Pyszny Ulrich
785. Fiołka Franciszek
786. Labus Jerzy
787. Nowak Jan
788. Śmiałek Paweł
789. Owczarek Augustyn
790. Stondzik Paweł
791. Zyzik Edward
792. Sznura Jerzy
793. Tomzik Józef
794. Główka Alojzy
795. Sowa Alojzy
796. Misiewicz Antoni
797. Kosmol Franciszek
798. Gowin Roman
799. Pyka Paweł
800. Lipich Augustyn
801. Wieczorek Maks.
802. Michalski Ignacy
803. Grzegorzyca Alfred
804. Koziołek Alfred
805. Jendrysiak Jan
806. Gajda Robert
807. Marciniak Antoni
808. Kara Franciszek
809. Gawron Jan
810. Anioł Józef
811. Polok Piotr
812. Mzyk Józef
813. Kałuża Wincenty
814. Kosmol Jan
815. Buchta Henryk
816. Marszalik Alfons
817. Slany Jan
818. Michalski Augustyn
819. Lissok Leon
820. Rudzki Wilhelm
821. Kulik Beorthold
822. Osmanczyk Jerzy
823. Pytlik Edmund
824. Szall Konrad
825. Drzymała Jan
826. Kral Alojzy
827. Szramek Ludwik
828. Hanuszkiewicz Wilhelm
829. Lysek Herman
830. Szczygieł Ignacy
831. Lacheta Wilhelm
832. Weis Jerzy
833. Galasik Jan
834. Akciński Jan
835. Franiel Ryszard
836. Leksy Paweł
837. Domin Rysztrd
838. Hylla Robert
839. Steuer Paweł
840. Lysek Alfred
841. Strużyna Józef
842. Bugiel Augustyn
843. Weis Alfons
844. Teichgräber Ryszard
845. Gross Alojzy
846. Gansera Augstyn
847. Cuber Jan
848. Kuzia Jan
849. Dawid Wilhelm
850. Szudy Mieczysław
851. Sikora Józef
852. Szulc Józef
853. Gogolin Franciszek
854. Blaucik Emil
855. Rückert Jan
856. Pilich Piotr
857. Michna Antoni
858. Sajosz Kazimierz
859. Walenczyk Jan
860. Górecki Emanuel
861. Czok Augustyn
862. Kura Franciszek
863. Walczuch Günter
864. Hajduk Stefan
865. Szczygieł Szczepan
866. Noparlik Jan
867. Dziambor Antoni
868. Helmys Oskar
869. Marek Karol
870. Dudek Józef
871. Ziegler Franciszek
872. Grzyb Ignacy
873. Michałek Stanisław
874. Siwiora Jan
875. Sznura Jan
876. Lowitzer Wilhelm
877. Brylka Henryk
878. Kuntze Emil
879. Zimnik Karol
880. Zdebel Kilhelm
881. Ciężkowski Jerzy
882. Migdoł Ignacy
883. Jarzyna Maks.
884. Kupka Antoni
885. Czupała Piotr
886. Czerwiński Maks.
887. Świerc Paweł
888. Potyka Ignacy
889. Gryszczyk Piotr
890. Osadnik Jan
891. Walczuch Wiktor
892. Zachlod Augustyn
893. Skworc Konrad
894. Hajduk Jan
895. Buczek Ernest
896. Herisz Ryszard
897. Ksionżek Izydor
898. Kalabis Jan
899. Richter Konrad
900. Zieliński Józef
901. Kurka Konrad
902. Jarzombek Jan
903. Jaskółka Stanisław
904. Polok Alojzy
905. Jarzyna Emil
906. Pawlica Oskar
907. Drzazga Franciszek
908. Piela Tomasz
909. Kozlik Józef
910. Tomczak Michał
911. Rusecki Jan
912. Krzon Herman
913. Kandziora Ewald
914. Bron Jerzy
915. Namysło Paweł
916. Hindera Jan
917. Studnik Alojzy
918. Krawczyk Jan
919. Iwański Paweł
920. Hajduk Józef
921. Sneliński Jakób
922. Pietrzak Jan
923. Kopton Rudolf
924. Skorupa Robert
925. Bogucki Tomasz
926. Kosecki Bernard
927. Michalik Maks.
928. Harc Brunon
929. Neumen Franciszek
930. Rak Paweł
931. Król Jan
932. Szymczak Władysław
933. Gebauer Alfred
934. Kuczera Reinhold
935. Rojek Jan
936. Kapuściok Jan
937. Zajok Franciszek
938. Mikosz Paweł
939. Kuchta Józef
940. Loskot Herman
941. Nosek Paweł
942. Prochota Paweł
943. Orlitz Franciszek
944. Wyciślik Piotr
945. Wróbel Leopold
946. Szymik Karol
947. Kubista Franciszek
948. Donieczka Jan
949. Schmidt Wilhelm
950. Garbas Paweł
951. Skowronek Edward
952. Przybyła Tomasz
953. Bismor Franciszek
954. Wróż Helmont
955. Dziuk Wiktor
956. Wypior Ryszard
957. Besler Franciszek
958. Marczok Franciszek
959. Konieczny Leon
960. Kocur Franciszek
961. Ryszka Józef
962. Pietrek Hugon
963. Korzeniec Augustyn
964. Szweda Franciszek
965. Protzek Paweł
966. Głomb Konstanty
967. Szafranek Karol
968. Motyka Stefan
969. Bielica Wojciech
970. Szopa Augustyn
971. Polok Augustyn
972. Polak Alfons
973. Sobeczko Franciszek
974. Żurek Marceli
975. Broda Wincenty
976. Glagla Jerzy
977. Wolczyk Tomasz
978. Wilkus Jan
979. Płachetka Michał
980. Moron Konrad
981. Prokop Paweł
982. Dusiel Stefan
983. Błaszczok Franciszek
984. Kowolik Augustyn
985. Jeziorowski Tomasz
986. Buchała Teodor
987. Szramek Teofil
988. Newrzela Henryk, za żonę
989. Błaszczok Konstanty
990. Żydek Paweł
991. Matlok Jerzy
992. Potempa Jan
993. Szandrach Brunon
994. Czapla Augustyn
995. Mroncz Edmund
996. Król Franciszek
997. Brzezina Józef
998. Kander Paweł
999. Hosz Alfred
1000. Hassa Izydor
1001. Borkowy Jan
1002. Podejma Piotr
1003. Sroka Wojciech
1004. Gajda Wiktor
1005. Niechcioł Emil
1006. Stier Ernest
1007. Kozik Maks.
1008. Leszik Antoni
1009. Bziuk Herbert
1010. Popenda Stefan
1011. Wodarz Józef
1012. Trzęsiok Franciszek
1013. Böhnisz Jan
1014. Kansy Roman
1015. Drewniak Karol
1016. Leksy Maciej
1017. Pohla Józef
1018. Klima Emil
1019. Horzonek Karol
1020. Trzensimiech Jerzy
1021. Bauschek Paweł
1022. Kotusz Edmund
1023. Miśko Florjan
1024. Dawia Maks.
1025. Szeja Jan
1026. Nitsche Józef
1027. Wanot Józef
1028. Skiba Karol
1029. Jadasz Franciszek
1030. Czaja Józef
1031. Tkocz Wiktor
1032. Holeczek Herman
1033. Oleś Franciszek
1034. Wiesebach Jan
1035. Poplutz Alojzy
1036. Szubert Eryk
1037. Krahl Alfred
1038. Niechcioł Augustyn
1039. Wadula Feliks
1040. Bralich Józef
1041. Boronski Jan
1042. Adamik Franciszek
1043. Czech Piotr
1044. Kozak Józef
1045. Rydrych Ludwik
1046. Skornia Jan
1047. Praczka Eugenjusz
1048. Michalik Ryszard
1049. Cypris Augustyn
1050. Kistella Ingacy
1051. Borys Maks
1052. Wyrwich Paweł
1053. Gerlich Adolf
1054. Hanuszkiewicz Jerzy
1055. Krzewina Jan
1056. Morciniec Ewald
1057. Sladczyk Rudolf
1058. Onderka Kurt
1059. Banert Karol
1060. Binczyk Florjan
1061. Michałek Antoni
1062. Brzenczek Wiktor
1063. Macioszek Wiktor
1064. Stycz Jerzy
1065. Bartocha Wilhelm
1066. Jędrzejowski Franciszek
1067. Janas Leopold
1068. Hope Paweł
1069. Buczek Teofil
1070. Gania Jan
1071. Przybyła Paweł
1072. Bienek Wiktor
1073. Szczodron Jerzy
1074. Setnik Leopold
1075. Świerzy Ryszard
1076. Żurek Paweł
1077. Kocur Paweł
1078. Glombik Ludwik
1079. Janota Wincenty
1080. Polk Augustyn
1081. Koźlik Leonard
1082. Kubiczek Wilhelm
1083. Niemczyk Alfred
1084. Bachur Wasyl
1085. Cieśla Antoni
1086. Greif Paweł
1087. Martin Franciszek
1088. Nowak Jan
1089. Walkusz Feliks
1090. Wróbel Franciszek
1091. Czernetzki Bernard
1092. Bura Emil
1093. Wróbel Franciszek
1094. Gąsior Henryk
1095. Konopek Teodor
1096. Kudła Jerzy
1097. Leitmond Wiktor
1098. Kleczka Tomasz
1099. Szpilka Wiktor
1100. Kroworz Teodor
1101. Pustelnik Wincenty
1102. Barton Wilhelm
1103. Różyczka Oton
1104. Roczniok Ernest
1105. Szopka Piotr
1106. Puszhaus Wilhelm
1107. Gajda Adam
1108. Gruszka Ludwik
1109. Pustelnik Aleksander
1110. Leitmond Leon
1111. Leitmond Józef

1112. Dąbrowski Ryszard
1113. Wiencek Juljusz
1114. Schubert Herman
1115. Nitsche Jerzy
1116. Siwik Jan
1117. Wroncz Konrad
1118. Klose Franciszek
1119. Polok Józef
1120. Stochnioł Jan
1121. Ochman Roman
1122. Kowalski Stanisław
1123. Kandora Karol
1124. Mosler Ryszard
1125. Góra Piotr
1126. Mycka Józef
1127. Wieczorek Augustyn
1128. Wilczek Alojzy
1129. Prusko Wincenty
1130. Kuzia Konstanty
1131. Pyka Antoni
1132. Frychel Ignacy
1133. Hanuszkiewicz Wilhelm
1134. Heiter Roman
1135. Kliks Sylwester
1136. Banduch Józef
1137. Groworek Józef
1138. Szostok Eryk
1139. Stosz Emil
1140. Wieher Józef
1141. Hoinka Feliks
1142. Brzenczek Ryszard
1143. Knopp Paweł
1144. Wowrosz Jan
1145. Student Piotr
1146. Reinert Korneljusz
1147. Gwóźdź Grzegorz
1148. Weleda Józef
1149. Mosler Florjan
1150. Kocur Paweł
1151. Wiertelorz Franciszek
1152. Ciężki Stanisław
1153. Świeca Jan
1154. Ciupała Paweł
1155. Sobczyk Emil
1156. Łaby Jerzy
1157. Beck Piotr
1158. Dragon Augustyn
1159. Niesporek Augustyn
1160. Christ Edward
1161. Gläser Walter
1162. Wieczorek Jan
1163. Trencik Franciszek
1164. Pustelnik Jerzy
1165. Hadamik Wilhelm
1166. Thoma Florjan
1167. Neugebauer Józef
1168. Franz Józef
1169. Kowalski Piotr
1170. Strokosz Józef
1171. Sarnes Adam
1172. Heidenreich Ryszard
1173. Kistella Augustyn
1174. Rother Józef
1175. Janota Józef
1176. Paul Ryszard
1177. Malisz Franciszek
1178. Czoik Wiktor
1179. Gazda Jerzy
1180. Kowalczyk Jan
1181. Wilk Wilhelm
1182. Kamczyk Walenty
1183. Malikowski Franciszek
1184. Piegsa Piotr
1185. Thiemel Bernard
1186. Wansfeld Franciszek
1187. Schmidt Antoni
1188. Piela Paweł
1189. Borys Franciszek
1190. Sodoman Wilhelm
1191. Tischbierek Emil
1192. Szkucznik Karol
1193. Lipka Paweł
1194. Saternus Adolf
1195. Malisz Jan
1196. Paszek Paweł
1197. Lorenczyk Herman
1198. Badura Teodor
1199. Zając Erhard
1200. Seidel Paweł
1201. Pastuszka Franciszek
1202. Bąk Herman
1203. Geilke Antoni
1204. Piecuch Paweł
1205. Nowak Henryk
1206. Nowara Karol
1207. Kozik Paweł
1208. Strzempek Ryszard
1209. Sikora Jan
1210. Malisz Jerzy
1211. Brzenczek Józef
1212. Janyga Teodor
1213. Magiera Ernest
1214. Mansfeld Ryszard
1215. Cypris Józef
1216. Blania Paweł
1217. Molenda Jan
1218. Bednorz Paweł
1219. Michalski Augustyn
1210. Pieczka Ryszard
1221. Stronczek Alojzy
1222. Janyga Józef
1223. Glados Piotr
1224. Kleinert Jan
1225. Kocyjan Teodor
1226. Białon Antoni
1227. Pawlak Andrzej
1228. Mosler Maks
1229. Komandzik Antoni
1230. Titz Emanuel
1231. Pilchowski Jan
1232. Brenner Edward
1233. Piecuch Waldemar
1234. Pilozik Wilhelm
1235. Nawrath Józef
1236. Kaczmarczyk Paweł
1237. Kroker Emil
1238. Maruszczyk Józef
1239. Aurutszan Andrzej
1240. Madla Maks
1241. Gremlowski Karol
1242. Kania Jerzy
1243. Ciupka Adam
1244. Czapla Antoni
1245. Polap Jan
1246. Magiera Franciszek
1247. Solga Franciszek
1248. Kandora Antoni
1249. Szymura Teodor
1250. Pycha Jerzy
1251. Piontek Jan
1252. Bartsch Józef
1253. Poledniok Ludwik
1254. Hoinka Franciszek
1255. Ulbrich Karol
1256. Anioł Karol
1257. Strużyna Ernest
1258. Banduch Jan
1259. Pawlica Jan
1260. Krawczyk Karol
1261. Pyplacz Fryderyk
1262. Niebrój Teodor
1263. Skorupa Emil
1264. Mikosz Paweł
1265. Bolenda Ryszard
1266. Pyka Alfred
1267. Tondera Wilhelm
1268. Wypler Wiktor
1269. Kampa Wiktor
1270. Szwarc Franciszek
1271. Swoboda Paweł
1272. Przewłoka Jan
1273. Pośpieszczyk Józef
1274. Hampel Brunon
1275. Strzebniok Franciszek
1276. Rother Augustyn
1277. Brzoza Jan
1278. Rudner Wilhelm
1279. Skrzypczak Józef
1280. Gieza Jan
1281. Nowak Paweł
1282. Suchan Paweł
1283. Kalus Józef
1284. Brenner Józef
1285. Breisa Jan
1286. Duda Florjan
1287. Sonsała Paweł
1288. Szymik Teodor
1289. Zielonka Józef
1290. Noculak Feliks
1291. Dybała Henryk
1292. Weihs Józef
1293. Dzierla Ludwik
1294. Pośpieszczyk Wiktor
1295. Padrok Ryszard
1296. Brenner Karol
1297. Sich Paweł
1298. Frey Augustyn
1299. Klimek Roman
1300. Artl Gerard
1301. Oblonczyk Rufin
1302. Knopik Franciszek
1303. Szik Ignacy
1304. Brauner Teofil
1305. Rogowski Engelbert
1306. Badura Augustyn
1307. Ciomplik Robert
1308. Groborz Wiktor
1309. Kotusz Herbert
1310. Cwielong Augustyn
1311. Jabczyński Zygmunt
1312. Zemla Adam
1313. Nowak Stanisław
1314. Maksym Jan
1315. Kotusz Herbert, za żonę
1316. Stanik Rudolf
1317. Góra Antoni
1318. Pyrskała Karol
1319. Nikolas Antoni
1320. Wielik Augustyn
1321. Pantke Wilhelm
1322. Kremser Franciszek
1323. Müller Robert
1324. Cichon Leon
1325. Pantke Paweł
1326. Onderka Ferdynand
1327. Syma Maks
1328. Janota Filip
1329. Maron Augustyn
1330. Pławecki Jan
1331. Moś Juljan
1332. Pisarek Rudolf
1333. Kluczny Józef
1334. Marcol Józef
1335. Cop Gustaw
1336. Nocon Jan
1337. Żurawka Franciszek
1338. Piguła Wojciech
1339. Warcholik Józef
1340. Pławecki Franciszek
1341. Jośko Józef
1342. Weinzettel Jan
1343. Wagner Wincenty
1344. Cipa Wilhelm
1345. Martynowski Paweł
1346. Lipp Piotr
1347. Walocha Ryszard
1348. Solorz Wilhelm
1349. Krzyścik Franciszek
1350. Motzek Antoni
1351. Kocur Józef
1352. Nowak Paweł
1353. Makosz Józef
1354. Kuszka Franciszek
1355. Owczarek Jan
1356. Szymczyk Wiktor
1357. Grella Ryszard
1358. Wodok Adolf
1359. Bogdał Emanuel
1360. Szmandra Franciszek
1361. Skudlik Jan
1362. Fraj Franciszek
1363. God Maks.
1364. Sereda Franciszek
1365. Ciomplik Ignacy
1366. Kubica Henryk
1367. Góralczyk Hubert
1368. Myśliwiec Jan
1369. Zdrzałek Robert
1370. Kansy Józef
1371. Gniozdorz Teodor
1372. Krawczyk Józef
1373. Kluczniok Alfred
1374. Golik Stanisław
1375. Śmiatek Franciszek
1376. Müller Franciszek
1377. Pacult Wiktor
1378. Króliczek Fryderyk
1379. Brzoza Stanisław
1380. Kornecki Artur
1381. Czech Leon
1382. Ogórek Jan
1383. Kusber Piotr
1384. Magiera Jan
1385. Benna Józef
1386. Kulik Alojzy
1387. Russek Antoni
1388. Hendel Józef
1389. Kubica Robert
1390. Czylok Albin
1391. Przybyła Józef
1392. Drobczyk Wilhelm
1393. Bremer Michał
1394. Stosz Teodor
1395. Gawlik Adolf
1396. Buchta Franciszek
1397. Kaczmarczyk Emanuel
1398. Grieger Jerzy
1399. Porwolik Adolf
1400. Fortuna Paweł
1401. Ogórek Paweł
1402. Beracz Brunon
1403. Labisz Robert
1404. Sobczyk Ryszard
1405. Nitsche Jerzy
1406. Szydłowski Paweł
1407. Frey Jan
1408. Nowak Alojzy
1409. Cepert Augustyn
1410. Gruszka Feliks
1411. Kurzawa Wawrzyn
1412. Marek Roman
1413. Breguła Franciszek
1414. Ledwon Paweł
1415. Szyrek Franciszek
1416. Kutuża Wilhelm
1417. Sendobry Józef
1418. Manslik Piotr
1419. Błaszczyk Alfons
1420. Rzepka Józef
1421. Gawron Rudolf
1422. Rduch Karol
1423. Lein Henryk
1424. Lipich Augustyn
1425. Świtała Rudolf
1426. Kubacz Rudolf
1427. Franz Maks
1428. Oblonczyk Franciszek
1429. Domin Alfons
1430. Glombek Franciszek
1431. Waniek Wilhelm
1432. Matuszyński Rudolf
1433. Kozok Ludwik
1434. Sobczyk Edward
1435. Wypiór Karol
1436. Wieczorek Teodor
1437. Mroncz Konrad
1438. Franosz Henryk
1439. Szewczyk Ludwik
1440. Szäfer Paweł
1441. Duda Bernard
1442. Pajonk Józef
1443. Pasieka Jan
1444. Szmidt Wiktor
1445. Brachaczek Wilhelm
1446. Wacholz Stanisław
1447. Szromek Franciszek
1448. Matlok Józef
1449. Matuszczyk Henryk
1450. Stencel Jan
1451. Piechaczek Józef
1452. Szofer Józef
1453. Buczek Ryszard
1454. Bartoszek Jan
1455. Stencel Ignacy
1456. Zus Ryszard
1457. Kowalczyk Józef
1458. Wdowik Jan
1459. Jarkulisz Ryszard
1460. Jarkulisz Paweł
1461. Baron Józef
1462. Smolka Augustyn
1463. Potyka Karol
1464. Szmandra Jan
1465. Kurowski Ignacy
1466. Strużyna Alojzy
1467. Sojka Augustyn
1468. Bartosz Ambroży
1469. Zachłod Herman
1470. Sobczyk Franciszek
1471. Burek Tadeusz
1472. Fritz Franciszek
1473. Pośpiech Jan
1474. Budny Teodor
1475. Aleksa Karol
1476. Woźny Tomasz
1477. Babczyk Franciszek
1478. Krzemyk Ryszard
1479. Lempa Józef
1480. Mandrela Teofil
1481. Oblonk Józef
1482. Niemczyk Wilhelm
1483. Sadura Ignacy
1484. Hajski Alfons
1485. Rybarz Augustyn
1486. Mazeczek Ernest
1487. Szlosarek Jan
1488. Gremel Gustaw
1489. Andrzejewski Antoni
1490. Pysik Stanisław
1491. Andrzejewski Alojzy
1492. Dojas Stanisław
1493. Garus Józef
1494. Prukop Jerzy
1495. Borkowy Maks.
1496. Kopyto Jan
1497. Gierok Piotr
1498. Szydłowski Franciszek
1499. Osiński Stefan
1500. Sobek Jan
1501. Jarzombek Stefan
1502. Wodara Augustyn
1503. Sadura Piotr
1504. Maksym Alfons
1505. Burek Konrad
1506. Laskowiec Franciszek
1507. Mizioch Jan
1508. Szmandra Teodor
1509. Długosz Wilhelm
1510. Rozek Edmund
1511. Barton Wilhelm
1512. Mycka Ryszard
1513. Mleczko Augustyn
1514. Meiser Emanuel
1515. Wojciech Stanisław
1516. Brachaczek Erwin
1517. Maruszczyk Ryszard
1518. Wałach Karol
1519. Klepek Izydor
1520. Skubalski Leszek
1521. Górecki Józef
1522. Wolnik Józef
1523. Dufek Oton
1524. Lipich Alfons
1525. Moszko Paweł
1526. Panthaler Hugon
1527. Kantor Gustaw
1528. Przewłoka Wiktor
1529. Copik Wincenty
1530. Froszt̤ega Mieczysław
1531. Machura Edmund
1532. Krzewski Władysław
1533. Mrotzek Eryk
1534. Świtała Herman
1535. Woźnik Jerzy
1536. Buszka Chrystjan
1537. Cypris Jan
1538. Neubert Ernest
1539. Kuska Paweł
1540. Hamczyk Franciszek
1541. Pastuszek Józef
1542. Wilczek Ryszard
1543. Zwaka Józef
1544. Wit Jan
1545. Tkocz Leon
1546. Niewolnik Stefan
1547. Knapik Karol
1548. Burczyk Jan
1549. Müller Jerzy
1550. Wycisk Edward
1551. Jeziorski Józef
1552. Szołtysek Józef
1553. Kubacz Stefan
1554. Walczak Franciszek
1555. Wuszke Paweł
1556. Bachen Karol
1557. Korbela Antoni
1558. Kuska Rudolf
1559. Wolnik Edward
1560. Bimler Franciszek
1561. Kosel Antoni
1562. Debernitz Emanuel
1563. Kusber Ryszard
1564. Jarzyna Józef
1565. Grzesica Ludwik
1566. Domin Florjan
1567. Fania Alfons
1568. Toborek Brunon
1569. Urbisz Wiktor
1570. Arndt Antoni
1571. Mrozek Alfons
1572. Króliczek Fryderyk
1573. Filla Tomasz
1574. Myśliwiec Antoni
1575. Łubojański Augustyn
1576. Adamczyk Józef
1577. Wortman Stefan
1578. Nawrat Józef
1579. Jordecki Franciszek
1580. Durynek Karol
1581. Seifert Jan
1582. Białas Franciszek
1583. Gallus Hubert
1584. Poremba Jerzy
1585. Lniany Roman
1586. Tomalik Stanisław
1587. Baer Alfons
1588. Baer Eryk
1589. Szołtysek Jerzy
1590. Pregel Franciszek
1591. Biedron Franciszek
1592. Kaniecki Stanisław
1593. Müller Henryk
1594. Glombik Józef
1595. Planetorz Antoni
1596. Kusz Augustyn
1597. Gawiński Jan
1598. Skrzeczek Paweł Adolf
1599. Grzesiok Tomasz
1600. Wojtała Filip
1601. Piecuch Józef
1602. Marcol Paweł
1603. Seifert Leon
1604. Pustelnik Jan
1605. Marciszak Józef
1606. Dreja Alojzy
1607. Stężały Leon
1608. Szneider Wilhelm
1609. Duda Józef
1610. Górecki Franciszek
1611. Glenc Maks
1612. Wielik Stefan
1613. Wujec Ludwik
1614. Brysz Jan
1615. Czysz Wilhelm
1616. Waleczek Ryszard
1617. Tomaszek Władysław
1618. Serwoński Jan
1619. Slotosz Robert
1620. Piątek Jan
1621. Pieles Józef
1622. Jokiel Walenty
1623. Cieplik Franciszek

HUTA BAILDON

WW. PP.

1. Roesner Jerzy
2. Remish Paweł
3. Mitulla Ewald
4. Kuczmera Alfons
5. Holota Ignacy
6. Śniegocki Jan
7. Marek Paweł
8. Gabor Franciszek
9. Mika Alfons
10. Staniczek Edward
11. Czyż Bernard
12. Kowolik Józef
13. Nowak Paweł
14. Knopp Brunon
15. Puterczak Józef
16. Furdzik Augustyn
17. Kaczorek Fryderyk
18. Pyka Karol
19. Kędziora Leon
20. Augustin Karol
21. Klimczak Antoni
22. Kłoda Roman
23. Sieroń Adolf
24. Drągowski Władysław
25. Wichary Ignacy
26. Lubos Fryderyk
27. Kuczera Robert
28. Spiolek Alojzy
29. Lorek Franciszek
30. Wieczorek Józef
31. Kot Franciszek
32. Mikler Wilhelm
33. Brol Augustyn
34. Macherski Edmund
35. Dlubis Józef
36. Guzy Sylwester
37. Papała Augustyn
38. Błaszczyk Józef
39. Wrazidło Karol
40. Faruga Adolf
41. Niemiec Antoni
42. Gemza Maksymiljan
43. Cyganek Teodor
44. Grel Antoni
45. Wicrary Jan
46. Mrowiec Stefan
47. Niemiec Jan
48. Wincek Erik
49. Jaworek Franciszek
50. Przewoźnik Józef
51. Wolny Jan
52. Mika Teofil
53. Kolonko Józef
54. Bryza Walenty
55. Kalkowski Wiktor
56. Niemiec Franciszek
57. Sylla Stanisław
58. Zawisła Antoni
59. Juzkowiak Wawrzyniec
60. Włoka Edmund
61. Holik Tomasz
62. Gwóźdź Jan
63. Komander Augustyn
64. Kania Paweł
65. Kusz Franciszek
66. Krzempek Stefan
67. Buck Augustyn
68. Mucha Ryszard
69. Mamok Edward
70. Nawrocki Józef
71. Klimas Antoni
72. Waluga Augustyn
73. Burczyk Rudolf
74. Spyra Franciszek
75. Mizera Paweł
76. Czuway Józef
77. Węgrzynek Józef
78. Harazin Jan
79. Czogiel Robert
80. Dymarczyk Franciszek
81. Stelmach Edmund
82. Szewczyk Robert
83. Tomalla Ernest
84. Mania Tomasz
85. Maron Franciszek
86. Dziewior Piotr
87. Pietrzyk Paweł
88. Gancorz Paweł
89. Matysiak Robert
90. Błaszczyk Wilhelm
91. Pilch Franciszek
92. Olszówka Paweł
93. Księżyk Jerzy
94. Ziegler Ryszard
95. Kania Maksymiljan
96. Kołodziej Paweł
97. Szikowski Piotr
98. Burda Wojciech
99. Walerowski Kazimierz
100. Wieczorek Michał
101. Nitsz Ryszard
102. Krenzel Wilhelm
103. Dusza Paweł
104. Lackstein Józef
105. Czypionka Piotr
106. Krzyżowski Józef
107. Kos Paweł
108. Balas Adam
109. Kobitz Robert
110. Hertel Alfons
111. Barth Antoni
112. Harazim Jan
113. Plaza Stanisław
114. Jonik Roman
115. Szluze Paweł
116. Gdowiok Jerzy
117. Skupień Maks
118. Kucz Jan
119. Siwek Bronisław
120. Hassa Karol
121. Kotara Jan
122. Stertz Maks
123. Ciba Jan
124. Roskosz Alojzy
125. Marek Władysław
126. Głogowski Emil
127. Szczendzina Franciszek
128. Pradela Jan
129. Białek Ignacy
130. Lampa Roman
131. Woźnik Rudolf
132. Mokry August
133. Adamczyk Alojzy
134. Krzywoń Karol
135. Matuszczyk Jan
136. Staniczek Walenty
137. Wolner Franciszek
138. Koszecki Karol
139. Napieralski Frydolin
140. Jesiak Marcin
141. Fila Jerzy
142. Kolon Franciszek
143. Woźnica Wincenty
144. Kaleja Bernard
145. Nikodem Jan
146. Sobeczek Wiktor
147. Przybyła Jan
148. Szal Józef
149. Białek Władysław
150. Mistygacz Szczepan
151. Koszecki Franciszek
152. Pilot Emil
153. Kałuża Franciszek
154. Kałuża Józef
155. Pawlica Andrzej
156. Sikowski Paweł
157. Drobisz Ludwik
158. Szablicki Ryszard
159. Morawiec Zygfryd
160. Czaja Norbert
161. Oleś Antoni
162. Gotzmann Herman
163. Patalong Jerzy
164. Stysz Ludwik
165. Gettler Rudolf
166. Skornia Augustyn
167. Gacka Izydor
168. Ulczok Józef
169. Gryc Jan
170. Zappa Wilhelm
171. Błaszczyk Ernest
172. Baron Jan
173. Dembski Jan
174. Zezik Paweł
175. Czysz Franciszek
176. Musiał Franciszek
177. Adamczyk Alojzy
178. Gwóźdź Franciszek
179. Labus Wilhelm
180. Herych Alfred
181. Moll Karol
182. Szeja Waldemarak
183. Ritschel Zygmunt
184. Gajda Józef
185. Szpilka Antoni
186. Muszolik Maksymiljan
187. Świaczny Emanuel
188. Grzegorczyk Herbert
189. Piesiur Józef
190. Michalski Konstanty
191. Rysiok Augustyn
192. Staneczko Wiktor
193. Czajor Teodor
194. Poremski Augustyn
195. Ulfik Józef
196. Geisler Paweł
197. Grzebelus Józef
198. Mastelerz Wilhelm
199. Lipok Henryk
200. Gibel Ryszard
201. Manzel Paweł
202. Mrowiec Piotr
203. Zurek Leon
204. Swierc Alojzy
205. Sikora Konrad
206. Kowacz Paweł
207. Janica Piotr
208. Fiszer Rupin
209. Kirschner Wiktor
210. Adamski Paweł
211. Miglus Karol
212. Białek Józef
213. Janecko Donat
214. Rzezik Bernard
215. Stanek Józef
216. Achtelik Alfred
217. Siewior Ernest
218. Podbiór Bernard
219. Pudełko Jan
220. Badura Wiktor
221. Starczok Edward
222. Mrzygłód Wilhelm
223. Czardyboń Karol
224. Kasperczyk Franciszek
225. Wieczorek Jan
226. Pawlok Henryk
227. Zieliński Fryderyk
228. Wróbel Antoni
229. Loch Jan
230. Pigulla Franciszek
231. Pientka Ludwik
232. Janda Wacław
233. Suchanek Marja
234. Karwat Anna
235. Cebulla Annna
236. Walus Marta
237. Szeja Berta
238. Czajor Marja
239. Dufek Karol
240. WróbelMaks
241. Mróz Józef
242. Giebel Rajmond
243. Wedekind Robert
244. Dufek Paweł
245. Hornik Ryszard
246. Lubina Franciszek
247. Pawelczyk Władysław
248. Waclawiak Augustyn
249. Rokicki Stefan
250. Herko Florjan
251. Przybyłka Józef
252. Morawiec Augustyn
253. Sylla Jerzy
254. Rotkowiak Karol
255. Trompka Jerzy
256. Laube Maksymiljan
257. Tobola Brunon
258. Waluga Franciszek
259. Wanczek Teofil
260. Palasz Franciszek
261. Kaczmarczyk Józef
262. Sojka Marja
263. Hanuszkiewicz Stanisław
264. Seidel Józef
265. Waluga Maksymiljan
266. Potempa Franciszek
267. Kołodziej Bernard
268. Król Erhard
269. Jaskulka Wilhelm
270. Piskos Paweł
271. Piątek Walter
272. Hanuszkiewicz Jan
273. Cyrulik Jan
274. Szuster Józef
275. Kowalik Roman
276. Grepel Józef
277. Tometzki Ignacy
278. Boczek Wilhelm
279. Metzner Roman
280. Cnota Józef
281. Miondowicz Edward
282. Kowolik Wilhelm
283. Herman Karol
284. Jochem Wilhelm
285. Wilczek Franciszek
286. Swadźba Alojzy
287. Ulfig Artur
288. Maus Wilhelm
289. Wajda Rudolf
290. Pytel Józef
291. Sojka Wilhelm
292. Hasuk Ryszard
293. Mikoszek Stefan
294. Nosiadek Ryszard
295. Orliński Konrad
296. Golbik Wilhelm
297. Kos Alojzy
298. Przygoda Paweł
299. Schwed Edmund
300. Kobis Fryderyk
301. Stańczyk Jan
302. Łysko Ignacy
303. Krawczyk Józef
304. Gaida Rudolf
305. Madaj Karol
306. Kiwer Józef
307. Stargała Józef
308. Szeja Wiktor
309. Delloch Walter
310. Procek Emil
311. Pielawa Robert
312. Mrozek Franciszek
313. Ogrodowski Franciszek
314. Przewoźny Stanisław
315. Czaja Teodor
316. Grzybek Paweł
317. Jesionek Artur
318. Szymoszek Józef
319. Manowski Rajmund
320. Mastalerz Jerzy
321. Włoka Józef
322. Mika Hugon
323. Hirt Karol
324. Bless Maksymiljan
325. Kuczmik Karol
326. Kapica Wincenty
327. Tyla Teodor
328. Kamler Reinhold
329. Wiedeman Alojzy
330. Kotawski Karol
331. Manowski Herman
332. Jagla Jan
333. Szatka Jan
334. Morawiec Augustyn
335. Kapitza Paweł
336. Czech Wiktor
337. Kuszka Franciszek
338. Nerlich Tomasz
339. Jaworski Michał
340. Pigulla Józef
341. Skowronek Jan
342. Teifer Ryszard
343. Albin Edmund
344. Golaszczyk Alfred
345. Kozioł Juljusz
346. Pyrlik Marja
347. Pyrlik Alfons
348. Kurek Władysław
349. Hadasz Józef
350. Matuszczyk Ryszard
351. Stanoszek Edmund
352. Kempik Leon
353. Kipka Augustyn
354. Barchański Ludwik
355. Janda Józef
356. Tomecki Wiktor
357. Dworok Jan
358. Musioł Stanisław
359. Kwiatkowski Mieczysław
360. Ochantel Franciszek
361. Pajonk Wilhelm
362. Tylla Szymon
363. Gołąb Wiktor
364. Czaja Walenty
365. Lebioda Karol
366. Bańczyk Jan
367. Blaut Wilhelm
368. Siwek Alfons
369. Czajor Edward
370. Kiełbasa Jerzy
371. Gaida Franciszek
372. Zygmunt Jerzy
373. Kalemba Józef
374. Dittmer Eryk
375. Mrowiec Jan
376. Stera Paweł
377. Pohl Kazimierz
378. Sporysz Ryszard
379. Paulica Karol

380. Szczotka Jerzy
381. Budny Teodor
382. Wieczorek Waldemar
383. Kurpas Ryszard
384. Szyma Józef
385. Rzepus Alojzy
386. Pohl Roman
387. Nawrath Emanuel
388. Hornik Alfons
389. Pelka Eryk
390. Fick Jerzy
391. Pawlok Wincenty
392. Kulański Józef
393. Mastalirz Jerzy
394. Fafflok Stanisław
395. Grigo Eryk
396. Matysek Jerzy
397. Jesionek Józef
398. Wolny Roman
399. Ploch Wilhelm
400. Katrzewa Edward
401. Czajor Wincenty
402. Szymoszek Franciszek
403. Dudziak Rudolf
404. Skrzypiec Paweł
405. Rybnicki Paweł
406. Dudek Henryk
407. Zogała Paweł
408. Giebel Walter
409. Weiss Paweł
410. Dziony Józef
411. Faber Piotr
412. Domagała Stefan
413. Długajczyk Wilhelm
414. Wawrzynek Józef
415. Imuch Paweł
416. Fulbier Brunon
417. Kramer Walter
418. Giebel Józef
419. Bogacz Paweł
420. Powała Ignacy
421. Kulik Feliks
422. Mrowiec Franciszek
423. Smykła Julja
424. Kiełbasa Piotr
425. Smykła Marcin
426. Pniok Ludwik
427. Wawrzyk Gerard
428. Gans Fryc
429. Rozkosz Józef
430. Kumor Józef
431. Police Oton
432. Schubert Alfons
433. Weintritt Paweł
434. Szczyrba Eryk
435. Drobisz Paweł
436. Duda Ignacy
437. Fila Teofil
438. Kucharczyk Alojzy
439. Mrozek Teofil
440. Dudek Konrady
441. Eliasz Stefan
442. Bazan Antoni
443. Serwinowski Stefan
444. Płaszczyk Jan
445. Olschowka Wilhelm
446. Juszczyk Wilhelm
447. Korus Reinhold
448. Langner Wiktor
449. Morgenstern Paweł
450. Geisler Maks
451. Pilot Franciszka
452. Holewik Jan
453. Wacławik Józef
454. Bonk Piotr
455. Noga Jan
456. Kobic Henryk
457. Kobuls Józef
458. Skrobol Ludwik
459. Woźnica Jan
460. Kucz Ludwik
461. Kałuża Stefan
462. Sitek Bernard
463. Seraja Wincenty
464. Kolon Józef
465. Masarz Jan
466. Harbolla Jan
467. Cygus Reinhold
468. Sitek Dominik
469. Biskup Alojzy
470. Krzyżowski Jan
471. Oschetzki Józef
472. Ziebura Paweł
473. Staneczek Franciszek
474. Szot Maks
475. Dietrich Józef
476. Gosz Edward
477. Klaszczyk Alojzy
478. Mika Roman
479. Klecha Józef
480. Pustelnik Paweł
481. Fiszer Ryszard
482. Roger Rudolf
483. Kurpanek Maksymiljan
484. Kot Ludwik
485. Pawlik Henryk
486. Huszban Wincenty
487. Gryger Alfred
488. Wojtynek Franciszek
489. Friedrich Wilhelm
490. Rogier Edward
491. Golomb Jan
492. Szostok Józef
493. Palus Edmund
494. Bernacki Jerzy
495. Szewczyk Jan
496. Szott Florjan
497. Górka Adam
498. Kischel Tomasz
499. Tetling Antoni
500. Krafczyk Marcin
501. Beczała Paweł
502. Oczko Florjan
503. Gołomb Paweł
504. Fyla Eryk
505. Zlotoś Herman
506. Ciepły Walenty
507. Idzik Wincenty
508. Frohlich Maks
509. Munzer Roman
510. Garczarczyk Piotr
511. Szott Eryk
512. Kolar Józef
513. Schmidt Szymon
514. Pawlik Franciszek
515. Smolak Michał
516. Woźnica Augustyn
517. Szott Leon
518. Panek Helena
519. Dyłka Edward
520. Sobczyk Józef
521. Zołondek Józef
522. Pietrzyba Paweł
523. Olszewska Karolina
524. Olszewski Stanisław
525. Ochojski Teodor
526. Ziebura Józef
527. Pohl Teodor
528. Walerus Alojzy
529. Walerus Marta
530. Fiszer Joachim
531. Fiszer Gertruda
532. Napierała Józef
533. Klinke Feliks
534. Kula Anna
535. Kula Paweł
536. Jaskot Stefan
537. Szołtysek Wilhelm
538. Burda Jan
539. Liska Oton
540. Gąsiorek Jan
541. Odyga Roman
542. Wodarz Alfred
543. Senkalla Maks
544. Buszman Józef
545. Czellnik Roman
546. Ksell Karol
547. Czmajduch Paweł
548.8 Bąk Herman
549. Zogała Jan
550. Mosdzin Aleksander
551. Schweda Emil
552. Kurpas Jan
553. Jopek Teofil
554. Pabsch Ernest
555. Giebel Paweł
556. Przyklenk Paweł
557. Urgac Aleksander
558. Jonas Antoni
559. Adamczyk Robert
560. Barakowski Błażej
561. Mrozek Paweł
562. Głąbek Ludwik
563. Czoik Ludwik
564. Widuch Wiktor
565. Dylla Alojzy
566. Gawron Maks
567. Sikorski Paweł
568. Herman Franciszek
569. Szymański Edmund
570. Wróbel Ludwik
571. Koch Tomasz
572. Szeithauer Aleksander
573. Lesik Paweł
574. Ciernia Józef
575. Brzozowski Alojzy
576. Adamiec Jan
577. Przewdzing Stanisław
578. Pagor Emanuel
579. Mika Paweł
580. Chudała Władysław
581. Halemba Franciszek
582. Lazarek Józef
583. Wolny Wilhelm
584. Wróbel Filip
585. Pietzko Jan
586. Rozmus Teodor
587. Smieszkol Jan
588. Grell Henryk
589. Tomanek Guido
590. Nowak Jan
591. Schieron Jan
592. Pietrzak Stefan
593. Mlotzek Paweł
594. Skubała Szczepan
595. Frojca Paweł
596. Tkacz Wiktor
597. Rudnicki Edward
598. Wosiek Jerzy
599. Nosek Alfred
600. Biskup Ryszard
601. Niesyto Ludwik
602. Skunin Roman
603. Podleska Teofil
604. Czekała Józef
605. Kolon Hubert
606. Wawrzynek Jan
607. Tomczak Ryszard
608 Wacławek Józef
609 Chrostek Adam
610. Schatton Henryk
611 Wawra Florjan
612. Pzondziono Piotr
613. Szikowski Jan
614. Gabor Augustyn
615. Piegsa Antoni
616. Kurpas Hubert
617. Filla Karol
618. Maltze Jan
619. Zachlod Paweł
620. Czarner Oton
621. Dudek Artur
622. Jarosz Jerzy
623. Laska Roman
624. Schwalbe Jerzy
625. Strempel Rudolf
626. Pronobis Paweł
627. Legomiński Tomasz
628. Kischel Jan
629. Huszban Feliks
630. Janetzki Konstanty
631. Główka Edmund
632. Maruszczyk Jan
633. Frydrich Ernest
634. Pohl Maksymiljan
635. Jurochnik Paweł
636. Cebula Jan
637. Bienek Oton
638. Russek Józef
639. Moczko Wilhelm
640. Hanslik Jan
641. Czerwiński Konrad
642. Stytz Augustyn
643. Króliczek Emil
644. Gołąbowski Maks
645. Jendrulok Wilhelm
646. Olearczyk Jan
647. Kolibaj Maks
648. Kotyrba Augustyn
649. Benesz Stefan
650. Niemiec Henryk
651. Lesz Henryk
652. Zieleznik Paweł
653. Piguła Robert
654. Dziubek Paweł
655. Pigulla Henryk
656. Madaj Jerzy
657. Wochniak Wilhelm
658. Gediga Ryszard
659. Wróbel Jan
660. Glowania Jan
661. Dyla Maks
662. Klein Wilhelm
663. Kostrzewa Walter
664. Pietrek Jerzy
665. Sobczyk Franciszek
666. Jaromin Rudolf
667. Kuchnik Marta
668. Fickowa Marja
669. Thumulka Franciszek
670. Matuszek Teodor
671. Wojtynek Jerzy
672. Odoj Emil
673. Pilot Stanisław
674. Biskup Jan
675. Lazar Franciszek
676. Polok Franciszek
677. Pieczko Józef
678. Ledwoń Józef
679. Segieth Jerzy
680. Luzar Franciszek
681. Kluczny Wiktor
682. Deja Emanuel
683. Harbig Paweł
684. Deja Hugon
685. Kurpanek Franciszek
686. Nobis Eryk
687. Kadłubek Herman
688. Piskoń Bernard
689. Kucharski Jan
690. Baranowski Franciszek
691. Woźnica Stefan
692. Giebel Edward
693. Adamowski Józef
694. Wilk Jan
695. Buczek Augustyn
696. Kratochwil Jerzy
697. Pajak Ludwik
698. Ciuszka Gerhard
699. Gajczyk Antoni
700. Głabica Ernest
701. Surma Walerian
702. Schmatloch Jerzy
703. Wochnik Henryk
704. Zawisław Stefan
705. Czerwiński Józef
706. Bartusz Franciszek
707. Elsner Franciszek
708. Ficek Marta
709. Ficek Jan
710. Kowarsz Wiktor
711. Matusek Jerzy
712. Blaga Adolf
713. Sauer Franciszek
714. Szołtysek Jan
715. Drobisz Józef
716. Szweda Maks
717. Kurzeja Leopold
718. Nawa Henryk
719. Bittner Ryszard
720. Jaroszek Alfred
721. Bożek Paweł
722. Hyppa Paweł
723. Pietraszek Stanisław
724. Kawczyk Maks
725. Barchański Alojzy
726. Gruszka Łukasz
727. Zambale Rudolf
728. Schubert Maks
729. Gomóła Walter
730. Aleksander Brunon
731. Szotkowski Emil
732. Wajner Ernest
733. Matusek Paweł
734. Szymański Eryk
735. Niedworok Rudolf
736. Scholtyschik Ryszard
737. Piosik Stanisław
738. Andraczek Maks
739. Schuler Lotar
740. Kałuża Antoni
741. Gorol Paweł
742. Kottus Gerard
743. Kuffel Albert
744. Wieczorek Józef
745. Gucman Fryderyk
746. Ratka Roman
747. Skubacz Wiktor
748. Herman Maks

ROBUR

WW. PP.

1. Nyc Wiktor
2. Bonk Paweł
3. Broda Alfred
4. Menżyk Franciszek
5. Zgraja Bertold
6. Niestrój Jerzy
7. Webs Leon
8. Orawski Leon
9. Tomecki Emil
10. Słaboń Jerzy
11. Papój Karol
12. Baron Karol
13. Wojtas Ernest
14. Pałka Franciszek
15. Kasior Erwin
16. Deloch Alfons
17. Malina Karol
18. Lesik Wilhelm
19. Stryj Wilhelm
20. Syrnicki Ryszard
21. Wasilewski Leszek
22. Niemcówna Emilja
23. Szczepurek Jan Franciszek
24. Pawelczyk Henryk
25. Fularski Stefan
26. Otręba Franciszek
27. Grigo Norbert
28. Komander Jan
29. Niewidok Ryszard
30. Sobczyk Wendelin
31. Zawada Feliks
32. Andryski Ernest
33. Kalus Wiktor
34. Jonderko Eryk
35. Koniarek Eligjusz
36. Kozy Herbert
37. Opiołka Jerzy
38. Muthwill Jerzy
39. Mosler Ignacy
40. Woźnicki Walerjan
41. Hachuła Gerard
42. Margner Wilhelm
43. Wojtas Jan

KOPALNIA FLORENTYNA

WW. PP.

1. Strzebińczyk Paweł
2. Kukliński Paweł
3. Bobczyk Karol
4. Gojny Franciszek
5. Prandzioch Józef
6. Menzel Fryderyk
7. Holetzki Emil
8. Sowisło Wojciech
9. Nowara Marcin
10. Ogiołda Ignacy
11. Knapik Emil
12. Jureczko Gertruda
13. Przemus Walenty
14. Tworuszka Emil
15. Roesner Eryk
16. Jaszczurek Alfons
17. Marsuczyk Józef
18. Piątek Maksymiljan
19. Tworuszka Gertruda
20. Kojda Józef
21. Grymel Ignacy
22. Warzecha Franciszek
23. Kościelniak Piotr
24. Kubacha Franciszek
25. Makowski Szczepan
26. Wróbel Władysław
27. Holesz Karol
28. Skowronek Robert
29. Gryzik Karol
30. Dziwis Jerzy
31. Bogacki Józef
32. Wiszkowski Paweł
33. Kojdak Józef
34. Palus Adam
35. Delkowski Stanisław
36. Koloch Paweł
37. Leksy Mikołaj
38. Dolezik Jerzy
39. Blach Wincenty
40. Niesłony Jan
41. Kałuża Feliks
42. Pozimski Paweł
43. Kurdziel Franciszek
44. Derner Henryk
45. Garbas Józef
46. Matuszowic Bernard
47. Piecha Emanuel
48. Moszyk Walenty
49. Miozga Ryszard
50. Kuzia Wiktor
51. Pietron Józef
52. Kandora Leon
53. Misinda Wincenty
54. Gajda Alojzy
55. Gorol Franciszek
56. Kania Paweł
57. Bloszyk Stanisław
58. Drobny Bernard
59. Kostosz Alojzy
60. Taubitz Alfred
61. Kozdon Wiktor
62. Wechowski Edward
63. Kałuża Emanuel
64. Knapik Piotr
65. Hebel Józef
66. Szczygioł Paweł
67. Jede Adolf
68. Sobota Paweł
69. Kwijas Jan
70. Karmański Roman
71. Kałuża Teofil
72. Kałuża Paweł
73. Kaniuth Ernest
74. Lisy Józef
75. Panek Józef
76. Respondek Ferdynand
77. Karwat Paweł
78. Fidyka Paweł
79. Jonda Andrzej
80. Maj Alojzy
81. Matera Ryszard
82. Szewczyk Teodor
83. Skowronek Stefan
84. Bezia Paweł
85. Świętek Franciszek
86. Nowak Bernard
87. Osadnik Józef
88. Libner Wacław
89. Kuzia Emanuel
90. Słupianek Jan
91. Rogowicz Stefan
92. Grzesiak Jan
93. Szewczyk Jan
94. Respondek Paweł
95. Kowolok Alojzy
96. Jończyk Karol
97. Knura Franciszek
98. Pawełczyk Józef
99. Dyszy Emanuel
100. Płosz Jan
101. Staneczek Maksymiljan
102. Żurek Franciszek
103. Małek Paweł
104. Skrabania Roman
105. Samborak Stefan
106. Kałuża Walenty
107. Korfanty Jerzy
108. Zwolenkiewicz Maksymiljan
109. Wdowik Stefan
110. Halemba Alojzy
111. Skolik Wiktor
112. Gorol Karol
113. Garbas Antoni
114. Gutman Jan
115. Grzesiak Antoni
116. Szołtysek Stefan
117. Koj Feliks
118. Gnida Jerzy
119. Cichy Józef
120. Wolny Wincenty
121. Piontek Alojzy
122. Domin Wincenty
123. Kania Paweł
124. Białoń Jan
125. Kania Antoni
126. Kwiotek Henryk
127. Grzywocz Paweł
128. Bąk Jan
129. Chwołka Józef
130. Piątek Jerzy
131. Zieliński Paweł
132. Grzywocz Jerzy
133. Banas Melchior
134. Piontek Wincenty
135. Smyla Jan
136. Masek Wincenty
137. Nowak Henryk
138. Woźnica Alojzy
139. Gabor Jerzy
140. Grzesiak Stanisław
141. Walisko Franciszek
142. Ledwoń Tomasz
143. Kodura Antoni
144. Musiała Fryderyk
145. Saliński Piotr
146. Brol Franciszek
147. Małusik Tomasz
148. Krzok Jan
149. Langer Reinhold
150. Pietrek Wilhelm
151. Skiba Józef
152. Fiszer Paweł
153. Ptak Alojzy
154. Chwołka Wilhelm
155. Brzoska Augustyn
156. Kobic Jerzy
157. Feliks Franciszek
158. Kania Józef
159. Kania Alfred
160. Bartocha Stefan
161. Jureczko Jan
162. Waniek Franciszek
163. Gołąbek Fryderyk
164.. Jędrysek Jerzy
165. Sobota Eryk Józef
166. Mika Wincenty
167. Wostal Adolf
168. Czech Roman
169. Brem Ernest
170. Widera Herbert
171. Grzywocz Antoni
172. Szeja Jan
173. Dudek Alojzy
174. Biskup Henryk
175. Zok Roman
176. Krol Albert
177. Tumułka Albert
178. Pacula Piotr
179. Juraszek Franciszek
180. Pacula Juljusz
181. Koniecko Paweł
182. Solorz Franciszek
183. Jezierski Aleksy
184. Cebulski Teofil
185. Oto Jan
186. Gaweł Karol
187. Płonka Ryszard
188. Zagłówek Wiktor
189. Wiśniowski Jerzy
190. Hildebrandt Ernest
191. Wilk Marcin
192. Kupka Michał
193. Niesłony Piotr
194. Janik Ernest
195. Skliniorz Franciszek
196. Chwoła Paweł
197. Otto Alfons
198. Drobik Roman
199. Matysek Augustyn
200. Böhm Jan
201. Tobor Piotr
202. Liendla Wincenty
203. Mierzwa Feliks
204. Popczyk Teodor
205. Bogacki Edward
206. Dubiel Franciszek
207. Nowak Bernard
208. Bieniek Karol
209. Steinert Fryderyk
210. Kulawik Leopold
211. Pluta Stefan
212. Październiok Wiktor
213. Hora Henryk
214. Drewniok Stanisław
215. Lipok Piotr
216. Pyplatz Antoni
217. Danisz Erwin
218. Poete Józef
219. Drobik Maks
220. Joszko Franciszek
221. Ditrich Augustyn
222. Bednarski Józef
223. Adamiec Józef
224. Rak Józef
225. Bednarski Karol
226. Musioł Józef
227. Bloszczyk Józef
228. Kosmala Franciszek
229. Łukoszek Jakób
230. Baron Józef
231. Bartosz Jan
232. Błażyca Franciszek
233. Wilk Franciszek
234. Ludwiczak Michał
235. Kośmicki Wincenty
236. Podkowik Franciszek
237. Anders Teofil
238. Sekuła Bernard

KOPALNIA RICHTER

WW. PP.

1. Adamczyk Franciszek
2. Zdaniewski Eugenjusz
3. Krzystek Franciszek
4. Sękiewicz Stefan
5. Sperlich Jan
6. Jastrzembski Józef
7. Mokrus Piotr
8. Gołombowski Piotr
9. Spyrka Karol
10. Grzechacz Paweł
11. Thiel Ryszard
12. Karwasiecki Stanisław
13. Rudzki Ryszard
14. Skolik Maksymiljan
15. Utikal Emil
16. Driszel Paweł
17. Mikołajczyk Artur
18. Wojcik Edmund
19. Kowalczyk Józef
20. Lesik Józef
21. Lesznik Józef
22. Cyganek Teodor
23. Deutsch Rudolf
24. Rduch Karol
25. Giemza Karol
26. Maszczyk Paweł
27. Polaczek Konrad
28. Stefanik Jan
29. Sabieraj Jan
30. Machnik Alojzy
31. Mathea Fryderyk
32. Szweda Józef
33. Dyląg Edward
34. Mokrus Jan
35. Stefanik Brunon
36. Beczała Antoni
37. Grund Wojciech
38. Jurochnik Wilhelm
39. Szablicki Ernest
40. Danek Józef
41. Kandzia Józef
42. Zelder Stefan
43. Skolik Maksymiljan za żonę
44. Kilka Alojzy
45. Łatka Karol
46. Czarnecki Emil
47. Grieger Otton
48. Jendroszczyk Wiktor
49. Onielka Józef
50. Barucha Roman
51. Nowak Emanuel
52. Wawrzynek Wilhelm
53. Holeczek Alojzy
54. Katryniok Józef
55. Cierpioł Ryszard
56. Gotszol Feliks
57. Domański Józef
58. Białas Franciszek
59. Cieślik Fryderyk
60. Bendkowski Edmund
61. Porcek Józef
62. Pasoń Józef
63. Sojka Alfred
64. Pawlik Władysław
65. Kuźwa Robert
66. Wichary Augustyn
67. Próba Jan
68. Maks Bernasz
69. Wiśniowski Rudolf
70. Śmieszek Edward
71. Wróbel Adolf
72. Piątek Wojciech
73. Krzystak Józef
74. Pośpiech Karol
75. Fiszer Brunon
76. Kubica Robert
77. Strużynówna Helena
78. Goranszcz Maksymiljan
79. Tomalla Bernard
80. Swedrowski Józef
81. Wons Stefan
82. Latusek Piotr
83. Bohn Rafał
84. Donaj Grzegorz
85. Kolonko Józef
86. Sojka Emanuel
87. Bartonówna Helena
88. Damas Józef
89. Wittek Oswald
90. Budniok Józef
91. Molka Jerzy
92. Januszewski Ginter
93. Mokrus Hugon
94. Dyrdek Rudolf
95. Skrzek Paweł
96. Pawlita Władysław

Uczestnicy Kongresu Fidac'u na obiedzie, wydanym przez rząd Wielkiej Brytanji

1. — Prezes Fidac'u minister Cadere, 2. — gen. Górecki, 3. — rtm. Ryszkiewicz, 4. — p. Pełczyńska, 5. — poseł Tomaszkiewicz, 6. — poseł Starzak, 7. — poseł Walewski, 8. — dr. Burghardt, 9. — red. Smogorzewski, 10. — dr. Zdziarska-Zaleska, 11. — poseł Wagner, 12. — nacz. Rudowski, 13. — dr. Bratek-Kozłowski. Deputowany franc. p. Desbous (×), wybrany przy końcu kongresu nowym prezesem.

Polscy i francuscy kombatanci na wspólnem zebraniu

PARYŻ, 1.-10. — „Le Jour" zamieszcza na naczelnem miejscu wywiad u prezesa francuskiej Unji Narodowej b. kombatantów Lebecq'a w sprawie wspólnego zebrania delegacji polskiej i francuskiej na kongresie Fidac'u w Lodynie.

Lebecq przytacza treść oświadczenia gen. Góreckiego, w którem prezes polskiego Fidac'u zapewniał kombatantów francuskich o niezmiennej woli Marszałka Piłsudskiego utrzymania przymierza i przyjaźni francusko-polskiej oraz zaznaczył, że bez względu na zawarte pakty Polska zawsze znajdzie się u boku Francji w razie, gdyby była ona zaczepiona.

Lebecq, witając z uznaniem oświadczenie gen. Góreckiego, zapowiedział, że zgodnie z uchwałą zebrania, wkrótce będzie wydana i szeroko rozpowszechniona broszura, która pozwoli poznać prawdę o sporach między Polską a Francją i przyczyni się do uregulowania nieporozumień między obu krajami, związanemi przyjaźnią.

Wywiad Lebecq'a dziennik poprzedza następującym wstępem:

Jest publiczną tajemnicą, że istnieją nieporozumienia między Polską i Francją i chciałoby się wierzyć, że są to tylko nieporozumienia. Czy Polska jest „wierna" Francji? Czy ten zwykły wyraz „wierna" nie skłania Polaków do postawienia stosunków z nami na płaszczyźnie zbyt upokarzającej, jakby wierność nie była wielką cnotą równych sobie, więcej nawet niż w stosunkach z podległymi. Jeśli istotnie mogą być rozproszone nieporozumienia, to stanie się to dzięki generacji, która przeszła przez chrzest ognia, — generacji, która ocaliła Francję i doprowadziła do wskrzeszenia Polski. To właśnie nadaje wagę oświadczeniu Lebecq'a.

(PAT)

Kulturalno-społeczna praca Federacji

Gospoda i Świetlica Federacji P. Z. O. O. w Warszawie przy ul. Brackiej nr. 1 ma za sobą okrągły rok życia, została bowiem otwarta dnia 12 października 1933 r.

Na terenie Gospody i Świetlicy rozwijała się akcja Sekcji pracy kulturalno-społecznej Federacji P. Z. O. O. w następujących kierunkach:

Komisja gospodarcza, której głównem zadaniem było prowadzenie gospody wydała za okres roczny: **ulgowych obiadów 46196**, chleba 40600 klg., ubrania i obuwia 67 osobom, zapomóg doraźnych w sumie 2120 zł.

Na **kolonje letnie** w Jastarni nad morze i w Przytyczy koło Wyszkowa, na okres 42 — 46 dniowy wysłano ogółem 330 dzieci sfederowanych, 117 chłopców i 153 dziewcząt w wieku lat od 4 do 15-tu.

Komisja kolonij przystępuje do organizowania **kolonij zimowych** w Zakopanem, a także myśli o budowie własnej kolonji pod Warszawą. O zakupienie willi w Jastarni na stałą kolonję nadmorską toczą się pertraktacje.

Do wiosennych poczynań Sekcji Kulturalno-Społecznej należy także zorganizowanie Komisji **ogródków działkowych**, na terenach uzyskanych od Komisarjatu Rządu. Wybudowano stróżówkę, a na koszta ogrodzenia terenów urządzono imprezę dochodową, zorganizowano wycieczkę nad morze, która w rezultacie dała dochodu kilkaset złotych

W świetlicy odbywały się także **wieczornice**.

Ażeby choć trochę dopomóc naszym bezrobotnym w uzyskaniu pracy, już w lecie b. r. na wniosek Zw. Legjonistek zapoczątkowano **warsztaty** pracy. W wynajętym, kilkopokojowym lokalu przy ul. Książęcej nr. 6 powstała szwalnia, zatrudniająca kilkanaście kobiet bezrobotnych ze Zw. Legjonistek, Zw. Peowiaków i Zw. Rezerwistów.

Na czele Sekcji stoi założycielka jej pułk. Aleksandra Zagórska.

Legjoniści i Peowiacy

W dniu św. Józefa sypanie kopca Marszałka Piłsudskiego w Krakowie

Po inauguracji w sierpniu b.r. w Krakowie, w Lesie Wolskim na Sowińcu sypania kopca ku czci Marszałka Piłsudskiego, roboty kolo sypania tego kopca są prowadzone w dalszym ciągu stale. Buduje się podstawę kopca. Przesypano już obecnie 3000 metrów sześć. ziemi. Jest to narazie dopiero b. mała część robót, zwłaszcza, jeśli się zważy, że przesypać trzeba 120.000 m. sześć. ziemi.

Na dzień 11 listopada b. r. zapowiedziane były główne uroczystości wmurowania aktu erekcyjnego w podstawę kopca. Termin ten został jednak przesunięty przez płk. Sławka na dzień 19 marca przyszłego roku.

W najbliższym czasie będzie podany program tych uroczystości po uzgodnieniu go z władzami centralnemi i z ogólnym komitetem sypania kopca Marszałka Piłsudskiego.

Równocześnie z wmurowaniem aktu erekcyjnego, a raczej złożeniem go w specjalnej urnie kamiennej, złoży się tam również dokumenty, ilustrujące działalność Marszałka Piłsudskiego, krótką historję Polski, oraz różne przedmioty i wykresy ilustrujące współczesną kulturę i cywilizację Polski. M. in. złożone tam będą modele aeroplanów, samochodów, czołgów, różnych maszyn, próbki zbóż, wreszcie woreczki ziemi, zebranej i przywiezionej przez różne organizacje z rozmaitych miejsc historycznych i pobojowisk.

Równocześnie w związku z odłożeniem głównych uroczystości na dzień 19-go marca, Komitet miejscowy przypomina i prosi, aby nie przysyłać ziemi, gdyż przechowywanie jej sprawia narazie komitetowi tylko kłopot.

Dwa zjazdy koleżeńskie po 20 latach Beliniaków i artylerzystów

Siedzą na pierwszym planie: wojewoda Belina-Prażmowski (w środku), za nim gen. Wieniawa-Długoszowski — na prawo generałowie Zaruski i Głuchowski

Beliniacy i artylerzyści legjonowi obchodzili przed tygodniem w sposób bardzo uroczysty swoje 20-lecie.

Pierwszy pułk ułanów Leg. Pol. wspominał w Warszawie swoje przeżycia, odbywając zresztą już piąty z rzędu swój zjazd koleżeński przy udziale przeszło 500 towarzyszy broni.

Najpierw po nabożeństwie w obecności premjera Kozłowskiego odsłonięto tablicę pamiątkową w kościele garnizonowym — bronzową z wyobrażeniem dwóch odznak pamiątkowych, tej „Za wierną służbę" w Pierwszej Brygadzie i swojej ułańskiej. A przy nich 56 nazwisk oficerów, podoficerów i szeregowców-ułanów, poległych za Polskę.

Potem obrady zjazdowe w sali Centrum Wyszkolenia Sanitarnego. W prezydjum generalicja ułańska: Wieniawa, Głuchowski, Zaruski, a przewodniczy sam Belina, który pięknie mówi o starej „sitwie" silniejszej nad śmierć, bo zahartowanej w ogniu walk.

Zjazd uchwala na 25-lecie pułku wystawić w Sandomierzu pomnik ku czci ś. p. pułk. Jabłońskiego, jednego ze sławnej siódemki Beliny, co szła na pierwszy patrol strzelecki.

Prezesem Koła Beliniaków ponownie wybrany został gen. Wieniawa-Długoszowski; ponadto do zarządu weszli: pułk. J. Kawiński, pułk. K. Maszadro, ppłk. T. Korniłowicz, ppłk. J. Lewandowski, mjr. Cedro Rudnicki, mjr. J. Żuławski, rotm. K. Światełko, Z. Rudnicki. Jako zastępcy: kpt. A. Adamski, rotm. Z. Przepałkowski, W. Staniewicz.

Na przewodniczącego komisji rewizyjnej wybrano gen. Głuchowskiego.

Do Marszalka Piłsudskiego, ukochanego swego Komendanta, Beliniacy wysłali depeszę „z zapewnieniami dozgonnie wiernej służby".

*

Wilno przez dwa dni grzmiało od zjazdu artylerzystów legjonowych, wśród których znalazł się minister Beck w mundurze pułkownikowskim.

Na placu Łukiskim mszę polową odprawił ks. kapelan Mauersberger i powiedział kazanie, a następnie gen. Konarzewski przyjął defiladę całego garnizonu wileńskiego z artylerzystami legjonowymi na czele, którym przewodził gen. Knoll.

Na grobie biskupa Legjonów ś. p. ks. Bandurskiego złożono wieniec.

W drugim dniu zjazdu toczyły się obrady zjazdu koleżeńskiego.

Obrady, w których uczestniczyli także b. premjer Prystor i minister Beck zagaił dowódca 1-go p. a. l. Leg. płk. Filipkowski. Na przewodniczącego zebrania zaprosił najstarszego z artylerzystów legjonowych gen. Knolla. Do prezydjum zebrania weszli ponadto płk. Schally, płk. Bold, płk. Filipkowski, poseł Starzak i mjr. Skotniski. Referaty wygłosili gen. Knoll, mjr. Skotnicki i ppłk. Landau Maksymiljan.

O cmentarzyk dla legjonistów we Lwowie

Na łamach lwowskiego tygodnika „Reduta" ppłk. Zygmuntowicz występuje z projektem urządzenia na cmentarzu łyczakowskim we Lwowie osobnego cmentarzyka dla legjonistów, których mogiły rozrzucone są na tym cmentarzu i na janowskim.

Lwów dał Legjonom największą ilość oficerów i szeregowych, z których wielu poległo i zmarło z ran.

Groby ich są w zapomnieniu. Porosłe trawą drogi do nich znane są tylko najbliższej rodzinie, o ile ją mieli we Lwowie.

Nazwisk ich nie zna społeczeństwo i nie zna młodzież. Najwyższy czas już, by wreszcie nazwiska poległych Legjonistów Lwowian zostały ustalone i uwiecznione na tablicach marmurowych czy w parafjalnych kościołach, czy też w specjalnej kapliczce na cmentarzu Legjonistów.

O ile myśl ta przyjmie się, należy się spodziewać, że Magistrat lwowski wyznaczy osobną kwaterę na cmentarzu łyczakowskim, Tow. Opieki nad Grobami Bohaterów zajmie się uporządkowaniem cmentarzyka i ekshumacją zwłok, Związek Legjonistów Pol. i rodziny dopełnią resztę.

Inicjatywa ta zasługuje tem więcej na zrealizowanie, że na cmentarzu łyczakowskim są już osobne kwatery powstańców z roku 1831 i 1863, oraz obrońców Lwowa — tylko o legjonistach zapomniano.

Do rodzin poległych „Pierwszaków"

Lwowski Oddział Koła 1 p. p. Leg. postanowił uczcić pamięć swych towarzyszy broni Lwowian „Pierwszaków", którzy polegli w bojach 1 p. p. Leg. i w obronie Lwowa.

W czasie zebrania Oddziału w dniu 1. 10. r. b. złożono 220 zł. na tablicę pamiątkową, na której będą wyryte stopnie, nazwiska i imiona bohaterów „Pierwszaków" Lwowian.

Komendant Koła wzywa tych wszystkich „Pierwszaków", którzy nie byli obecni na powyższem zebraniu, ażeby bezzwłocznie wpłacili do Komendy Koła na ten cel odpowiednie kwoty — w miarę możności.

Komendant Koła apeluje również do rodzin, krewnych, znajomych i towarzyszy broni b. „Pierwszaków" — Lwowian, ażeby — do dnia 20. 10. r. b. — podali pisemnie do Komendy Koła 1 p. p. Leg. we Lwowie (ul. Wałowa 16, I p.) następujące dane: 1) stopień w dniu bohaterskiej śmierci, 2) nazwisko i imiona, 3) pseudonim w Legjonach, 4) wiek, 5) czas służby w 1 p. p. Leg. od — do, 6) data i miejsce bohaterskiego zgonu.

Odsłonięcia tablicy pamiątkowej pragnie Koło dokonać jeszcze w bieżącym roku dla równoczesnego uczczenia 20-lecia wymarszu 1 p. p. Leg. w bój o wolność Polski.

Wdowy i sieroty po b. Legjonistach „Pierwszakach" proszone są również o podanie swych dokładnych adresów pod adresem Kola.

Legjoniści lwowscy dla ministra Becka

W sali izby przemysłowo - handlowej we Lwowie odbył się dnia 11 b. m. nadzwyczajny zjazd okręgowy Związku Legjonistów Polskich. Zjazd zagaił prezes okręgu pos. Wojciechowski, a Kazimierz Zakrzewski wygłosił referat o polskiej polityce zagranicznej. Uchwalono przez aklamację rezolucję wyrażającą podziękowanie ministrowi Beckowi za jego stanowisko w czasie ostatnich obrad Ligi Narodów.

Na zjeździe wybrano delegatów do rady naczelnej w osobach płk. Pytla, kpt. Blicharskiego i inż. Kiełtyki.

Na zakończenie uchwalono po dłuższej duskusji wniosek do Zarządu Głównego, iż legjoniści proszą, by ogólne zjazdy legjonistów odbywały się tradycyjnie co rok, jak w latach ubiegłych.

P. O. W.

ZASTĘPCA SEKRETARZA GENER.

Funkcję zastępcy Sekretarza Generalnego Zarządu Głównego Związku Peowiaków objął ob. Jan Łepkowski.

UMUNDUROWANIE

Wobec licznych zapytań i próśb poszczególnych Okręgów i Kół o nadesłanie wzoru rysunkowego umundurowania dla członków Związku — Wydział Wykonawczy na posiedzeniu w dniu 28. IX. b. r. postanowił utrzymać nadal w mocy dosłowny tekst punktu 5 Komunikatu Organizacyjnego Nr. 27 jako opis umundurowania dla pocztów sztandarowych .

Wzoru jednolitego umundurowania dla wszystkich członków Związku nie ustanawia się ,a wprowadza się jedynie przepis nakrycia głowy, obowiązujący na wszystkich zjazdach i wystąpieniach reprezentacyjnych Związku, a mianowicie: „czapka maciejówka koloru granatowego (używana w b. P. O. W.) wraz z bączkiem z podobizną Marszałka Józefa Piłsudskiego, noszonym z lewej strony otoku czapki".

Zakupione przez Okręgi, Koła lub indywidualnie przez członków czapki siwe zezwala się używać do dnia 1. VI. 1938 r.

KOMENDANCI PLACÓWEK

Komendantami placówek w Kole Warszawa-Północ zamianowani zostali ob. ob.: Iwanowski Kazimierz i Popławski Wieńczysław, na miejsce dotychczasowych ob. ob. Graczyka Alojzego i Walczaka Henryka.

ZWIĄZEK REZERWISTÓW R. P.

Zbiórka na Zułów

Prowadzona przez Komitet Odbudowy Zułowa akcja zbiórkowa wkracza w bieżącym miesiącu w swój najbardziej ożywiony okres. Dzieli nas już bowiem niewiele czasu od zbliżającego się terminu 11 listopada, w którym to dniu Zułów ma być wykupiony. To też członkowie Zarządu Głównego i Komitetu Zułowskiego poświęcają wszystek swój wolny czas sprawom zbiórki. Liczne inspekcje, dokonywane w terenie, dają zupełnie zadawalający obraz akcji i każą przypuszczać, iż wszystkie komórki organizacyjne, od Koła począwszy, przyjęty na siebie obowiązek spełnią.

W opracowaniu są specjalne dyplomy dla tych Kół, które zbiorą sumy, przekraczające w złotych ilość członków. Dziś już donieść możemy, że są Koła, których przeciętna dochodzi do 6 zł. na jednego członka. Dyplomy te, projektowane przez artystów, będą już w niedługim czasie wydawane Kołom.

Wzruszający dar z Siedlec

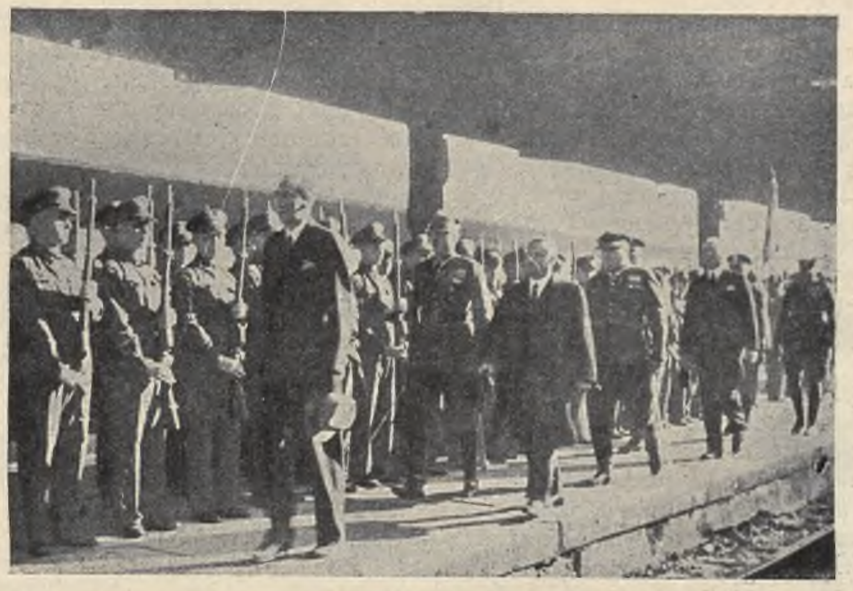
Rezerwiści, zatrudnieni sezonowo w Betoniarni Miejskiej w Siedlcach, zakomunikowali swemu prezesowi p. St. Zdanowskiemu, wiceprezydentowi Siedlec, iż postanowili zrzec się swych racyj chlebowych i sumę, w ten sposób powstałą, przekazać na fundusz wykupu i odbudowy Zułowa, przez rezerwistów.

Szlachetny ten gest ubogich żołnierzy-obywateli rozbrzmi szerokiem echem wśród wielkiej armji rezerwistów, dając im przykład obowiązkowości organizacyjnej i gorącego sentymentu dla Wodza Narodu. Bo, jak to już niejednokrotnie podkreślaliśmy, zasadniczym rysem naszej akcji Zułowskiej winna być jej powszechność. Nie może być takiego rezerwisty, członka naszego Związku, któryby na apel Walnego Zjazdu nie odpowiedział. Bezrobotni, bo tylko chwilowo zatrudnieni, rezerwiści z Siedlec, zarabiający niewiele — mimo swych ciężkich warunków materjalnych — od obowiązku członkowskiego się nie uchylili i na Zułów złożyli swe racje chleba. Tym pięknym czynem zasłużyli sobie na miano prawdziwych rezerwistów-obywateli.

Komitet Odbudowy Zułowa, pragnąc podkreślić ideową wartość tego daru, postanowił w drodze wyjątku wydać ofiarodawcom dyplom specjalny, przyznawany zasadniczo jedynie tym jednostkom organizacyjnym, które wykażą się zebraną sumą w złotych, wyższą od ilości członków.

Powitanie ministra Becka w Katowicach

w drodze powrotnej z Genewy — przez rezerwistów

Za p. Ministrem kroczą: wojewoda Grażyński, inspektor wyszkolenia PW mjr. Hild, komendant obwodu PW 73 p. p. kpt. Tarnowski i poseł Grzesik

Z działalności „Rodziny Rezerwistów"

Dla zorjentowania Czytelników „Narodu i Wojska" co do całości zagadnień organizacyjnych Rodziny Rezerwistów, podawać będziemy krótkie charakterystyki działalności dotychczasowej poszczególnych Okręgów R. R.

Rodzina Rezerwistów nie jest, — jak mylnie sądzą niektórzy, — odrębną organizacją, lecz zgodnie ze statutem Związku Rezerwistów, jest jego częścią składową.

Zadaniem jej jest skupienie jaknajszerszych mas rodzin rezerwistów w jednem wielkiem Stowarzyszeniu, zjednoczenie tej całości pod jednym sztandarem, w pracy dla dobra i potęgi Państwa.

Wbrew pozorom bowiem, społeczeństwo w Polsce nie jest zorganizowane. Mimo istnienia i działalności, niekiedy bardzo nawet żywej i owocnej, rozlicznych organizacyj, ogół społeczeństwa pozostaje poza ramami organizacyjnemi.

To też mylne są twierdzenia takich, czy innych niechętnych, którzy sądzą, iż Rodziny Rezerwistów na tym lub innym terenie zakładać nie należy, gdyż istnieje tam już parę „Rodzin". Zapominają o tem, że mimo istnienia i działalności tych Stowarzyszeń (posiadających ekskluzywny, z racji swych celów i zakresu działania), wielka część społeczeństwa jest niestowarzyszona, nie znajdując dla siebie właściwych form organizacyjnych.

W celu odpowiedniego wyjaśnienia charakteru działalności R. R. nie od rzeczy będzie przytoczyć na tem miejscu § 22 Statutu Zw. Rez. Paragraf ten w jasny sposób precyzuje istotę Rodziny Rezerwistów i brzmi następująco:

„Jako część składowa Związku Rezerwistów istnieje RODZINA REZERWISTÓW, mająca na celu:

a) pracę społeczno - oświatową,

b) wytworzenie łączności państwowo-ideowej,

c) rozbudzenie życia sportowego i towarzyskiego,

d) samopomoc prawną, ekonomiczną i kulturalną nad zrzeszonemi rezerwistami i ich rodzinami.

Ogniwa Rodziny Rezerwistów organizują się przy Zarządach: Głównym, Okręgowych, Podokręgowych, Powiatowych (Grodzkich) i Kół.

Powyższe cele Rodzina Rezerwistów wykonuje przez:

a) udzielanie bezpłatnych porad prawnych i lekarskich,

b) udzielanie zapomóg i pożyczek będącym w potrzebie rezerwistom, oraz ich rodzinom.

c) pośrednictwo pracy,

d) fundowanie przedszkoli, ochronek i kolonij dla dzieci i sierot rezerwistów,

e) urządzanie pogadanek, odczytów, zebrań towarzyskich i wycieczek krajoznawczych,

f) zakładanie i utrzymanie świetlic i bibljotek,

g) wychowanie obywatelskie,

h) wychowanie fizyczne.

Członkami Rodziny Rezerwistów mogą być osoby, przyjęte na zasadzie złożonej deklaracji do Zarządu Koła:

a) żony, ojcowie, matki, synowie, córki, bracia, siostry i krewni zwyczajnych członków Związku Rezerwistów, oraz wdowy i sieroty po nich.

b) rodziny osób zawodowych wojskowych".

Stosownie do instrukcji organizacyjno-wykonawczej R. R. członkowie nadzwyczajni Zw. Rez., wymienieni w § 7 p. 2 statutu Z. R. — mogą być równocześnie członkami zwyczajnymi Rodz. Rez.

Na terenie całej Rzeczypospolitej istnieje już szereg Rad Okręgowych i Kół R. R.

Wielkopolska

Jako pierwsze w porządku chronologicznym, samorzutnie powstało Koło w Poznaniu; jest to dowodem, że samo życie wskazuje potrzebę ujęcia rzesz rodzin rezerwistów w ściśle organizacyjne ramy.

Koło zaznaczyło odrazu swoją potrzebę istnienia, urządzając wielkie kolonje letnie dla przeszło tysiąca dzieci. Impreza ta zorganizowana i przeprowadzona doskonale wzbudziła wśród miejscowego społeczeństwa ogromne uznanie, a jej sukcesy stały się bodźcem do dalszej pracy Koła Poznańskiego.

Na wiosnę 1934 r. przystąpiono do rozbudowy właściwej sieci organizacyjnej w Okręgu Poznańskim.

Na Walnem Zgromadzeniu, odbytem w Poznaniu dnia 17 maja 1934 r. wybrano Radę Okręgu VII z przewodniczącą p. wicewojewodziną Izabelą Kaucką na czele, oraz Radę Grodzką m. Poznania, której przewodniczącą została wybrana p. Hostyńska Eleonora.

Postanowiono przystąpić do organizowania Rad Powiatowych i Kół.

Prace Okręgu Poznańskiego są w pełnym toku.

Obrazek z półkolonji letnich w Toruniu

W kole przewodnicząca Rady Okręg R. R. Toruń, p. majorowa Makowska

Pomorze

Pod względem wysiłku organizacyjnego i pełnego wprowadzenia w życie idei Stowarzyszenia, przoduje wszystkim Okręg Pomorski, pozostający pod sprężystem kierownictwem przewodniczącej p. Marji Makowskiej.

Na terenie Pomorskim zorganizowano dotychczas 18 Rad Powiatowych, 2 Rady Grodzkie, oraz 91 Kół.

Celem bardziej przejrzystego uwidocznienia rozwoju organizacyjnego, Prezydjum Okręgu Pomorskiego dołącza do sprawozdania mapę, którą poniżej reprodukujemy, jako wzór, zalecając Okręgom wykorzystanie tej myśli, albowiem jednym z celów Rady Głównej R. R. przy umieszczaniu niniejszych sprawozdań jest uwydatnienie specjalnych posunięć i pomysłów poszczególnych Rad Okręgowych i Kół, bądź to w pracach organizacyjno-programowych, bądź to w ujęciu sprawozdań.

Z dalszych prac w Okręgu Pomorskim na podkreślenie zasługuje: w dziale opieki społecznej wszczęta akcja ogródków działkowych, w wyniku której otrzymano 52 działki. Działki te członkowie R. R. uprawiają pod kierunkiem fachowych instruktorów.

Celem zatrudnienia bezrobotnych zdołano uzyskać przydział zamówienia na szycie bielizny dla wojska.

Zorganizowano również kursy gospodarstwa domowego, w zakresie szycia, gotowania i hattu.

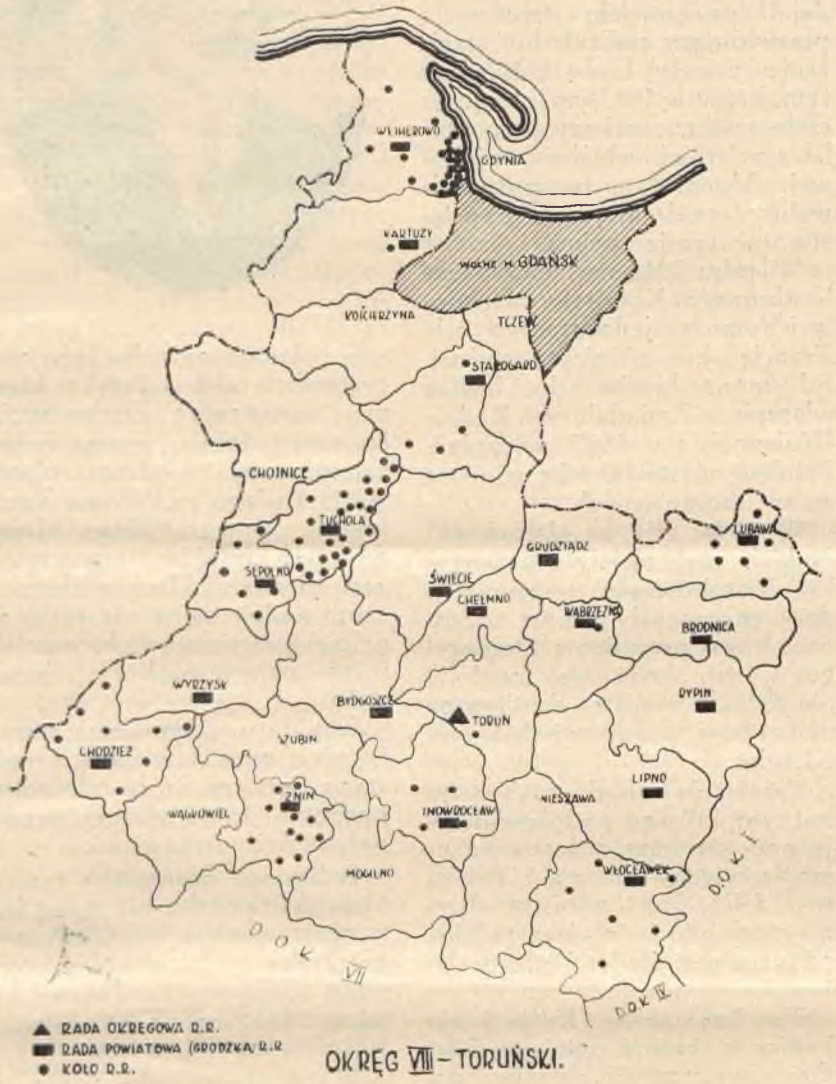
Założono ochronkę z częściowem dożywianiem dzieci.

W referacie wychowania obywatelskiego Rodzina Rezerwistów urządziła okolicznościowe akademje, odczyty z różnych dziedzin wiedzy, oraz w formie omówień dyskusyjnych, pogadanki na tematy aktualne.

Tak wyglądałaby w najogólniejszych zarysach dotychczasowa działalność Rad Okręgowych — Poznańskiej i Pomorskiej.

W następnych numerach będą zamieszczane kolejno charakterystyki innych Okręgów, w miarę nadsyłania materjałów sprawozdawczych, do Rady Głównej Rodziny Rezerwistów.

Sieć organizacyjna „Rodziny Rezerwistów" na Pomorzu

Z. R. na prowincji

KATOWICE — DĄB

Koło Z. R. Katowice — Dąb pod przewodnictwem prezesa dyr. Siedlanowskiego rozwija na swym terenie — żywą działalność.

Posiada własną orkiestrę umundurowaną i wyekwipowaną kompletnie w sprzęt muzyczny, która dala szereg koncertów na rzecz powodzian. Kompanja honorowa Z. R. Dąb podziwiana była przez liczne rzesze publiczności, w czasie swoich wystąpień jak ostatnio na imieninach p. wojewody, p. ministra Becka i t. d.

MIKOŁÓW

Odbyło się tu zebranie miesięczne Koła Z. R. Mikołów, któremu przewodniczył prezes dyr. Mandera Józef.

Po załatwieniu szeregu spraw organizacyjnych, zebrano wśród członków dorazowo kwotę 80 zł. na rzecz Żułowa.

SULMIERZYCE

Tradycje czynu zbrojnego pielęgnuje w Sulmierzycach Koło Weteranów Powstań Narodowych 1914 — 1918, a żołnierze-rezerwiści, chcąc być zawsze gotowymi do obrony Państwa, założyli Koło Związku Rezerwistów.

Na zebranie organizacyjne przybyli członkowie Zarządu powiatowego z prezesem kpt. Fenrychem na czele, Komendant Powiatowy P. W. kpt. Kuhlmann i Komendant Pow. Z. R. kom. Sałaciński.

Prezesem nowopowstałego Koła został ppor. rez. Marceli Wojciechowski, burmistrz m. Sulmierzyc.

NOWE KOŁA

W Krośnie odbyło się zebranie organizacyjne Zw. Rez., na którem był obecny prezes Zarządu Okręgu X (Przemyśl) sen. Apolinary Garlicki. Omówiono szereg zagadnień organizacyjnych i postanowiono zwołać walne zebranie i celem wyboru władz.

W Lubatowej z inicjatywy Zw. byłych ochotników Armji Polskiej przystąpiono do utworzenia Koła Z. R. Na czele Tymczasowego Komitetu Organiz. stanął p. Murdzek.

W Iwoniczu odbyło się zebranie organizacyjne Koła Z. R. Prezesem nowopowstałego Koła został p. Ratajczyk.

INFORMACJE

Wojskowa służba pomocnicza

Ogłoszony został dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24-go b. m. o wojskowej służbie pomocniczej.

Dekret ten ustanawia obowiązek pełnienia wojskowej służby pomocniczej w chwili wybuchu wojny lub zarządzenia mobilizacji. Obowiązek ten może być również wprowadzony w czasie pokoju przez Radę Ministrów na wypadek, gdyby tego wymagał interes obrony Państwa. Pozatem Rada Ministrów może nałożyć już w czasie pokoju na mężczyzn, podlegających obowiązkowi wojskowej służby pomocniczej obowiązek odbycia przysposobienia do tej służby.

Wojskowa służba pomocnicza polega na pełnieniu służby wartowniczej, łączności, biernej obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, technicznej przeciwpożarowej, sanitarnej, transportowej, biurowej lub na wykonywanie innych czynności i prac, potrzebnych dla celów obrony państwa.

Sposób pełnienia tej służby oraz organizację oddziałów określi minister spraw wojskowych.

Obowiązkowi wojskowej służby pomocniczej podlegają mężczyźni w wieku od ukończonych lat 17-tu do lat 60-ciu, którzy nie pełnią czynnej służby wojskowej, ani też nie są obowiązani do pełnienia służby w rezerwie lub pospolitem ruszeniu.

Powołane również mogą być kobiety w wieku od lat 19-tu do 45-ciu, które w czasie pokoju ukończyły przysposobienie do wojskowej służby pomocniczej, lub które zgłosiły się ochotniczo do jej pełnienia.

Do obowiązku pełnienia służby pomocniczej stosują się przepisy o powszechnym obowiązku wojskowym. Do pełnienia wojskowej służby pomocniczej powoływać mogą starostwa, a na obszarach objętych stanem wojennym, władze wojskowe.

Od wojskowej służby pomocniczej zwolnieni są: duchowni, posłowie na Sejm i senatorowie, osoby niezdolne do jej pełnienia naskutek choroby lub ułomności fizycznej, osoby, których powołanie mogłoby uniemożliwić lub utrudnić wykonywanie przez nie świadczeń rzeczowych. Zwolnieni również mogą być sędziowie i prokuratorzy sądów powszechnych, funkcjonarjusze państwowi i samorządowi, pracownicy zakładów i przedsiębiorstw państwowych oraz przedsiębiorstw przemysłu wojennego, osoby, których powołanie mogłoby zagrozić bytowi ich rodziny lub gospodarstwa, rękodzieła, przemysłu, czy handlu, stanowiącego źródło ich utrzymania, oraz osoby odbywające studia. Zwolnić od służby mogą władze wojskowe.

Minister spraw wewnętrznych może nałożyć w czasie pokoju obowiązek rejestracji osób, które mogą być powołane do pełnienia służby pomocniczej.

Osoby pełniące wojskową służbę pomocniczą otrzymują uposażenie, wyżywienie i kwaterunek, oraz umundurowanie. Osoby, które doznały trwałego uszkodzenia zdrowia, lub zostały okaleczone podczas pełnienia wojskowej służby pomocniczej, będą uważane za inwalidów wojennych lub inwalidów wojskowych.

Rodzinom pełniącym służbę przysługuje prawo do wojskowego zasiłku wojennego.

Uchylanie od odbycia przysposobienia do wojskowej służby pomocniczej, jak również niestawienie się w oznaczonym czasie i miejscu pociąga za sobą karę aresztu do trzech miesięcy i karę grzywny do 3.000 zł.

Niezgłoszenie się do rejestracji karane jest aresztem do 1-go miesiąca grzywną do 1000 zł., zaś niestosowanie się w czasie odbywania przysposobienia do wojskowej służby pomocniczej do zarządzeń i poleceń podlega karze grzywny do 50-ciu złotych.

Ulgi w spłatach zaległości podatkowych

Ukazało się rozporządzenie ministra skarbu, wprowadzające pewne zmiany w rozporządzeniu zeszłorocznem w sprawie ulg w spłacie zaległości podatkowych.

W myśl tego rozporządzenia, władze skarbowe mogą płatnikom, nie posiadającym majątków nieruchomych na indywidualnie wnoszone i należycie uzasadnione podania, umarzać czwartą część tych zaległości. Jako warunek tego umorzenia, jest wpłacenie pozostałych trzech czwartych części w dwunastu równych ratach kwartalnych, począwszy od 1 stycznia r. 1935, za opłatą odsetek za odroczenie w wysokości pół procent miesięcznie, licząc od 1 października r. 1933.

Podania, przy łącznej sumie zaległości do 50 000 zł., będą załatwiały urzędy skarbowe, a powyżej tej sumy — izby skarbowe.

Ulgi, przewidziane rozporządzeniem, nie będą stosowane do zaległości w zakresie podatków, dla których za podstawę wymiaru służył przychód lub dochód z wolnych zawodów i osobistych zajęć przemysłowych, do zaległości w zakresie podatków, dla których za podstawę wymiaru służył dochód z kapitałów lub wartość majątkowa tych kapitałów, a wreszcie do zaległości powstałych wskutek jawnej złej woli płatnika. Ocena czy powstanie zaległości zostało spowodowane jawną złą wolą płatnika, należy do ministra skarbu, który uprawnienia swoje w tym zakresie może przenieść na izby skarbowe.

Jeżeli podatek spadkowy, lub podatek od darowizn zostały rozłożone na raty, to postanowienia rozporządzenia będą miały zastosowanie tylko do tych rat, których termin płatności, wymieniony w ostatniej decyzji, zawierającej zezwolenie na spłatę ratami, przypadł przed 1 października 1931 r. Jeżeli cała należność tytułem podatku spadkowego lub od darowizn, która zalegała w dniu wydania ostatniej decyzji o odroczeniu płatności, została odroczona do terminu, przypadającego po 30 września 1931 r., to rozporządzenie nie ma zastosowania.

JAN SZCZĘSNY

Zbrodnia marsylijska

Krwawy zamach w Marsylji z dnia 9 października okrył żałobą Jugosławję i Francję. W stolicach wszystkich państw Europy flagi narodowe spuszczono żałobnie do półmasztu.

Od kul skrytobójczych padł jugosłowiański król Aleksander i minister spraw zagranicznych Francji, Barthou.

Zbrodni dokonano w momencie, gdy władca i zjednoczyciel Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców przybywał z oficjalną wizytą do sojuszniczej III-ej Republiki.

Król Aleksander I był bohaterem narodowym. Imię Jego łączy się nierozerwalnie z tragedją serbską w epoce wielkiej wojny i epopeą walk serbskich o wolność i zjednoczenie narodowe.

Wychowany w atmosferze największego poświęcenia dla kraju, od lat dziecinnych, spędzonych na obczyźnie, szedł drogą ciężką, pełną wysiłków i żołnierskiego trudu.

Urodzony w r. 1888, od r. 1902 przebywał i kształcił się w Szwajcarji. Z Genewy, wraz ze swym ojcem, późniejszym królem Piotrem, udał się do Rosji, gdzie w Petersburgu rozpoczął studja wojskowe. W 1912, w czasie wojny bałkańskiej, na czele armji serbskiej zwyciężył wojska tureckie w głównej bitwie pod Kumanowem.

Gdy 28 czerwca 1914 strzał serajewski rozpoczyna nowy rozdział walk serbskich o niepodległość, książe Aleksander na czele swych bohaterskich oddziałów wsławia się, jako żołnierz niezłomny. Walki jego z tych czasów, odwaga armji serbskiej i poświęcenie jej Wodza, każą przed nim pochylać czoło nawet przeciwnikom.

W tym nadewszystko okresie, pomiędzy Narodem i Władzą zadzierzgnięte zostały węzły silniejsze nad tradycję i nad dostojeństwo purpury. Król Aleksander Jugosłowiański czerpał swój autorytet moralny i władztwo swe nad zjednoczonym narodem u źródła władzy w najwyższym tego słowa znaczeniu: w trudzie i znoju osobistym, w szeregach, walczących o niepodległość i zjednoczenie kraju.

Dlatego też Jego Imię wymawiane było przez współczesnych ze czcią, należną dostojeństwu Wodza.

Król Aleksander Jugosłowiański był wcieleniem bohaterskiej tradycji swego ludu i z ludem tym był związany nierozerwalnymi węzłami własnego hartu i zbiorowej odwagi.

Był żołnierzem i mężem stanu zarazem. Padł na posterunku w służbie swego kraju.

Padł również i minister Barthou, a w osobie jego straciła Francja jednego z najlepszych synów i jednego z najtęższych mężów stanu.

45 lat w służbie swej Ojczyzny — to synteza tego niecodziennego, pełnego poświęcenia żywota.

Wielokrotny minister w rządach Clemenceau i Brianda, Poincarego i Painlevé, parlamentarzysta i autor szeregu cennych dzieł naukowych, trzeźwy i przewidujący polityk był tragicznie zmarły Ludwik Barthou tym, który w 1913-ym, stojąc na czele rządu, zrealizował postulat trzyletniej służby wojskowej. Aktem tym tworzył podwaliny pod przyszłe zwycięstwo w czasie wojny.

W roku 1916-ym stał na czele słynnego Komitetu Narodowej Pomocy, jednoczącego całą Francję bez różnicy partyjnej, od monarchistów do lewicy włącznie. Zasiadał w Radzie Wojennej, a w 1917, w rządzie Painlevé piastował tekę ministra spraw zagranicznych.

W 1934, gdy na placach paryskich rozbrzmiały echa strzałów bratobójczych, w gronie ludzi, tworzących gabinet zgody narodowej prezydenta Doumergue'a, zabraknąć nie mogło i nie zbrakło ministra Barthou na najbardziej odpowiedzialnym odcinku.

Tragicznie zmarły mąż stanu był tym, którego podpis widnieje pod pierwszą sojuszniczą umową między Francją i Polską w r. 1921. Pierś ministra Barthou zdobiło najwyższe polskie odznaczenie: Order Białego Orła.

Tragiczna śmierć Króla Jugosłowian i śmierć ministra Barthou wstrząsnęła całą Europą. Okryła żałobą nietylko Jugosławję i Francję, lecz również przyjaciół ich i sprzymierzeńców. Znalazła też echa najżywsze w naszym kraju i w całym społeczeństwie polskim.

Nad trumną Króla-Bohatera

stoi pełna uznania dla Jego cnót rycerskich także i Polska, która pierś Aleksandra Zjednoczyciela przyozdobiła trzema swemi najwyższemi odznaczeniami: „Orła Białego", „Polonia Restituta" i „Virtuti Militari". Insygnia tych orderów lśnią w wstęgach pierwszej klasy odznaczeń, które nadaje się u nas tylko za najpiękniejszy czyn obywatelski i za najwspanialsze bohaterstwo.

Chylimy czoła zarazem u świeżej mogiły wielkiego męża stanu Barthou, który odszedł w purpurze krwi własnej, przelanej w służbie dla Francji.

Polityczne następstwa marsylijskiego zamachu nie mogą być porównywane z konsekwencjami, jakie krył w sobie ongiś strzał serajewski. Tamten był iskrą, rzuconą na proch gotowej do eksplozji Europy.

Morderstwo, dokonane w Marsylji, wprowadzi niechybnie komplikacje w bałkańskiej polityce mocarstw, nie kryje w sobie jednakże bliskiej, lub bezpośredniej groźby komplikacji.

Najbliższa przyszłość najlepiej o tem przekona.

KPT. MIECZYSŁAW B. LEPECKI

Rewolucja w Hiszpanji

Hiszpanja jest krajem bujnych, krewkich temperamentów. Kocha się tam i nienawidzi silniej i namiętniej, aniżeli w chłodnych, chmurnych stronach północnych. Łatwo tam ogień rozpalić, ale i łatwo go zgasić. Łatwo też wyprowadzić ludzi na ulicę i jeszcze łatwiej potem uspokoić, ugłaskać. Potwierdzeniem tych słów są wydarzenia dni ostatnich. Madryt, Barcelona, Bilbao, Oviedo, San Sebastian — największe miasta hiszpańskie, na wiadomość o dojściu do władzy żywiołów reakcyjnych zaroiły się od zbrojnych oddziałów rewolucyjnych, które jednak równie szybko potem rozpraszały się, wsiąkały, znikały.

Republika hiszpańska datuje się dopiero od roku 1931. Jak młode piwo szumi i jak niedoświadczony pływak macha niezręcznie i nieporadnie organami władzy. Tłum, masy, które obaliły monarchję, posiadały strukturę społeczną rozmaitą. Wszyscy tam byli przeciw Alfonsowi XIII, od socjalistów do najbardziej burżuazyjnego mieszczaństwa. Dopiero później, gdy minęło pierwsze upojenie zwycięstwem, gdy każdy po swojemu zaczynał rozumieć republikę, zaczęły się kwasy i niezgody. Jedni chcieli urządzać ojczyznę na wzór demokratyczny, inni socjalistyczny, jeszcze inni marzyli o komuniźmie, lub anarchji. Na tle różniczkowania interesów poszczególnych odgałęzień republikańskich, poczęły krystalizować się i tężeć konflikty.

Largo Caballero,
przywódca socjalistów hiszpańskich

Besteiro,
przewodniczący związków zawod.

Najpierw przyszli do władzy socjaliści i ich bliscy poplecznicy. Aresztowany przed kilku dniami Azana był w tej konfiguracji ministrem wojny, Indolencio Prieto, Besteiro, Largo Caballero — wybitni przywódcy partji socjalistycznej i pozostających w zależności od niej związków zawodowych — zajmowali stanowiska czołowe. Sam prezydent Alcala Zamorra, został wybrany głosami lewicowej większości.

Sytuacja ta trwała do jesieni roku ubiegłego, czyli do ostatnich wyborów do kortezów (parlamentu). Czy to jednak wskutek niespełnienia obietnic,

któremi szafowano szczodrze, czy też wskutek udzielenia prawa głosu kobietom, będącym w Hiszpanji ostoją reakcji katolickiej — wybory wypadły na korzyść prawicy. Zbyt bliska jednak była rewolucja republikańska, zbyt wielką grozę jeszcze roztaczała, aby przywódcy partyj prawicowych zdecydowali się na jawne objęcie rządów. Powołano więc gabinet starego działacza republikańskiego, Leroux, złożony z umiarkowanych demokratów, stojących poza partjami. Gabinet ten partje lewicowe znosiły z trudem, ale jednak znosiły. Przez przeciąg prawie roku, dzielącego ostatnie wybory od wybuchu rewolucji z dni ostatnich, partje prawicowe okrzepły i nabrały śmiałości. Przywódca największego ugrupowania reakcyjnego Gil Robles, stojący na czele partji ludowo-katolickiej, typ z manier i metod podobny do Witosa, począł wygłaszać coraz gwałtowniejsze i namiętniejsze mowy, obrzucając lewicę całym stekiem oskarżeń i obelg.

Terenem rozgrywki politycznej stał się obok parlamentu, niezdatnego do żadnej zdecydowanej akcji, cały kraj. Wiece, mityngi, manifestacje, akademje mnożyły się, tworząc atmosferę ciężką, przeładowaną elektrycznością. Naturalnie, ugrupowania lewicowe ostro przeciwstawiały się agitacji ludowo-katolickiej i same, ze swojej strony, występowały z inicjatywą przeciw niej. Rząd, słaby i zależny od nierównych fluktów parlamentarnych, przyglądał się rozgrywce biernie. Jednak zachowanie jego przez cały ten czas było zorjentowane w stronę prawą. Widocznym objawem tej orjentacji było wysłanie do Watykanu min. Pita Romero, aby przeprowadził zawarcie zerwanego po wypędzeniu Alfonsa XIII konkordatu.

W ciężkiej rewolucyjnej atmosferze zdecydowały miarodajne czynniki powołać do życia gabinet jawnie prawicowy, partyjny. Widocznie czuły się dostatecznie silne, co, nawiasem mówiąc, późniejsze zwycięstwo usprawiedliwiło.

Gil Robles, główny macher polityczny Hiszpanji współczesnej, miał jednak pewne wątpliwości, gdyż nie chciał sam stanąć na czele rządu, lecz uprosił na to stanowisko Leroux. Osoba tego popularnego starca o pięknej przeszłości miała stępić ostrze gwałtownej agitacji socjalistycznej.

Lewica hiszpańska, ostrzegająca już poprzednio sfery decydujące przed oddaniem władzy w ręce prawicy, przyjęła powstanie nowego rządu Leroux z udziałem partji ludowo - katolickiej, jako wyzwanie. Na drugi dzień ogłoszono strajk powszechny, a wślad za tem wybuchło powstanie w wielu punktach kraju. Uprzemysłowiona Asturja i separatystycznie nastrojone Katalonja i Biskaja stały się ośrodkami buntu. Groźny dla rządu charakter przyjęła akcja powstańców w Asturji. Tutaj robotnicy fabryczni, organizowani przez socjalistyczne zarządy miejskie, wsparci bronią z tajnych magazynów, pobili wojsko i przystąpili do otwartej wojny domowej. Do poskromienia tego jądra rewolucyjnego rząd musiał użyć dużych oddziałów piechoty i kawalerji, działających w łączności z czołgami i samolotami.

W Katalonji i Biskaji, krajach o nie-hiszpańskiej ludności, rewolucja wzbudziła pewne nadzieje charakteru narodowego. Mianowicie, chciały one wykorzystać ją do większego usamodzielnienia w odniesieniu do Madrytu. Szczególnie w Katalonji, której autonomiczny rząd był w rękach socjalistów, strajk powszechny i powstanie hiszpańskie wywołało duże echo. Premjer autonomiczny Companys ogłosił swój kraj jako niezależną republikę w ramach federacji hiszpańskiej i zwrócił się do gen. Buleta, dowodzącego wojskami hiszpańskiemi w Barcelonie o zajęcie stanowiska. Gen. Batet zamiast odpowiedzieć wkroczył do miasta z wojskiem, a samego Companysa zaaresztował i uwięził. Po krótkich walkach z milicją katalońską i oddziałami robotników na przedmieściach, stał się panem zarówno Barcelony, jak i całego kraju.

Jeszcze łatwiej poszła sprawa w kraju Basków, gdzie autonomja była słabsza, a aspiracje narodowe mniej wybujałe, aniżeli w Katalonji.

Dzisiaj trwają jeszcze drobne walki w górach Asturji, ale można już powiedzieć, że rewolucja została pokonana. Rozwój dalszych losów Hiszpanji nie przedstawia się jednak zbyt idyllicznie. Potężne jeszcze wciąż partje lewicy napewno nie dadzą za wygraną i będą próbowały odegrać się. Jak na tych walkach i targach wyjdzie sam kraj i jego 20 miljonów ludności — pokaże przyszłość.

KOMBATANCI ZAGRANICĄ

FRANCJA

USTĄPIENIE GEN. WEYGANDA

Generalny inspektor armji francuskiej, generał Weygand ma ustąpić, z powodu osiągnięcia granicy wieku (68 lat).

W miarodajnych kołach panuje jednak przekonanie, że gen. Weygand musi nadal pozostać na swem stanowisku i dlatego ma się jemu przedłużyć okres zdolności do pełnienia służby. Minister wojny, marszałek Petain broni się przeciw zmianie w kierownictwie armji. Jeśliby gen. Weygand, wbrew oczekiwaniom, życzył sobie jednak ustąpić, wówczas, jako najwięcej widoków posiadający następca wchodziłby pod uwagę obecny szef sztabu generalnego, generał Gamelin.

MANIFESTACJA „OGNISTEGO KRZYŻA"

Związek żołnierzy frontowych „Ognisty Krzyż", który nie wziął udziału w obchodzie bitwy pod Marną 8 września, urządził dnia 30 września pochód 16 tysięcy członków w Chatilly przed pomnik marszałka Joffrea.

Przywódca Związku pułk. de la Roque wygłosił przemówienie, w którem oświadczył, że Francja rozporządza wszystkiemi duchowemi i moralnemi czynnikami, których potrzebuje do swego odrodzenia. Kto napadnie na Francję, może być pewny, że się rozbije. Żołnierze frontowi mają prawo do pewnego wpływu na życie polityczne. Bez żołnierzy frontowych nie jest możliwe żadne pojednanie, ani żaden porządek.

B. ŻOŁNIERZE FRONTOWI NIE CHCĄ REWOLUCJI

Przewodniczący narodowego związku żołnierzy frontowych Lebecq i członek zarządu poseł Goy, wypowiadają się na łamach „Excelsiora" zasadniczo za projektem reformy państwowej Doumerque'a, ponieważ premjer szuka rozwiązania nie drogą przewrotu, lecz powolnej ewolucji. Także b. żołnierze frontowi wolą ewolucję zamiast rewolucji.

Żołnierze frontowi domagają się szybkiego wprowadzenia proporcjonalnego systemu wyborczego.

ŚWIETNA POSTAWA REZERWISTÓW FRANCUSKICH

Zakończyły się wielkie manewry francuskie nad Marną, w których uczestniczyła 41-sza dywizja rezerwy. Imponującą defiladę wojsk odebrali generałowie Weygand i Gamelin.

Ocena rzeczoznawców nie została jeszcze ogłoszona, jednak ogólnie podkreślono znakomitą postawę rezerwy. Oficerowie rezerwy, którzy ukończyli kursy w szkole wojennej, wielokrotnie podczas manewrów wykazali swoją wyższość nad oficerami aktywnymi. Postawa wojska była nadzwyczajna.

Również nie sprawdziła się obawa, że panująca we Francji żywa działalność komunistów odbije się deprymująco na rezerwie. Niczego podobnego nie zdołano zauważyć.

SKĄD SIĘ WZIĄŁ WYRAZ „BOCHE" (BOSZ)?

Powszechnie wiadomo, że podczas wielkiej wojny narodziło się we wszystkich językach narodów, biorących w wojnie udział, mnóstwo nowych wyrazów.

Jednym z takich wyrazów, który się narodził i przyjął w języku francuskim to słowo „boche" (wymawia się bosz) oznaczające w sposób obraźliwy Niemca (coś w rodzaju naszego „Szwab").

Na łamach jednego z francuskich pism kombatanckich zastanawiają się, jakie jest pochodzenie tego niezwykłego wyrazu, który wszedł niejako na zawsze w język francuski.

Autor artykułu dochodzi do wniosku, że najprawdopodobniej słowo „boche" pochodzi od zniekształconego niemieckiego „Bursche" (chłopak). Francuscy żołnierze, stykając się z Niemcami, słyszeli ten wyraz nieustannie, i potem nadali mu szydercze znaczenie, oznaczając niem wszystkich Niemców.

Coś podobnego mogliśmy zaobserwować i u nas w czasie okupacji niemieckiej, kiedy to Niemcy nazywali Polaków szydersko „Panje" prawdopodobnie od często powtarzanego w naszym języku wyrazu „pan".

GRECJA

Federacja Narodowa b. kombatantów greckich dokonała wyboru Prezydjum w następującym składzie:

Prezes (wybrany poraz trzeci) — M. Nicolas Vessis, sekretarz generalny — M. Elie Rogakos, oficer rez. saperów, adwokat z Aten. I wiceprezes — Jean Papanicolaou, przedstawiciel Aten, II wiceprezes — Alexandre Coumbis, przedstawiciel Patrasu, skarbnik — Georges Andreou (b. sekretarz generalny), przedstawiciel Aten, członkowie: A. Thanos, przedstawiciel Lavrionu, A. Papageorgiou, N. Caraoulanis, Chr. Christopulos, — trzej ostatni przedstawiciele Aten.

CZECHOSŁOWACJA

ZŁY WIKT W ARMJI

Kilka dzienników czeskich doniosło o wielkich niedomaganiach w armji i nieludzkiem wprost traktowaniu żołnierzy podczas ostatnich manewrów. Szeregowi drugiej dywizji praskiej podczas dwudniowego forsownego marszu na trasie 70 km., nie otrzymali poza suchym chlebem i czarną kawą, żadnego innego pożywienia.

W jednym bataljonie tej dywizji, liczącym 600 ludzi, 94 żołnierzy zasłabło podczas marszu, przyczem pozostawiono ich bez należytej opieki sanitarnej.

Forteca przeciwlotnicza

Dwaj inżynierowie architekci francuscy, H. Lessier i Faure Dujarric, przedstawili władzom wojskowym swego kraju śmiały projekt. Proponują oni zbudowanie na polu manewrowem w Issy les Moulineaux pod Paryżem gigantycznej wieży z żelazobetonu, wznoszącej się na wysokość dwu kilometrów, to znaczy blisko siedem razy wyższej od wieży Eiffla.

Byłaby to forteca nowego typu, przeznaczona specjalnie do wzmocnienia obrony przeciwlotniczej Paryża. Eskadry bowiem nacierające górują zdecydowanie nad eskadrami obronnemi, ponieważ te ostatnie, zwłaszcza gdy przeciwnik naciera znienacka, za mało mają czasu, by wzbić się na odpowiednią wysokość. Tymczasem napastnicy zdążą zrzucić swój zapas bomb.

Gdyby jednak samoloty obronne startować mogły odrazu ze znacznej wysokości, szanse odparcia przeciwnika na czas byłyby o wiele większe.

Otóż właśnie na tej wieży przewidziane są trzy platformy-lotniska, umieszczone jedno nad drugiem na wysokości 600, 1300 i 1800 metrów. Każda taka platforma to nietylko hangary i bieżnia, ale prawdziwe centrum lotnicze z mieszkaniami dla personelu, biurami, magazynami, szpitalem, instalacjami radjowemi i meteorologicznemi i t. d., rozmieszczonemi na szeregu pięter.

Ponadto możnaby zainstalować baterje obrony przeciwlotniczej, przyczem każda platforma zmieściłaby do stu dział 105-milimetrowych. Oświetlenia dostarczyłaby centrala elektryczna. Komunikację wewnętrzną zapewniałoby pięć wind, krążących pomiędzy ziemią a lotniskami, zawieszonemi w powietrzu. Na wypadek gdyby się zepsuły, komunikację zapewniłaby droga, wznosząca się spiralą wewnątrz wieży.

O olbrzymich rozmiarach poszczególnych platform-lotnisk może dać wyobrażenie fakt, że dolna liczyłaby u podstawy 450 mtr. średnicy i byłaby wysoka na 300 mtr. Znaczy to, że wieża Eiffla mogłaby się wewnątrz zmieścić wszerz i na wysokość.

Co zaś do samego trzonu gigantycznej wieży, wysokiego na 2.000 metrów, to ten liczyłby u podstawy 210 m. średnicy, a na szczycie miałby jeszcze 40 m. średnicy. Cała masa konstrukcji ważyłaby 10 miljonów ton.

Władze wojskowe odniosły się do tego projektu sceptycznie.

Wielka wojna w obrazkach

W Paryżu trzej uczestnicy wielkiej wojny pisarz Paweł Galland, malarz Andrzej Lagrange i wydawca Gustaw Durassié tworzą wielkie wiekopomne dzieło.

Jest niem olbrzymi album, składający się ze 150 kartek, 150 ilustracyj w dużym formacie. Przedmowę do tego dzieła napisał znany autor francuski Dorgeles. Dzieło poświęcone jest wszystkim tym, którzy w latach 1914 — 1918 brali udział w walkach wielkiej wojny.

Dedykacja brzmi tak:

„Braciom naszym, którzy zginęli.
Braciom naszym, którzy przeżyli,
Złączonym wczoraj w cierpieniu
bez granic,
Dzisiaj w kruchej sławie".

Potem następuje historja wielkiej wojny, miesiąc po miesiącu, nieledwie dzień po dniu opowiadana i ilustrowana. I to nie pisana po literacku, nie tworzona przez historyków, czy uczonych badaczów. Nie! to historja przeżyta przez tych ludzi dzień po dniu i oddana z całym realizmem.

Album kończy się zawieszeniem broni w r. 1918 i apoteozą tych czarnych krzyżów, które zostały na polach Francji jako jedyny widomy znak przeżytych cierpień.

UNJA ZWIĄZKÓW OBROŃCZYŃ OJCZYZNY

Budynek szkolny

Pierwszy tydzień październi-ka przeżyliśmy w trosce o szko-łę powszechną. Dzięki cyfrom, broszurom, artykułom, społe-czeństwo zaczęło się orjentować w licznych niedomaganiach na-szego szkolnictwa powszechne-go. A więc przedewszystkiem brak gmachów...

Padło hasło: budujmy szkoły! Istniejące od roku Towarzy-stwo Popierania Budowy Pu-blicznych Szkół Powszechnych zdołało zgromadzić dwa i pół miljona złotych, za które zbu-dowano 1.500 izb szkolnych, mogących pomieścić 90.000 dzie-ci.

Kto wie, w jakich warun-kach uczą się nasze najbiedniej-sze dzieci — ten nie może pozo-stać obojętny na te cyfry, które świadczą o dobrej woli oby-wateli i staraniu Kół Towarzy-stwa.

Zdajemy sobie sprawę z te-go, czem jest budynek szkolny dla dziecka, pozbawionego swe-ko kąta, stołu, światła, ciszy, pomocy naukowej oraz zdro-wej rozrywki sportowej i dobre-go powietrza. Tego wszystkie-go nie znajduje u siebie „w do-mu", t. j. w ciasnej, przeludnio-nej izbie, w rozgwarze pora-chunków rodzinnych oraz w za-duchu, tamującym oddech...

Szkoła już oddawna przesta-ła być li tylko przybytkiem wiedzy: staje się coraz bardziej szkołą pracy i wychowania oby-watelskiego i sportowego.

Budynek szkolny nie stoi ni-gdy pustkami: od rana do go-dziny 5-ej, 6-ej jest wciąż zaję-ty gdyż klasy są zapełniane co-raz to nową falą dzieci, a wie-czorem odbywają się kursy dla młodocianych oraz prace w świetlicach.

Sale świetlicowe dają dziecku zdrowe warunki do pracy, któ-rych niema w domu. Tu ma możność odrabiania zadanych lekcyj, korzystania z pomocy naukowej, samopomocy kole-żeńskiej, pożyczenia podręczni-ka, przeczytania książki z bibl-joteki szkolnej, wreszcie zaba-wienia się w różne gry.

Daleko nam do szkół amery-kańskich, w których dziecko znajduje pełnię swych zaintere-sowań, bo oprócz nauki i szero-ko rozwiniętego sportu — ko-rzysta z teatru szkolnego, kina, radja, zabaw towarzyskich.

Szkoła nawet w naszych wa-runkach jest niezaprzeczalnie błogosławionym przybytkiem dla wszystkich dzieci z rodzin proletarjackich, wiejskich i bez-robotnych. Tu dziecko zapomi-na o swej niedoli, najbiedniej-sze nawet w gronie kolegów sta-je się beztroskie, rozbawione; nawet starcze twarzyczki ma-łych degeneratów zakwitają u-śmiechem, a dzieci kaleki ska-czą z uciechą na jednej no-dze...

Natura dziecięca bierze górę nad smutkami. Szkoła, dobrze prowadzona, jest z reguły weso-ła. Szkołom naszym można czy-nić wiele zarzutów, jak brak karności, przymusu naukowego, egzekutywy i t. d., ale nikt nie może zaprzeczyć faktowi, że dzieci nasze korzystają z dużej swobody i są otoczone miłością.

Szkoła powszechna spełniłaby jeszcze lepiej swe zadanie gdy-by się liczyła z tym faktem, że dzieci robotnicze nie mają odpo-wiednich warunków domowych do odrabiania zadanych lekcyj. Nieliczenie się z tem prowadzi do różnych niesprawiedliwości; surowych ocen, ciągłych narze-kań, że się dzieci nie uczą, że przynoszą poplamione i zatłusz-czone zeszyty i t. d.

Dzieci powinny przerabiać le-kcje w szkole, pod kierunkiem nauczyciela. W tym celu musi się zmienić system nauczania: podawane wiadomości powinny być utrwalone za pomocą ćwi-czeń podczas godziny lekcyjnej, jednej, lub dwóch z rzędu. Dzie-cko miałoby czas na przyswoje-nie sobie nowego materjału przy lub bez pomocy nauczyciela. Każdy nauczycel wie z doświad-czenia, że dzieci umieją tylko to, czego się nauczą w szkole, gdyż pomocy domowej nie mają.

Odrabiając lekcje w szkole, dziecko może korzystać ze wspólnych podręczników, któ-rych starczy kilka na klasę i któ-rych cena będzie wynosić mniej niż komplet książek dla poszcze-gólnego dziecka.

Ileżby to uniknęło się trage-dyj na tle braku książki do nau-ki i nienauczenia się lekcji! Tru-dności te nie istniałyby gdyby ciężar nauki spoczywał w szkole i gdyby ona, ze wspólnych skła-dek dostarczała podręczników, dziedziczonych przez następne klasy.

Dziecko szłoby do szkoły z większą radością, bez tego drże-nia w duszy, że tam się dokony-wuje kontrola jego zajęć domo-wych, którym nie może podo-łać.

Szkoła zmieniłaby swój urzę-dowy charakter, stałaby się pra-wdziwie szkołą pracy, jak tego słusznie wymagają nowsze kie-runki współczesnej pedagogiki.

Dotychczasowe świetlice nie mogą pomieścić wszystkich dzieci jednocześnie, dostają się tam tylko takie, które mają naj-gorsze warunki domowe. W za-sadzie świetlice szkolne nie poto istnieją, aby tam dzieci odrabia-ły swe lekcje, przeciwnie dąży się do tego, aby one dzieciom nie przypominały klasy. Zajęcia świetlicowe mają charakter to-warzyski i kulturalny, składają się z zabaw, gier, korzystania z bibljoteki, czasopism, a celem tego wszystkiego jest oddziały-wanie wychowawcze.

Odpowiednia organizacja świetlicy może wnieść dużo ra-dości w życie dziecka, zjedno-czy je ściślej ze szkołą, jej bu-dynek stanie się bardziej atrak-cyjny i nie zasłuży na pogardli-we przezwisko „budy".

J. M.

Rola nakazu

(Artykuł dyskusyjny)

Rozkaz obowiązuje nietylko w wojsku. Żadne wychowanie nie da się bez niego pomyśleć. Na-kaz ma ułatwić dziecku doko-nanie na sobie przymusu, dla-tego powinien mieć cechę sta-nowczości. Musi być zrozumia-ły dla dziecka, aby wykonanie jego nie było ślepe. Nie można się wdawać w długie motywa-cje, gdyż to osłabia siłę nakazu i wywołuje polemikę ze strony dziecka.

Im młodsze dziecko, tem króciej musi brzmieć nakaz i zawsze w formie pozytywnej, — nigdy w negatywnej: zamiast — nie rób tego, zrób tak...

Jaki cel ma przymus? Czy nowe wychowanie może się bez niego obyć?

Jeżeli celem jego jest tworze-nie mocnych charakterów, to proces ten nie może się doko-nać bez przymusu zewnętrzne-go, płynącego z woli wycho-wawcy.

Przymus zewnętrzny jest tyl-ko środkiem do celu, ma za za-danie wyrobienie przymusu wewnętrznego w woli wycho-wanka.

Do czego wychowawca ma prawo zmuszać dziecko? Otóż tylko do tego, do czego ono sa-mo by się zmusiło gdyby mia-ło dostateczne doświadczenie życiowe.

Całe zagadnienie opiera się na czynniku woli. Dziwne to zjawisko w duszy ludzkiej sta-nowi ukrytą sprężynę wszyst-kich czynów, tajemną potęgę potencjonalną, która się może rozwinąć w siłę, druzgocącą wszelkie przeszkody, tak zew-nętrzne jak i wewnętrzne. Aże-by się to mogło stać — musi być ćwiczona, to znaczy wpro-wadzana w ruch i to ciągle i stale, inaczej wiotczeje. Wola musi być zwycięska — inaczej nie istnieje. Poznajemy ją tylko z jej przejawów, czynów, bo czem jest w swej istocie — nie wiemy.

Psychologja fizjologiczna przyrównała wysiłek woli do stanu hypnoicznego, a zatem człowiek panujący nad sobą znajdowałby się w stanie auto-hypnozy.

Wychowawca musi pomóc dziecku natyle usprawnić wolę, aby się młody człowiek stał zdolny do dalszego samowy-chowywania, które polega na słuchaniu samego siebie, swego sumienia.

Każdy nakaz, mający na celu kulturę woli, a nie mechaniczną tresurę — staje się czynnikiem ładu społecznego, w przeci-wieństwie do barbarzyńskiego chaosu, wytwarzanego przez źle zrozumianą swobodę.

Swoboda czy wolność? Wyż-sza wartość wolności polega na wyzwoleniu się z pod nacisku własnych nałogów i na aproba-cie najwyższej istancji ducho-wej jaką jest sumienie.

Wolność moralna łączy się z największym przymusem wew-nętrznym.

Posłuszeństwo jest właśnie tym czynnikiem, który rozwija w dziecku samoopanowanie.

Trzeba dziecko nauczyć tej trudnej umiejętności: natych-miastowego posłuszeństwa, któ-re wytwarza sprężystość woli.

Drogą wiodącą do tego jest: wzmacnianie uwagi podczas za-bawy i na lekcji, cierpliwość w robotach ręcznych, nagłe uci-szanie się, siła ruchowa, spełnia-nie nieinteresujących zajęć i t. d. Nietylko zainteresowanie ma znaczenie wychowawcze; zapra-wianie do obowiązków niein-teresujących ma wielką życiową wartość.

Posłuszeństwa czyli samoopa-nowania może nauczyć tylko ta-ki wychowawca, który sam u-mie nad sobą panować i okazuje dużo cierpliwości i umiejętno-ści czekania w stosunku do dziecka.

Posłuszeństwo wytwarza kar-ność wewnętrzną, czyli świado-mą uległość prawu moralnemu.

Postrachem można oddziały-wać tylko na małe dzieci, star-sze powinne rozumieć interes dobrowolnego posłuszeństwa.

Wówczas tylko rodzice i nau-czyciele spełnią swe posłannic-two wobec dziecka, gdy przy je-go współpracy potrafią wyrobić w młodej duszy karną postawę wobec zadań życiowych.

J. G.

Pouczająca impreza

Otwarta dnia 10 b. m. Wystawa rę-kopisów iluminowanych, urządzona staraniem Unji P. Z. O. O. świadczy wymownie o szerokim zakresie zainte-resowań i prac naszej organizacji.

Wystawa mieści się w Pałacu Potoc-kich przy ul. Krakowskie Przedmieście 32. W uroczystości otwarcia wzięła u-dział przewodnicząca Unji p. Marszał-kowa Piłsudska, wraz z przedstawiciel-kami Unji; z gości: premjer prof. dr. Kozłowski, min. Butkiewicz, min. Ka-liński, dyrektor Bibljoteki Narodowej dr. Dembe, przedstawiciele prasy, nau-ki i sztuki.

Wystawa obejmuje oryginalne manu-skrypty polskie ze zbiorów Załuskich, Wilanowskich oraz Bibljoteki Narodo-wej, z bibljotek polskich i zagranicz-nych, oraz facsimilia minjatur rękopi-sów XII i XVI w. angielskich, francu-skich, flamanckich, arabskich, hebraj-skich, indyjskich, perskich, niemieckich, włoskich i innych, będących własno-ścią p. Neumanowej, inicjatorki i głów-nej organizatorki wystawy. Umiejętnie zebrane i doskonale rozmieszczone przepiękne eksponaty dają retrospek-tywny przegląd rozwoju rękopisów ilu-minowanych na przestrzeni czasu kilku wieków.

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, Nowy Świat 35 m. 5. (Federacja), tel. 694-78.

Prenumerata kwartalna 1 zł. 50 gr. — Konto czekowe P. K. O. Nr. 22.566.

Ogłoszenia: cała strona 600 zł., pół strony 350 zł., ćwierć 175 zł.

Wydawca: Zarząd Główny Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny — Redaktor: Władysław Dunin-Wąsowicz, mjr. w st. sp.

Drukarnia Współczesna, Sp. z o. o., Warszawa, Szpitalna 10.